*0: EK
*1: 2010-2011
*2: 24
*3: WordXP
*4: 24ste vergadering
*5: Dinsdag 12 april 2011
*6: 12.00 uur
**

Voorzitter: Van der Linden

Tegenwoordig zijn 64 leden, te weten:

Asscher, Van de Beeten, Benedictus, Van den Berg, Biermans, Van Bijsterveld, De Boer, Böhler, Broekers-Knol, Doek, Dölle, Van Driel, Dupuis, Duthler, Eigeman, Engels, Flierman, Goyert, De Graaf, Hamel, Haubrich-Gooskens, Hendrikx, Hermans, Ten Hoeve, Hofstra, Holdijk, Ten Horn, Huijbregts-Schiedon, Janse de Jonge, Van Kappen, Kneppers-Heijnert, Knip, Koffeman, Kuiper, Lagerwerf-Vergunst, Laurier, Leijnse, Van der Linden, Linthorst, Meindertsma, Meulenbelt, Meurs, Peters, Putters, Quik-Schuijt, Reuten, Russell, Schaap, Slager, Slagter-Roukema, Smaling, Staal, Swenker, Sylvester, Tan, Terpstra, Thissen, Tiesinga, Vedder-Wubben, De Vries-Leggedoor, Werner, Westerveld, Willems en Yildirim,

en de heer Rutte, minister-president, minister van Algemene Zaken, de heer Opstelten, minister van Veiligheid en Justitie, de heer Weekers, staatssecretaris van Financiën, en de heer Bleker, staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie,

alsmede mevrouw Dezentjé Hamming-Bluemink en de heer Groot.
**

*N

De **voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mede dat zijn ingekomen berichten van verhindering van de leden:

Bemelmans-Videc, Franken, Kox, De Vries, Elzinga en Strik, wegens verblijf buitenslands in verband met deelname aan de parlementaire assemblee van de Raad van Europa;

Schuurman en Vliegenthart, wegens persoonlijke omstandigheden;

Essers, wegens verblijf buitenslands.
**

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

*B
!Fiscale rechtsbescherming!

Aan de orde is de behandeling van:
- het voorstel van wet van de leden Dezentjé Hamming-Bluemink en Groot houdende wijziging van de Algemene wet inzake rijksbelastingen en enige andere wetten ten behoeve van de rechtsbescherming met betrekking tot de administratieplicht en controlehandelingen van de fiscus (30645).

De **voorzitter**: Ik heet de initiatiefnemers, de staatssecretaris van Financiën, die onderweg is, en de adviseurs van de initiatiefnemers, mevrouw Kolk en de heer Muller, van harte welkom in de Eerste Kamer.
**

De beraadslaging wordt geopend.

*N

De heer **Leijnse** (PvdA): Mijnheer de voorzitter. Vandaag mag ik mede namens de fractie van de Socialistische Partij spreken. Dat is voor het eerst en dus een groot genoegen, mede omdat daaruit blijkt dat de SP de sociaaldemocratische inbreng langzamerhand meer gaat waarderen.

In ons staatsbestel hebben de beide Kamers der Staten-Generaal onderscheiden rechten. Daar zijn wij ons dagelijks, om niet te zeggen pijnlijk, van bewust. Een van de parlementaire rechten die deze Kamer ontbeert, is het recht van het wetgevend initiatief. Daarom kijken wij soms met enige afgunst naar de overkant van het Binnenhof waar de volksvertegenwoordigers hun niet geringe creativiteit kunnen uitleven in een onbeperkte vloed van initiatiefwetsvoorstellen. Dat neemt niet weg dat onze afgunst bij tijd en wijle ook enigszins getemperd wordt door de wetenschap dat het voorbereiden en door de parlementaire behandeling begeleiden van een initiatiefwetsvoorstel bepaald geen sinecure is. Degenen onder ons die in een eerder bestaan lid van de Tweede Kamer zijn geweest, en met name zij die ook zelf eens de euvele moed hebben gehad tot wetgevend initiatief, weten dat hiermee een zeer forse inspanning gemoeid is en dat de kans om het Staatsblad te halen op voorhand niet te hoog mag worden geschat. Des te groter is in deze Kamer de bewondering en waardering voor de collega-parlementariërs die dit huzarenstukje hebben weten te volbrengen. Het is mij dan ook een genoegen om hier vandaag namens de PvdA-fractie te mogen spreken over het voorliggende initiatiefwetsvoorstel. Ik complimenteer de indieners, en natuurlijk in het bijzonder mevrouw Dezentjé Hamming, dan ook graag met hun kundigheid en doorzettingsvermogen. De beloning lijkt in zicht.

Voorzitter. Deze lovende woorden zouden niet minder welgemeend zijn geweest indien mij fractie kritisch tegenover de inhoud van het voorliggende zou hebben gestaan. Dat is echter niet het geval. Mijn fractie kan leven met de voorstellen die de indieners gaandeweg ontwikkeld hebben en ziet ook met instemming dat deze in een goede dialoog met de regering hun uiteindelijke vorm hebben gekregen. Dat laat onverlet dat ik de indieners nog enige vragen wil stellen.

Allereerst zie ik graag dat zij, ook achteraf, nog eens stilstaan bij de redengeving voor dit initiatief. Zie ik het goed, dan is er allereerst een principiële overweging, namelijk dat het ontbreken van een bezwaarmogelijkheid in eerste aanleg voor de belastingplichtige als onjuist en "niet meer van deze tijd" wordt beoordeeld, al gaat het om relatief onbelangrijke verplichtingen zoals de onderhavige. Hiermee hangt ook samen dat bij het ontbreken van een bezwaarmogelijkheid in eerste aanleg, vervolgens bij het bezwaar tegen de aanslag een omkering van de bewijslast plaatsvindt, hetgeen ook als een inbreuk op de rechten van de belastingplichtige moet worden gezien. Mijn vraag aan de indieners is of deze principiële overwegingen een rol hebben gespeeld in de redengeving voor het wetsvoorstel, maar ook wat er van deze overwegingen precies is overgebleven in de uiteindelijke vormgeving van de informatieplichten zoals die nu voorligt. Daarbij hoor ik graag van de indieners om hoeveel situaties het in de praktijk gaat waarin de inspecteur zich bij controlehandelingen beroept op informatieplichten en wat voor soort zaken dit overwegend betreft. Gaat het bijvoorbeeld veelal om kleinere aangiften inkomstenbelasting of om grote aangiften vennootschapsbelasting? Gaat het veelal om controles op particuliere belastingplichtigen of om controles op door belastingadviseurs geleverde gegevens?

Een tweede vraag mijnerzijds betreft de regeling zoals die nu voorligt. De inspecteur krijgt nu, als ik het goed zie, niet de verplichting opgelegd om zijn informatieverzoeken altijd te gieten in de vorm van een voor beroep vatbare beschikking. Hij kan dit doen, maar het hoeft niet. Mijn vraag is wat de indieners in dit opzicht verwachten. Zal naar hun opvatting vaak de vorm van de voor beroep vatbare informatiebeschikking worden gehanteerd of zal dat slechts zelden gebeuren? Is er wellicht een zinnig onderscheid te maken naar zaken en informatievragen waarin deze vorm de voorkeur verdient en situaties waarin dit niet het geval is? Ook kan het, lijkt mij, geen kwaad als de indieners, wellicht ten overvloede, nog eens ingaan op de situatie dat de inspecteur de informatievraag bewust niet de vorm geeft van een voor beroep vatbare beschikking. Welke mogelijkheden staan de belastingplichtige open indien hij meent dat de vraag van de inspecteur geen rechtsgrond heeft en wat heeft dat voor repercussies in het vervolg van de aangifteprocedure?

Ten slotte heeft het thema van de werkbelasting van de Belastingdienst en de kosten die gemoeid kunnen zijn met de behandeling van bezwaren een grote rol gespeeld in de afwegingen rond dit wetsvoorstel. De regering heeft tegen de aanvankelijk heldere vormgeving van het informatieverzoek in de oorspronkelijk tekst van het initiatiefvoorstel groot bezwaar gemaakt omdat zij een vloedgolf van bezwaarschriften meende te moeten verwachten, met de behandeling waarvan vele miljoenen euro's gemoeid zouden zijn. Nu is dit type argumentatie de afgelopen jaren van de zijde van de regering niet geheel onbekend en wij hebben als Kamer wel geleerd om daar niet altijd onmiddellijk van onder de indruk te raken. Ik constateer echter dat in dit geval de initiatiefnemers zeer serieus op dit bezwaar zijn ingegaan en moeite hebben gedaan om hun voorstel zo aan te passen dat de verwachte werkbelasting en kosten tot een minimum teruggebracht konden worden. Mijn vraag aan de indieners is daarom of zij werkelijk geloof hebben gehecht aan de donkere voorspellingen van de regering op dit punt, en zo ja, waarom? Natuurlijk hoor ik ook graag wat de indieners in de praktijk verwachten aan extra werkbelasting voor de Belastingdienst en de extra kosten die daarmee gemoeid zijn als hun wetsvoorstel in de huidige vorm door deze Kamer naar het Staatsblad zou worden getild.

Ik zie de antwoorden van de indieners en de regering met meer dan gewone belangstelling tegemoet.

*N

De heer **Doek** (CDA): Mijnheer de voorzitter. Ik mag mijn collega Essers vervangen die de voorbereiding van de behandeling van dit wetsvoorstel voornamelijk heeft gedaan, maar op het ogenblik te Rome verblijft om daar een nieuwe generatie jonge fiscalisten uit heel Europa internationaal belastingrecht bij te brengen. Dat is ook een belangrijke zaak. Doorgaans mag ik hem vervangen als er wat exotische onderwerpen aan de orde zijn, zoals de belastingheffing op de BES-eilanden; een onderwerp uitsluitend voor geïnteresseerden. Dit wetsvoorstel valt uiteraard niet onder de exotische wetsvoorstellen, maar het is toch wel heel bijzonder.

Wij hebben met grote interesse kennisgenomen van dit initiatiefwetsvoorstel. Dit kon al vanaf juni 2006. Van het wetsvoorstel zoals het er eerste instantie lag, heb ik tegen mijn collega Essers gezegd: "dat motte we maar niet doen". Die opmerking was gestoeld op mijn 28-jarige ervaring als belastingadviseur. De indieners zullen tegenwerpen dat dit een belastingadviseur is die voor een grote maatschap met grote cliënten werkt en daar komt dit eigenlijk niet voor. Ik moet eerlijk zeggen dat ik in al die jaren weinig te maken heb gehad met overdreven verzoeken om informatie. Een aantal gevallen kende ik wel, maar als je daar goed naar keek, kon je wel begrijpen dat de fiscus er zo in stond. In het voortraject waren vaak al allerlei dingen fout gegaan. Dat sluit aan bij hetgeen door de indieners en de staatssecretaris naar voren is gebracht, dat in een aantal gevallen mediation eraan vooraf had behoren te gaan. In die jaren kenden wij dat nog niet.

Het wetsvoorstel heeft een lange geschiedenis. De CDA-fractie prijst de initiatiefneemster voor haar volharding. Hannie van Leeuwen, die lid is geweest van de Tweede Kamer en ook van deze Kamer, zei mij in 2005 over een initiatiefwetsvoorstel Warmtewet in de Tweede Kamer, dat er al een tijdje lag: ach, lees het verder maar niet, want als het zo lang duurt, komt het er nooit. Dat is deze indieners gelukkig niet

overkomen. Trouwens, de Warmtewet is ook deze Kamer gepasseerd, alhoewel het KB daarvoor nog steeds niet is geslagen. Ik hoop voor de indieners dat het met dit wetsvoorstel anders afloopt. Ik ben er eigenlijk van overtuigd dat dit het geval zal zijn. Dat verdienen de indieners ook.

Gelet op het feit dat er thans slechts een gebrekkige rechtsbescherming tegen informatieverzoeken bestaat, namelijk via de burgerlijke rechter, zijn wij van mening dat de met dit wetsvoorstel te bereiken verbetering van die positie kan worden aangemerkt als positief. De thans gekozen inhoudelijke benadering -- het bij de inspecteur leggen van het initiatief om een informatiebeschikking te nemen -- voorkomt de aanvankelijk door het departement van Financiën en ook door ons gevreesde te grote belasting van het ambtelijke apparaat van de Belastingdienst. Als gevolg van dit gevonden compromis nemen wij aan dat ook de staatssecretaris van Financiën zich kan vinden in dit voorstel. Dit hebben wij al een paar keer kunnen lezen, maar het is altijd prettig om dit ook voor de wetgeschiedenis nog een keer vast te leggen. Gaarne een bevestiging van de staatssecretaris dat hij zich in dit voorstel kan vinden. Overigens hecht mijn fractie eraan om uit te spreken dat zij van oordeel is dat de Belastingdienst en zijn medewerkers in het algemeen zeer goed en adequaat werk leveren. Onze Belastingdienst heeft ook internationaal een uitstekende reputatie. Dat mag ook wel eens gezegd worden.

In het verslag hebben wij een aantal kanttekeningen bij dit wetsvoorstel geplaatst. Onze eerste kanttekening zag op de belastingplichtige die bezwaren heeft tegen het hem opgelegde informatieverzoek, maar desalniettemin niet het risico wil lopen van een omkering en verzwaring van de bewijslast. Het gewijzigde initiatiefwetsvoorstel ziet alleen op de in de ogen van de inspecteur ernstige gevallen waarin in zijn ogen niet wordt voldaan aan de informatieplicht en waarin omkering en verzwaring van de bewijslast aan de orde is. De belastingplichtige die bezwaren heeft tegen het hem opgelegde informatieverzoek, maar desalniettemin niet het risico wil lopen van een omkering en verzwaring van de bewijslast, heeft geen baat bij dit wetsvoorstel. Hij kan immers niet zelf om een informatiebeschikking vragen. Daarvoor is hij afhankelijk van de inspecteur, maar die zal daar pas toe overgaan als hij vindt dat de belastingplichtige niet aan zijn verplichtingen voldoet en dat de sanctie van omkering en verzwaring van de bewijslast aan de orde is. Dat risico wil een belastingplichtige in de regel nu eenmaal voorkomen. De initiatiefnemers bevestigen in de memorie van antwoord dat de wisselwerking tussen onwelgevallige informatieverzoeken en omkering en verzwaring van de bewijslast inderdaad aanwezig is, maar dat dit niet nieuw is. Ook thans riskeert een belastingplichtige die moeite heeft met een informatieverzoek en hieraan niet voldoet omkering en verzwaring van de bewijslast. So far, so good.

Het initiatiefwetsvoorstel biedt een dergelijke belastingplichtige in de toekomst echter de mogelijkheid van een rechtsgang teneinde het informatieverzoek zelf door de rechter te laten toetsen. Wij achten het in dit verband van belang dat in het geval de rechter zou beslissen dat het informatieverzoek rechtmatig is, aan belanghebbende een redelijke termijn wordt geboden om zonder omkering en verzwaring van de bewijslast aan dat informatieverzoek te voldoen. Dit is slechts anders bij kennelijk onredelijk gebruik van procesrecht. Het antwoord in de memorie van antwoord stelt ons wat dit betreft gerust.

Een andere kanttekening die we hebben geplaatst, zag op belastingplichtigen die echt iets te verbergen hebben en die door het maken van bezwaar en beroep tegen een informatiebeschikking kostbare tijd kunnen winnen, omdat zij op die manier de daadwerkelijke effecten van omkering en verzwaring van de bewijslast mogelijk kunnen uitstellen tot het oordeel van de rechter. In de memorie van antwoord bevestigen de initiatiefnemers in feite dat op deze wijze kwaadwillende belastingplichtigen wel degelijk kostbare tijd kunnen winnen, ook al staat de uiteindelijke omkering en verzwaring van de bewijslast al vast. Als gevolg van de gewonnen extra tijd bestaat immers het risico dat de fiscus alsnog achter het net vist. Hoe kijken de initiatiefnemers en de staatssecretaris tegen dit risico aan?

Onze laatste kanttekening zag op het gegeven dat op grond van het thans voorliggende wetsvoorstel ten aanzien van informatieverzoeken die betrekking hebben op derden, slechts kan worden geprocedeerd over het toekennen van een redelijke kostenvergoeding in geval van een onrechtmatig opgelegde verplichting. De beslissing of die verplichting al dan niet onrechtmatig is opgelegd, blijft ter beoordeling aan de inspecteur. Wij blijven er moeite mee hebben dat er, als de rechter oordeelt dat een dergelijk informatieverzoek onrechtmatig is, dan uitsluitend een kostenvergoeding kan worden verkregen. Een onrechtmatig informatieverzoek zou toch eigenlijk teruggedraaid moeten kunnen worden? Waarom wordt in een dergelijk geval dan toch door de initiatiefnemers genoegen genomen met uitsluitend een kostenvergoeding? Wat vindt de staatssecretaris hiervan?

Overigens kan men zich afvragen of deze incongruentie derden die met de gevolgen van een dergelijk onrechtmatig informatieverzoek worden of zijn geconfronteerd, geen aanleiding kan geven om met succes te betogen dat de inlichtingen op niet rechtmatige wijze zijn verkregen en om die reden buiten beschouwing behoren te blijven. Het zou ons niet verbazen als dit aanleiding kan geven voor een nieuwe rechtsontwikkeling die wellicht door de indieners en de staatssecretaris niet is voorzien. Gaarne een reactie van zowel de indieners als de staatssecretaris.

Wij zien met vertrouwen en belangstelling de beantwoording van onze vragen door de initiatiefnemers en de staatssecretaris tegemoet.

*N

De heer **Biermans** (VVD): Voorzitter. Ik benijd de heer Doek niet. Hij mag hier af en toe schitteren als collega-Kamerleden elders vertoeven. Ik heb het geluk dat ik inmiddels acht jaar nagenoeg alle fiscale en financiële wetten heb mogen doen. Dat doet mij elke keer weer deugd. Dit wetsvoorstel en deze behandeling doen mij extra deugd. Ik zal dat toelichten.

Reeds in 1997 heeft het toenmalige kabinet van VVD, PvdA en D66 aangekondigd, met een regeling te komen om het informatierecht van de inspecteur te beperken en de belastingplichtige rechten te geven om zich tegen een overvragende inspecteur te kunnen weren. Vandaag behandelen wij het initiatiefwetsvoorstel met het nummer 30645. Dat nummer is veelzeggend. Op 12 juli 2006 is het oorspronkelijke wetsvoorstel aan de voorzitter van de Tweede Kamer aangeboden. De toenmalige indieners van het wetsvoorstel vonden dat ze lang genoeg op het kabinet hadden gewacht en ontwierpen zelf een wetsvoorstel. De staatssecretaris heeft het wetsvoorstel aanvankelijk ontraden. In twee latere brieven aan de Tweede Kamer was hij al wat milder gestemd. In de memorie van antwoord aan deze Kamer uit hij zich gelukkig positief over de strekking van het wetsvoorstel. De indieners, vier in totaal, waarvan drie opeenvolgende Tweede Kamerleden van de PvdA en één van de VVD hebben inmiddels drie nota's van wijziging het licht laten zien.

Het op naam krijgen van een initiatiefwetsvoorstel is in het algemeen geen sinecure. Het op naam krijgen van dit wetsvoorstel met de welluidende naam "Voorstel van wet van de leden Dezentjé Hamming-Bluemink en Groot houdende wijziging van de Algemene wet inzake rijksbelastingen en enige andere wetten ten behoeve van de rechtsbescherming met betrekking tot de administratieplicht en controlehandelingen van de fiscus" is een prestatie van formaat. Ineke Dezentjé is gedreven en vasthoudend geweest. Zij is creatief geweest. En zij heeft oog gehad voor wat haalbaar is. Een voor de staatssecretaris niet acceptabel wetsvoorstel heeft zij omgeturnd tot een wetsvoorstel waar ook hij tevreden mee is. Uit de wetsgeschiedenis van dit wetsvoorstel blijkt hoezeer zij heeft moeten strijden om het wetsvoorstel in deze Kamer te krijgen, chapeau. Chapeau ook voor de heer Groot, die zich als derde PvdA-Kamerlid in de materie heeft verdiept en zich achter het wetsvoorstel heeft geschaard.

Er is een tekort aan rechtsbescherming voor de ondernemers in de wet, dat door diverse kabinetten, de wetenschap en de rechtspraktijk is erkend. Daarvoor biedt dit initiatiefwetsvoorstel een oplossing. De indieners zijn van mening dat de overigens gezonde nieuwsgierigheid van de belastinginspecteur een juridische grens behoort te kennen. Het overvragen en het stellen van onredelijke termijnen voor de beantwoording zijn grote ergernissen van belastingplichtigen. Toegegeven zij -- ik zeg dit met nadruk -- dat de meeste inspecteurs hun grenzen kennen en op een zeer constructieve manier met belastingbetalers omgaan.

De kern van het wetsvoorstel is dat het zware middel van de omkering van de bewijslast bij een verzoek om informatie van de inspecteur niet zonder meer geldt, maar alleen als de inspecteur dit specifiek aangeeft. In dat geval heeft de belastingplichtige het recht om een in zijn ogen onredelijk verzoek om informatie in een bezwaar- en beroepsprocedure te bestrijden. Verder creëert het wetsvoorstel de mogelijkheid om via een procedure een kostenvergoeding te eisen in het geval de inspecteur informatie aan de belastingplichtige vraagt die een derde betreft. Tot slot bevat het wetsvoorstel een regeling van een kostenvergoeding als de inspecteur in de ogen van de rechter ten onrechte een administratieve verplichting heeft verzwaard. De initiatiefnemers van het wetsvoorstel geven in de memorie van antwoord op een vraag van mijn fractie gelukkig aan dat er sprake zal zijn van een vergoeding van de in redelijkheid werkelijk gemaakte kosten.

De praktijk heeft lang moeten wachten op deze regeling. Door VNO-NCW, MKB-Nederland, de SRA, de NOB en vele wetenschappers is het wetsvoorstel toegejuicht. Het tekort aan rechtsbescherming heb ik ook in mijn vroegere praktijk als belastingadviseur waargenomen. Het wetsvoorstel is (weer) een goede stap in de richting van het open stelsel van rechtsbescherming. Zowel de indieners van het wetsvoorstel als de staatssecretaris onderschrijven de wenselijkheid van dat open stelsel. In afwijking van de rest van het bestuursrecht in ons land kent ons belastingrecht geen open stelsel van rechtsbescherming. Daardoor is slechts bezwaar en beroep mogelijk tegen fiscale beschikkingen als de wet bezwaar en beroep uitdrukkelijk mogelijk maakt. De indieners zien terecht geen goede reden voor deze afwijking.

Graag vraag ik de initiatiefnemers of zij geheel tevreden zijn met dit wetsvoorstel. Het oorspronkelijke wetsvoorstel bood belastingplichtigen meer rechtsbescherming. Wat zouden de initiatiefnemers hun collega-parlementariërs die ook een wetsvoorstel op hun naam willen krijgen, aanbevelen om de volgende stap richting open stelsel te zetten? Zijn zij zelf niet enigszins teleurgesteld dat het oorspronkelijke voorstel niet in deze Kamer ter behandeling voorligt?

Bij de schriftelijke beantwoording heeft mijn fractie de staatssecretaris de vraag gesteld of hij bereid is om de mogelijkheid van een open stelsel te onderzoeken. Hij gaat helaas niet zover dat hij een toezegging ter zake doet. Dat vinden wij jammer. Kan hij nog eens aangeven waarom hij dat niet doet, want een open stelsel van rechtsbescherming hoort toch thuis in een rechtsstaat?

De leden van mijn fractie zijn ondanks de "maren" blij met het wetsvoorstel. Zij complimenteren nogmaals de initiatiefnemers ervan en kijken uit naar de reactie van hen en uiteraard van de staatssecretaris. Ik beloof dat -- en als ik niet meer in deze Kamer zit, vraag ik aan mijn

opvolger om dat te doen -- ook de staatssecretaris de complimenten krijgt, als hij onderzoek naar het open stelsel toezegt en zal doen.

De beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt van 12.25 uur tot 13.30 uur geschorst.

*N

De **voorzitter**: Ik verzoek de leden te gaan staan.

Afgelopen zaterdag werd ons land opgeschrikt door een gewelddadig schietincident in Alphen aan den Rijn. Zeven personen vonden de dood, onder wie de schutter zelf. Zeventien mensen raakten gewond, een aantal van hen zeer ernstig. De omstandigheden waaronder deze dodelijke aanslag plaatsvond, en nog het meest de koelbloedige handelwijze van de dader, hebben ons allen verbijsterd. Niet alleen de inwoners van Alphen aan den Rijn, maar de hele Nederlandse samenleving is door deze gebeurtenis geschokt. Wat ons raakt, is de volstrekte redeloosheid van de geweldsdaad en de willekeur waarmee slachtoffers werden gemaakt onder het winkelend publiek.

Een grillige speling van het lot trof de slachtoffers in Alphen aan den Rijn. Tegelijk beseffen wij dat een daad van waanzin zoals deze ieder ander had kunnen treffen. Dit inzicht versterkt de collectieve verslagenheid en het gevoel van onmacht na de gebeurtenis van afgelopen zaterdag, die herinneringen oproept aan de aanslag in Apeldoorn op Koninginnedag in 2009. De vraag dringt zich op of en, zo ja, hoe de samenleving zich kan beschermen tegen de terreurdaad van een enkeling en hoe burgers het vertrouwen kunnen behouden dat zij veilig zijn in het publieke domein.

Vandaag gaan onze gedachten uit naar de slachtoffers en hun nabestaanden. Ook denken wij aan de familieleden en vrienden die nog in grote onzekerheid verkeren over de conditie en de perspectieven van de zwaargewonden. Ons respect gaat uit naar degenen die soms met gevaar voor eigen leven onmiddellijk hulp hebben geboden, en naar de professionele hulpdiensten die zich om de slachtoffers hebben bekommerd.

Wij voelen ons verbonden met de gemeenschap van Alphen aan den Rijn, die hartverscheurend leed in haar midden te dragen heeft en slachtoffers en nabestaanden met warmte en empathie heeft omringd. Wij betuigen ons medeleven met allen die door deze daad wreed zijn getroffen. Wij leven intens met hen mee. Wij zijn bij hen in gebed of anderszins. Mogen zij zich daardoor gedragen en gesterkt weten.

Ik geef het woord aan de minister-president.
**

Minister **Rutte**: Mijnheer de voorzitter. Het afschuwelijke drama dat zich afgelopen zaterdag afspeelde in winkelcentrum De Ridderhof in Alphen aan den Rijn heeft Nederland in het hart geraakt. Een daad zo ongerijmd, zo willekeurig en ook zo onverwacht dat er eigenlijk geen woorden zijn voor de verbijstering die wij allemaal voelen. Namens het kabinet wil ik hier ons diepe medeleven overbrengen aan iedereen die door deze ramp is getroffen.

Zondagavond sprak ik met nabestaanden, met ooggetuigen en hulpverleners. Dat waren gesprekken om stil van te worden. Het ongeloof, de ontzetting en het enorme verdriet van deze mensen hebben mij en minister Opstelten heel, heel diep geraakt. Wat mij trof, was het onwerkelijke gevoel dat veel mensen hadden. Alsof het niet echt waar kon zijn. Zo'n schietpartij is meestal nieuws uit een ander land, is nieuws van ver weg, maar niet iets dat je verwacht op een zonovergoten zaterdag in een rustig winkelcentrum in Alphen aan den Rijn. Helaas is de harde realiteit een andere. Het is echt gebeurd.

De komende dagen en weken, maar ook maanden, zullen dan ook moeilijk worden voor heel veel mensen; voor iedereen die plotseling een naaste moet missen, voor de gewonden en hun families, die in sommige gevallen nog steeds leven tussen hoop en vrees; en voor iedereen die het zag. Door al die mensen zullen de emoties verwerkt moeten worden. Voor al deze mensen zal het leven waarschijnlijk nooit meer hetzelfde zijn. Er is een vóór en er is een ná 9 april 2011.

Vanaf deze plaats kan ik alleen herhalen wat ik zondag al zei: Nederland staat om u heen en rouwt met u mee. Wij wonen deze dagen allemaal in Alphen aan den Rijn. Wij willen troost bieden waar het kan en zullen een helpende hand toesteken waar dat nodig is.

In dit verband wil ik mijn groot respect uitspreken voor politie, hulpverleners en burgemeester Eenhoorn en zijn team. Zij hebben in de moeilijkste omstandigheden alles gedaan wat nodig en mogelijk was. Ook zij verdienen onze steun.

Natuurlijk leven er nu heel veel vragen. Bijvoorbeeld over wat zich nou precies in De Ridderhof heeft afgespeeld, of over de achtergrond van de dader. Dat zijn stuk voor stuk terechte vragen die tot op de bodem moeten worden uitgezocht. In dit stadium gaat onze aandacht allereerst uit naar de slachtoffers en hun nabestaanden, naar de gewonden en hun families en naar iedereen die op welke manier dan ook bij dit drama is betrokken. Zij verdienen nu ons medeleven en onze zorg.

Laten wij er met elkaar voor zorgen dat de saamhorigheid en de steun die wij de laatste dagen zo spontaan hebben zien opkomen, ook blijft, ook na volgende week en ook na komende maand. Want daarin ligt voor een belangrijk deel de kracht die alle betrokkenen nodig zullen hebben om dit enorme verlies en dit enorme verdriet te verwerken.

Namens het kabinet wens ik iedereen die door dit drama is geraakt, heel veel sterkte toe.

De **voorzitter**: Ik vraag om een ogenblik van stilte.
**

(De aanwezigen nemen enkele ogenblikken stilte in acht.)

De **voorzitter**: Dank u.

Ik schors de vergadering voor een enkel ogenblik om de aanwezigen de gelegenheid te geven, burgemeester Eenhoorn van Alphen aan den Rijn, die in ons midden is, te begroeten.
**

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De **voorzitter**: De ingekomen stukken staan op een lijst die in de zaal ter inzage ligt. Op die lijst heb ik voorstellen gedaan voor de wijze van behandeling. Als voor het einde van de vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan dat de Kamer zich met de voorstellen heeft verenigd.
**

(Deze lijst is, met de lijst van besluiten, opgenomen aan het einde van deze editie.)

De **voorzitter**: Ingekomen is een beschikking van de voorzitters van de Eerste en Tweede Kamer der Staten-Generaal houdende aanwijzing van mevrouw Van Nieuwenhuizen tot vertegenwoordiger in de Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa in plaats van mevrouw Hennis-Plasschaert.

Aan de orde is een verslag van de commissie voor de Verzoekschriften over het verzoekschrift van F.K. te T., betreffende zorgtoeslag (32513, B). Ik stel voor, conform het voorstel van de commissie voor de Verzoekschriften te besluiten.
**

Daartoe wordt besloten.

De **voorzitter**: Aan de orde zijn de stemmingen. Ik heet de minister van Veiligheid en Justitie en de staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, die namens de regering aanwezig zijn bij de stemmingen, van harte welkom in de Eerste Kamer.

Hebben alle leden de presentielijst getekend?
**
*B
!Stemmingen!

Aan de orde zijn de **stemmingen** in verband met het wetsvoorstel **Wijziging van de titels 6, 7 en 8 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek (aanpassing wettelijke gemeenschap van goederen) (28867)**.
(Zie vergadering van 5 april 2011.)

De **voorzitter**: Ik geef gelegenheid tot het afleggen van stemverklaringen vooraf.
**
*N

De heer **Van de Beeten** (CDA): Voorzitter. Collega Franken heeft vorige week aan het einde van het debat per interruptie nog eens benadrukt dat het wenselijk zou zijn dat de reparaties die moeten worden uitgevoerd aan het wetsvoorstel zoals het thans voorligt, bij novelle plaatsvinden. De staatssecretaris heeft toen echter nadrukkelijk beloofd dat hij zich ervoor zal inzetten dat de problemen die door de amendering van het wetsvoorstel aan de overzijde zijn ontstaan, nog in het najaar van 2011 door middel van een reparatiewet worden opgelost. Wij hebben er voldoende vertrouwen in dat de staatssecretaris zich daarvoor met zijn volle gewicht zal inzetten en het beloofde resultaat aldus zal bereiken.

*N

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Voorzitter. Mijn fractie staat hier wat anders in. De voornaamste reden dat wij hierin niet geloven, is dat je bij een reparatiewet niet ten gronde het probleem aanpakt. Ons grootste bezwaar tegen de wetswijziging die nu overblijft, is dat daarover in de Tweede Kamer überhaupt niet is gesproken, noch over het tijdstip waarop de ontbinding van de huwelijksgemeenschap ingaat, noch over het feit dat de notaris niet meer naar de rechtbank hoeft voor een wijziging van de huwelijkse voorwaarden tijdens het huwelijk. Deze elementen zijn volledig ondergesneeuwd bij de behandeling van het hoofdonderwerp in de Tweede Kamer, wel of niet gemeenschap van goederen, maar wij zijn van mening dat deze twee onderwerpen wel degelijk serieuze behandeling behoeven. Het is niet gegarandeerd dat die onderwerpen bij de behandeling van een reparatie- of veegwet goed worden besproken. Hetzelfde geldt voor de beleggingsleer waarover wij ook zeer grote twijfels hebben en waaraan in de Tweede Kamer ook geen enkel woord is gewijd.

Wij zijn van mening dat dit goed had moeten worden bekeken. De staatssecretaris heeft die weg niet gekozen. Mijn fractie zal daarom tegen het wetsvoorstel stemmen.

*N

De heer **Holdijk** (SGP): Voorzitter. De Kamer heeft vorige week geen vierde termijn voor beraadslaging over het nu voorliggende wetsvoorstel gevraagd. Dat had op zichzelf onze instemming, maar door die omstandigheid is wat ons betreft nu een stemverklaring meer dan gewenst. De Kamer heeft immers in het debat vorige week geen conclusie getrokken.

De staatssecretaris, zo stelden wij vast, bleef bij zijn in derde termijn ingenomen standpunt dat hij het advies van de heren Neleman en Nuytinck niet volgde, in die zin dat deze beide heren hadden geadviseerd dat een novelle noodzakelijk was voorafgaand aan de afhandeling van het wetsvoorstel. Wij van onze kant gaven de voorkeur aan de oplossing die in het advies van beide genoemde heren wordt voorgestaan.

De staatssecretaris is ons echter één mijl tegemoetgekomen -- de minister zal die terminologie wellicht verstaan -- door toe te zeggen dat hij zal bevorderen dat vóór de aanstaande zomer, in mei of juni dus, een voorstel voor een reparatiewet aan de ministerraad wordt voorgelegd zodat het voorstel mogelijk in oktober of november aanstaande kan worden behandeld in deze Kamer. Dit alles onder de voorwaarde dat het voorliggende voorstel hier zou worden aangenomen.

Gegeven het feit dat het wetsvoorstel niet in de mogelijkheid voorziet van een gefaseerde inwerkingtreding van onderscheiden bepalingen en om, voeg ik hier, misschien wat ondeugend, aan toe, de Tweede Kamer niet in de verleiding te brengen opnieuw ten principale over de stelselwijziging te praten en veranderingen aan te brengen, zullen wij, zij het schoorvoetend, instemmen met het wetsvoorstel in de vorm waarin het nu voorligt. Het mag vanzelfsprekend heten dat wij de staatssecretaris aan zijn toezegging zullen herinneren, mocht dat nodig zijn.

*N

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): Voorzitter. De hele Kamer heeft vorige week gevraagd om een novelle. De staatssecretaris heeft daarin niet bewilligd. Hij heeft wel hard toegezegd dat nog voor de zomervakantie een reparatiewet zal zijn ingediend bij de ministerraad. Ik hoop dat de Kamer hem daaraan nog tijdig zal herinneren. Wij zullen gegeven die toezegging voor het wetsvoorstel stemmen.

In stemming komt het wetsvoorstel.

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van het CDA, de VVD, de PvdA, de ChristenUnie, GroenLinks, de SGP, D66, de OSF en de Fractie-Yildirim voor dit wetsvoorstel hebben gestemd en de aanwezige leden van de fracties van de SP en de PvdD ertegen, zodat het is aangenomen.
**

*B
!Stemmingen!

Aan de orde zijn de **stemmingen over moties**, ingediend bij het debat over **de effectiviteit van ontwikkelingssamenwerking**,
te weten:
- de gewijzigde motie-Thissen c.s. over het betrekken van het lokale bestuursniveau bij de uitvoering van het beleid (32500-V, letter P);
- de motie-Eigeman c.s. over de voorgenomen verlaging van het Nederlandse budget voor ontwikkelingssamenwerking (32500-V, letter J);
- de motie-Eigeman c.s. over het ontwerpen van een nader beleidskader voor het stimuleren van bedrijvigheid in ontwikkelingslanden (32500-V, letter K);
- de motie-Willems c.s. over samenvoegen van de resultaatmetingen van het Nederlandse ontwikkelingsbeleid (32500-V, letter L);
- de motie-Willems c.s. over het inzetten van de Nederlandse bijdrage aan het Europese ontwikkelingsbeleid (32500-V, letter M);
- de motie-Smaling c.s. over het ontwikkelen van een regionale visie voor West-Afrika rondom de vier thematische speerpunten (32500-V, letter N);
- de motie-Smaling c.s. over terughoudendheid bij het bezuinigen op onderwijs voor buitenlandse studenten in Nederland (32500-V, letter O);
- de motie-Kuiper c.s. over het ongedaan maken van de kortingen in het medefinancieringskanaal voor de periode 2011-2015 (32500-V, letter Q).

(Zie vergadering van 5 april 2011.)

De **voorzitter**: Ik geef gelegenheid tot het afleggen van een aantal stemverklaringen vooraf.
**
*N

De heer **Willems** (CDA): Voorzitter. Ik neem de gelegenheid te baat om een verklaring af te leggen over alle moties bij dit wetsvoorstel. In de eerste plaats de motie van de heer Eigeman op stuk letter J. Alhoewel onze fractie de geest van deze motie steunt -- en u weet dat het past in het gedachtegoed van het CDA om rond het aandeel van 0,8% te blijven -- zal zij er tegenstemmen omdat er geen alternatieve middelen worden geboden om dit tekort goed te maken en het dus geen dekkende motie is.

Onze fractie zal voor de motie op stuk letter K stemmen zonder verdere voorwaarden of opmerkingen.

De motie op stuk nr. L willen wij intrekken, aangezien de staatssecretaris heeft toegezegd dat hij het verzoek dat wij hem hebben gedaan, zal uitvoeren. Om die reden is de motie overbodig.

Over de motie op stuk nr. M heb ik geen opmerkingen. Deze motie wordt uiteraard door onze fractie gesteund.

De motie-Smaling c.s. op stuk nr. N zien wij in het licht van het feit dat het beleid, zoals wordt gesuggereerd, primair in de EU wordt gevoerd. In een andere motie hebben wij daar al iets van gezegd. Wij lezen de motie dan ook zo dat de staatssecretaris ertoe wordt opgeroepen om via zijn kanalen in de EU te proberen te bewerkstelligen wat in de motie is neergelegd.

Onze fractie zal van harte de motie op stuk nr. O steunen. Dat geldt ook voor de motie op stuk nr. P. Onze fractie steunt ook de motie-Kuiper c.s. op stuk nr. Q. Ook hierbij geldt dat wij eronder verstaan dat de regering de bezuinigingen handhaaft als voorzien. Als deze motie beleid wordt, verwachten wij dat de regering haar zal uitvoeren. Wij begrijpen dat de regering het geld dan zal vinden uit extra gelden die mogelijk zouden kunnen vrijkomen als het bnp sneller groeit dan door het CPB is voorzien, zoals de staatssecretaris al suggereerde in zijn betoog -- er komt dan automatisch wat meer geld beschikbaar wegens de norm van 0,7% -- of door verschuiving binnen het budget.

De **voorzitter**: Aangezien de motie-Willems c.s. (32500-V, letter L) is ingetrokken, maakt zij geen onderwerp van behandeling meer uit.
**

De heer **De Graaf** (VVD): Voorzitter. Het is misschien niet gebruikelijk wat ik nu doe, maar de heer Willems heeft zijn motie ingetrokken. Wij hebben een mailtje gekregen, naar ik aanneem van een medewerkster van de staatssecretaris van Buitenlandse Zaken, waarin staat dat de staatssecretaris de motie zal uitvoeren. Kunnen wij op enigerlei wijze dit mailtje onderdeel laten uitmaken van de Handelingen? Anders is de toezegging nergens vastgelegd.

De **voorzitter**: Ik heb het mailtje laten verspreiden onder alle leden. Daarmee is het onderdeel van de besprekingen. Ik neem aan, zeker door uw interventie, dat dit mailbericht onderdeel uitmaakt van de toezegging van de regering om het dictum van de motie, die inmiddels is ingetrokken, uit te voeren.
**

De heer **Willems** (CDA): Voorzitter. Via u wil ik collega De Graaf hartelijk danken.

De heer **Smaling** (SP): Het lijkt mij wel wenselijk dat de staatssecretaris dit gewoon officieel per brief aan de Kamer meedeelt. Het mailtje is mij namelijk niet geworden, maar ik geloof best dat het goed is wat erin staat.

De **voorzitter**: Ik zal ervoor zorg dragen dat er een officiële brief komt van de staatssecretaris aan de voorzitter van de Kamer en dus aan de leden van de Kamer, waarin hij bevestigt wat een medewerkster of medewerker aan de voorzitter van de Kamer heeft meegedeeld. Daarmee hebben wij dit voldoende in de Handelingen van de Kamer vastgelegd.
Het woord is aan de heer Ten Hoeve.
**
*N

De heer **Ten Hoeve** (OSF): Voorzitter. Gelet op de situatie van dit moment, waarin zwaar bezuinigd moet worden, en gelet op het feit dat het ontwikkelingsbeleid ingrijpend geherstructureerd wordt, lijkt het ons niet onverantwoord om nu, onder deze omstandigheden, voorlopig terug te vallen op het internationaal geaccepteerde normpercentage van 0,7 van het bnp. Ik zal daarom tegen de motie op stuk nr. J stemmen.

*N

De heer **Kuiper** (ChristenUnie): Voorzitter. Ik heb vorige week het woord gevoerd mede namens de fractie van de SGP. Onze fracties zullen alle moties steunen, met uitzondering van de motie op stuk nr. J. Die zal alleen door de ChristenUnie worden gesteund. De motie op stuk nr. Q gaat over een zorgvuldige omgang met de medefinancieringsorganisaties en over het komen tot een sleutel op termijn daarvoor. Van onze kant zij nog opgemerkt dat er inderdaad een dekkingsvraag ligt. Wij zijn er echter niet van overtuigd dat, bij overweging van de bijdragen die worden afgestaan aan de Wereldbank en het Europees Ontwikkelingsfonds en bij de stijging van het bnp, de middelen daarvoor niet gevonden zouden kunnen worden.

In stemming komt de motie-Eigeman c.s. (32500-V, letter J).

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van GroenLinks, de Fractie-Yildirim, D66, de PvdA, de PvdD en de ChristenUnie voor deze motie hebben gestemd en de aanwezige leden van de fracties van de VVD, de OSF, het CDA en de SGP ertegen, zodat zij is verworpen.
**

In stemming komt de motie-Eigeman c.s. (32500-V, letter K).

De **voorzitter**: Ik constateer dat deze motie met algemene stemmen is aangenomen.
**

In stemming komt de motie-Willems c.s. (32500-V, letter M).

De **voorzitter**: Ik constateer dat deze motie met algemene stemmen is aangenomen.
**

In stemming komt de motie-Smaling c.s. (32500-V, letter N).

De **voorzitter**: Ik constateer dat deze motie met algemene stemmen is aangenomen.
**

In stemming komt de motie-Smaling c.s. (32500-V, letter O).

De **voorzitter**: Ik constateer dat deze motie met algemene stemmen is aangenomen.
**

In stemming komt de gewijzigde motie-Thissen c.s. (32500-V, letter P).

De **voorzitter**: Ik constateer dat deze motie met algemene stemmen is aangenomen.
**

In stemming komt de motie-Kuiper c.s. (32500-V, letter Q).

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van GroenLinks, de Fractie-Yildirim, D66, de OSF, de PvdD, de PvdA, het CDA, de ChristenUnie, de SP en de SGP voor deze motie hebben gestemd en de aanwezige leden van de fractie van de VVD ertegen, zodat zij is aangenomen.

**
*B
!Wet dieren!

Aan de orde is de behandeling van:

- het wetsvoorstel Een integraal kader voor regels over gehouden dieren en daaraan gerelateerde onderwerpen (Wet dieren) (31389).

De **voorzitter**: Ik heet de staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie nogmaals van harte welkom in de Kamer.
**

De beraadslaging wordt geopend.

Voorzitter: Dupuis

*N

Mevrouw **Sylvester** (PvdA): Voorzitter. Ondanks het geroezemoes zal ik toch maar met de inbreng van de PvdA-fractie beginnen.

Dit wetsvoorstel geeft een integraal kader voor regels over de omgang van mensen met dieren. De ontstane kaderwet is een bundeling van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren, de GWWD, de Wet op de uitoefening van de diergeneeskunde 1990, de Wet op de dierenbescherming, de Wet op de uitoefening van de diergeneeskunde 1990 en de Kaderwet diervoeders. Het voorstel is overwegend bedoeld om vereenvoudiging, verbetering en vernieuwing van de regelgeving te bereiken. Zo bevat het voorstel één stelsel voor handhaving met één sanctieregime voor alle onderwerpen. De bestuurlijke boete wordt voor alle terreinen geïntroduceerd en het voorstel legt bovendien uitgangspunten en beginselen vast en voorziet in strafbaarstelling die in de lagere regelgeving verder wordt uitgewerkt.

Voor bijna alle onderwerpen waarop het wetsvoorstel betrekking heeft, gelden nationale en Europeesrechtelijke voorschriften. Voor nationale voorschriften is er nauwelijks ruimte. Derhalve voorziet de regering in delegatie van de bevoegdheid tot het stellen van regels aan de minister van ELI. Er is een overzicht gemaakt van alle artikelen waarin gedelegeerde wetgeving is opgenomen. Tevens wordt duidelijk of er sprake is van een voorhang- of nahangprocedure. Om de invloed van het parlement te waarborgen, is bij de meeste artikelen gekozen voor een voorhangprocedure.

Het wetsvoorstel kent twee uitgangspunten: de intrinsieke waarde van het dier, artikel 1.3, en een algemene zorgplicht in de omgang van mensen met dieren, artikel 1.4.

De PvdA-fractie heeft dit wetsvoorstel niet zozeer willen bekijken op de samenvoeging van de eerder genoemde wetten. Mijn fractie ziet de bundeling als een technische operatie waarvan je je zelfs kunt afvragen wat de toegevoegde waarde is van de combinatie van de GWWD, productwetgeving en de wetgeving rond dierenartsen. Belangrijker vindt mijn fractie de maatschappelijke trend waarin dit wetsvoorstel past. Deze trend getuigt van een andere kijk op dieren en op onze omgang met dieren. In onze samenleving heeft zich inmiddels de gedachte genesteld dat dieren weliswaar aan mensen kunnen toebehoren en door mensen worden verkocht en verhandeld, maar dat ze daarmee nog niet zomaar handelswaar zijn waarmee de eigenaar kan doen en laten wat hem of haar belieft.

Vanuit dat kader bezien beschouwt de PvdA-fractie het amendement over hoofdstuk 11, paragraaf 2 als een belangrijke steun in de rug. Het is verheugend dat met dit wetsvoorstel het uitgangspunt dat dieren geen zaken zijn, wordt opgenomen in het Burgerlijk Wetboek. Mijn vraag is: gaat de regering hier ook van uit? Deelt de regering de vreugde die mijn fractie heeft over de strekking van dit amendement dat dieren geen dingen zijn?

Dieren mogen in juridische zin wel worden gezien als waren zij zaken. Daarom zijn de bepalingen over zaken op dieren van toepassing. Wie rechtshandelingen verricht aangaande dieren, dieren bezit of in die in eigendom heeft, is evenwel gehouden zich er rekenschap van te geven dat hij met een dier van doen heeft en niet met een ding. Ziet de regering dit ook zo en wordt dit ook als een stap voorwaarts ervaren?

De hamvraag is natuurlijk of het bovengenoemde uitgangspunt het verschil gaat maken in de praktijk. Hoe werkt dit uitgangspunt door in wet- en regelgeving, bij voorbeeld op het gebied van de ruimtelijke ordening? En wat betekent dit uitgangspunt bij voorbeeld in de richting van de commissie-Alders? Welke kaders worden meegegeven in de door de regering gewenste brede maatschappelijke discussie over megastallen?

Graag een reactie van de regering op deze vragen die betrekking hebben op het uitgangspunt dat dieren geen dingen zijn en de betekenis en doorwerking daarvan in andere wet- en regelgeving en in de praktijk.

In het kader van welzijn blijft het opmerkelijk dat de preventieve toetsing van huisvestingssystemen, artikel 45 tot 54 GWWD, voorafgaande aan de invoering niet is teruggekeerd in de Wet dieren. Het zou de innovatie in de weg staan, aldus de regering. Is de regering bereid om deze preventieve toetsing nader te onderzoeken op de effecten die in het verleden zijn opgetreden en op de toekomstige mogelijkheden? Het is volgens mijn fractie noodzakelijk om te komen tot systeemdoorbraken in de dierhouderij, ook op het gebied van de huisvesting. Zo is men bij de robotisering de weidegang van koeien vergeten mee te nemen bij de introductie van een nieuw systeem. Een preventieve toetsing had dit kunnen voorkomen. Is het de regering bekend hoe de ons omringende landen omgaan met preventieve toetsing van huisvestingssystemen?

Voorts valt op dat de regering in de memorie van antwoord aangeeft dat het onderhavige wetsvoorstel in het oog springende winstpunten bevat voor het dierenwelzijn. In

belangrijke mate zal dit kunnen worden gerealiseerd in de uitvoeringswetgeving, zo stelt de regering. Dit wetsvoorstel is ambitieus, bijvoorbeeld op het gebied van: de intrinsieke waarde van het dier, respectvolle omgang met dieren, voortdurende aandacht voor verbetering van het dierenwelzijn, nationaal en internationaal, basisnormen voor verzorging en huisvesting en handhaving. Mijn fractie is het met de regering eens dat een adequate en effectieve handhaving in het kader van het dierenwelzijn noodzakelijk is.

De PvdA-fractie heeft gekeken naar de handhaving in de reeds bestaande wetgeving. Die laat wat mijn fractie betreft op een aantal terreinen te wensen over. Mijn fractie noemt als voorbeeld de vleeskuikens. Deze dieren worden gedood in een waterbad met elektrische stroom. Dit is niet altijd effectief gebleken en begin dit jaar had de invoering van een alternatieve wijze van doden ingevoerd moeten worden in alle slachthuizen in Nederland. Deze afspraak is ook gemaakt met de pluimveesector. De invoering laat echter nog steeds op zich wachten. De oorzaak daarvan is dat de alternatieven nog niet klaar zijn. Mijn fractie vraagt zich af wat de regering gaat doen om ervoor te zorgen dat de reeds gemaakte afspraak, namelijk invoering aan het begin van dit jaar, kan ingaan. Is aan de regering bekend wat de alternatieve wijze van doden is?

Dan het doden van vissen, in het bijzonder het doden van paling en meerval. De bedrijven Fishion en Rijpelaal zijn beide gevestigd in Helmond en zijn goed voor 80% van de markt. Deze bedrijven hebben stappen gezet. Alleen in de kleinere bedrijven wordt paling nog op zout gedood en wordt meerval op ijs gelegd waarna, terwijl de vissen in feite nog leven, de ingewanden uit de dieren worden gehaald. Wat gaat de regering doen om de wetgeving rond het doden van vissen te handhaven voor de resterende 20% van de markt? Kan de regering hier specifiek op reageren?

Naast het feit dat de handhaving op de eerder genoemde terreinen niet wordt waargemaakt, hebben organisaties als de Coalitie DierenwelzijnsOrganisaties Nederland grote bezwaren geuit tegen dit wetsvoorstel. De regering zou uitgaan van het produceren en het gebruik van dieren. Mijn fractie constateert dat de verantwoordelijkheid voor dierenwelzijn vooral wordt neergelegd bij de houder en de consument. De rol van de overheid wordt gezien als het scheppen van randvoorwaarden. Mijn fractie is van mening dat het uitgangspunt zou moeten zijn het beschermen van dieren, waarbij de intrinsieke waarde van dieren leidend is. Hierbij past juist een actieve rol van de overheid in de bescherming van dieren, die vorm krijgt in een krachtig en eenduidig wettelijk kader dat door de overheid is bepaald. Ik hoor graag een reactie van de regering op dit punt.

Tijdens de schriftelijke behandeling heeft mijn fractie gesteld dat er zonder de Europese wet- en regelgeving en de concrete invulling hiervan in andere Europese landen, in Nederland op het gebied van dierenbescherming en dierenwelzijn nagenoeg geen resultaten kunnen worden bereikt. De regering heeft deze stelling onderschreven, zeker ten aanzien van dieren die voor productiedoeleinden worden gebruikt. Aangegeven is dat de inzet erop is gericht om via het EU-spoor verbetering van dierenwelzijn te realiseren. Kan de regering aangeven welke inspanningen zij tot nog toe heeft kunnen verrichten op dit vlak? Welke lidstaten zijn op dit gebied gelijkgestemd in Noordwest-Europa? Op welke wijze ondersteunt de regering de sector bij het nemen van een voorsprong binnen de EU als daartoe kansen worden gezien?

Mijn fractie wenst in dit verband ook kort het transport van dieren te bespreken. In Nederland is een gps-systeem ingevoerd en is er controle. Zodra de dieren de grens over gaan, wordt de controle op het welzijn tijdens het transport echter veel moeilijker. Veel landen in Europa registeren het transport immers handmatig of helemaal niet. Laat staan dat kan worden toegezien op het welzijn van de dieren tijdens het transport. Gaat de regering in Europees verband aandringen op de implementatie van dit gps-systeem in Europa?

Ik kom tot een afronding. De fractie van de PvdA krijgt graag duidelijke antwoorden van de regering op de gestelde vragen en wacht de reacties met belangstelling af.

*N

De heer **Koffeman** (PvdD): Voorzitter. Wij spreken vandaag over een raamwet die de wettelijke bescherming van dieren niet langer als uitgangspunt kiest. In 2007 werd de wet door de Dierenbescherming gediskwalificeerd. Zij gebruikte het woord "bagger" als kwalificatie voor de wet, een woord dat de Dierenbescherming niet snel gebruikt anders dan waar het gaat om modderpoelen voor varkens. Veel betering is er sinds dat moment niet gekomen in deze wet. Gisteren ontvingen wij nog een brandbrief van 23 dierenbeschermingsorganisaties waarin zij hun ongenoegen en vrees over deze wet tot uitdrukking brachten. Een van de bezwaren is dat het "nee, tenzij"-beginsel niet consequent wordt toegepast en het door de regering toegezegde ethisch afwegingskader volledig ontbreekt. Tot dusverre wordt in de concept-AMvB's, voor zover geopenbaard, deze afweging op veel cruciale punten niet gemaakt. Graag hoor ik een reactie van de staatssecretaris inzake het niet nakomen van deze door hem en zijn ambtsvoorganger gedane toezeggingen die van groot belang zijn voor het maken van een adequate afweging over deze nieuwe wet.

De aanvankelijke naam van deze wet was "de wet dieren en dierlijke producten" en zag dieren met name als producten. Tegenover elk dier dat als gezelschapsdier wordt gehouden, leven in Nederland ongeveer 30 verborgen dieren in de bio-industrie. Deze dieren hebben helemaal niets aan het wetsvoorstel dat wij vandaag behandelen. Dit wetsvoorstel zet dierlijke productie op de eerste plaats, niet het welzijn van de dieren. Onderlinge samenhang ontbreekt. In de Wet dieren is niets terug te vinden over de Nota dierenwelzijn. Het is

ook helemaal geen nieuwe wet. Oud-minister Veerman heeft de eerste lading kritiek op dit wetsvoorstel over zich heen gekregen in 2005. Nog geen jaar later volgde de mededeling dat de plannen werden stilgelegd in verband met verkiezingen en het aantreden van een nieuw kabinet. De Partij voor de Dieren heeft in de maanden hierna herhaaldelijk gevraagd naar de plannen rondom dit wetsvoorstel. Plotseling stuurde minister Verburg het oude voorstel naar maatschappelijke organisaties, die welgeteld veertien dagen kregen om te reageren op deze lukrake bundeling van vijf omvangrijke wetten.

Het wetsvoorstel behelst zo min mogelijk ruimte voor de dieren en zoveel mogelijk ruimte voor burgers, bedrijven en dierlijke productie. Hoewel wij al weten dat de productie van dierlijke eiwitten op de huidige wijze desastreus uitpakt voor de wereldvoedselverdeling, het milieu en het klimaat, kiest het kabinet ervoor in te zetten op die productie. De Gezondheids- en welzijnswet voor dieren is sinds zijn inwerkingtreding in 1992 nooit geëvalueerd. Hoe kun je effectief nieuwe wetgeving ontwikkelen die werkelijke bescherming aan dieren biedt, als je niet weet waarom het nu al zo vaak fout gaat? Kan de staatssecretaris aangeven waarom er op geen enkel moment een evaluatie van de bestaande wet heeft plaatsgevonden en of er nog plannen zijn om de werking van deze wet alsnog te evalueren?

Het opkomen voor de kwetsbaren in onze samenleving, waaronder dieren, vormt een wezenlijk uitgangspunt van onze beschaving. Dieren zijn levende wezens met bewustzijn en gevoel. Daarom hebben ze, net als mensen, het morele recht op een respectvolle behandeling door de mens. Dieren, zowel in het wild levende als gehouden, hebben recht op een leven naar hun eigen aard en mogen niet zonder een noodzakelijk of redelijk doel door de mens in hun welzijn worden aangetast. Het is niet meer dan logisch dat de rechten van dieren gewaarborgd worden in de wet.

Sinds 1992 heeft Nederland een wettelijk kader dat kan dienen als waarborg voor werkelijke bescherming: de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren. Helaas bleef deze kaderwet grotendeels leeg. Uitvoeringsregelgeving om de belangen en het welzijn van dieren werkelijk goed te beschermen kwam niet. Na bijna twintig jaar gaan we terug naar af, zonder ook maar iets van een correctie voor het groeiend maatschappelijk bewustzijn. Zelfs de vijf vrijheden van Brambell die dieren sinds 1965 beloofd worden, zijn in de nieuwe wet niet terug te vinden.

Het inhoudelijke normerende kader van het voorstel is zeer beperkt. De aankondiging dat de 60 AMvB's zoals die nu gelden onder de huidige wetten teruggebracht zullen worden naar slechts 10 AMvB's belooft weinig goeds in dat opzicht. Nieuwe wetgeving op het gebied van dieren vraagt om meer wettelijke bescherming, niet minder. Ik wil hier graag een toelichting op van de staatssecretaris. Welke AMvB's blijven overeind, welke komen te vervallen en wat zal dit doen met het beschermingsniveau? Is de staatssecretaris bereid om met een werkschema te komen voor de invulling van de AMvB's en de Kamer regelmatig te informeren over de voortgang in relatie tot dit werkschema?

De positieflijst van dieren die gehouden mogen worden, lijkt nu na vele jaren eindelijk in zicht te komen. Wij zijn van mening dat snel werk moet worden gemaakt van de positieflijsten voor andere diersoorten dan alleen de zoogdieren. Het kabinet stelt dat de productiedierenlijst zal worden gecontinueerd. De lijst is alleen nog nooit getoetst op de vraag of de dieren op de lijst daadwerkelijk geschikt zijn om voor productie te houden. Ook is er geen duidelijkheid over de voorwaarden waaronder deze dieren wel of niet gehouden kunnen worden. Ik hoor hier graag een reactie op.

In dit wetsvoorstel is de intrinsieke waarde van het dier opgenomen. Dit begrip is echter niet opgenomen in de begrippenlijst, noch is duidelijk hoe dit begrip zich verhoudt tot de andere artikelen in het wetsvoorstel. Aan de intrinsieke waarde moet volgens de memorie van toelichting een verschillend gewicht worden toegekend, al naar gelang de aanwezigheid van andere zwaarwegende belangen zoals het economische belang dat samenhangt met voedselproductie. Dit is per definitie strijdig met het volwaardig erkennen van de intrinsieke waarde van een dier. De intrinsieke waarde van het dier is immers zijn eigen waarde, los van zijn nut voor de mens. Kan de staatssecretaris aangeven hoe hij met dit begrip wenst om te gaan? Wat is zijn definitie van het begrip "intrinsieke waarde"?

Tijdens het debat in de Tweede kamer over de Nota dierenwelzijn is de motie-Waalkens aangenomen waarin de regering werd verzocht een ethisch toetsingskader ten aanzien van het gebruik van dieren te ontwikkelen. Een dergelijke ethische toetsing is essentieel om te kunnen bepalen wat wel en wat geen redelijk doel is om dieren voor in te zetten en het zou daarmee aan de basis moeten staan van de verdere ontwikkeling van wetgeving en beleid rond het houden en gebruiken van dieren. Het kabinet heeft in de Tweede kamer laten weten dat de benodigde gegevens ontbreken om evaluatie van de artikelen 36 en 37 van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren uit te voeren. Het informatiesysteem van het OM zou dit niet toelaten. Kan de staatssecretaris aangeven in hoeverre een evaluatie van de handhavingsaspecten bij dit wetsvoorstel wel mogelijk is? Op welke wijze zal de wet- en regelgeving worden aangepast op basis van deze evaluatie? Is er voor de komende jaren nog wel voldoende capaciteit bij de AID, de nVWA en andere inspectiediensten om adequaat te handhaven, na alle inkrimpingen en zelfreguleringsrondes?

Vanuit Europa komt nu mondjesmaat regelgeving om de ergste uitwassen op het gebied van dierenleed tegen te gaan. Die regelgeving moet door 27 lidstaten geïmplementeerd worden. Nederland is geen koploper. Landen als Duitsland, Oostenrijk, Zweden en Engeland zijn absoluut beter in het bieden van zorg en bescherming aan dieren. Maar helaas zitten er ook erg veel landen tussen waar het woord "dierenwelzijn" geen enkele waarde heeft. De regelgeving vanuit Europa zal dus altijd

onvoldoende waarborg bieden aan dieren, zeker als de dieren die hier in het jargon "productiedieren" heten, niet meer bescherming krijgen dan ze nu krijgen. Kan de staatssecretaris aangeven of hij een kop op de Europese wet- en regelgeving ter bescherming van dieren ambieert om de voorhoedepositie binnen de Europese Unie concrete inhoud en vorm te geven? Zo ja, op welke manier? Zo nee, waarom niet?

Voorzitter. Er dient een einde te komen aan pijnlijke en dieronterende ingrepen. Hierbij valt te denken aan een verbod op het castreren van biggen, het knippen van hoektanden en het afbranden van staarten bij varkens, het onthoornen van runderen en het vriesbranden en het snavelkappen bij kippen. Dit zou opgenomen moeten worden in het voorliggende wetsvoorstel. Is de staatssecretaris bereid, het pad uit te stippelen om de ingrepen uit te faseren?

Het ontbreken van preventieve toetsing van huisvestingssystemen kan leiden tot ongewenste ontwikkelingen voor wat betreft de realisatie van de toekomstvisie op een veehouderij van de minister van januari vorig jaar. Daarin wordt gesteld, met betrekking tot 2023: "Stallen en bedrijfsvoering zijn tegen die tijd om het dier heen gebouwd op een wijze die wordt gedragen door de samenleving. Het vee vertoont natuurlijk gedrag, krijgt daglicht en ondergaat nauwelijks tot geen fysieke ingrepen." Op welke wijze wordt voorkomen dat huisvestingssystemen worden ontworpen die niet aan deze toekomstvisie voldoen en daardoor ook niet passen in een toekomstgerichte veehouderij? Ik krijg graag een reactie van de staatssecretaris.

Dierziekten grijpen steeds meer om zich heen. Duizenden mensen zijn besmet met de resistente MRSA-bacterie. Dit zorgt voor grote gezondheidsproblemen bij mensen en bij dieren. Het geneesmiddelengebruik in de bio-industrie moet omlaag, wordt breed gevonden, en snel, voordat we straks met nog grotere problemen komen te zitten. Want die problemen zijn dan ook niet meer op te lossen. Kan een goedkoop biefstukje of karbonaadje dodelijke slachtoffers onder mensen waard zijn? Het preventief toedienen van antibiotica in de veehouderij moet worden verboden. Dit mogen we niet aan de sector zelf overlaten. Ook niet aan de dierenartsen. Die horen net zo goed bij de sector van de bio-industrie. Zij verdienen hier aan. Het is niet in hun belang, minder antibiotica voor te schrijven. Ze hebben daar hulp voor nodig van de overheid. En er dreigt aantasting van de bestuurlijke integriteit als, zoals we in de NRC van afgelopen zaterdag lezen, Kamerleden die financiële belangen hebben in de antibiotica-industrie, tevens portefeuillehouder zijn op het gebied van wet- en regelgeving en controle. Waarom regelt de Wet dieren niet dat dergelijke vormen van mogelijke belangenverstrengeling worden uitgesloten?

Bij het gebruik van dieren voor sportwedstrijden is het "nee, tenzij"-principe vervangen door een "ja, mits". Het kabinet geeft hiervoor als reden dat er een goed systeem van zelfregulering bestaat. Kan de staatssecretaris aangeven welke onderzoeken aan deze conclusie ten grondslag liggen? Hoe verhoudt het loslaten van het verbod op het gebruik van doping op basis van het "goede stelsel van zelfregulering" zich tot de berichten over dieronvriendelijke trainingsmethoden en een toename in dopinggebruik vanuit de sector zelf?

Met betrekking tot artikel 3, eerste lid, van het Besluit voortplantingstechnieken bij dieren stelt het kabinet dat onnodig leed niet mag worden veroorzaakt met andere dan natuurlijke voortplantingstechnieken. AI naar gelang de concrete situatie zal bepaald worden of pijn, letsel, stress of ander ongerief al dan niet nodig is. Betekent deze interpretatie dat het is toegestaan om pijn en letsel aan een dier toe te dienen en stress en ongerief te veroorzaken, als daar een ander doel mee is gediend? Kan de staatssecretaris aangeven wat dat andere doel dan is? Op welke wijze en volgens welke criteria wordt gewogen of het doel de pijn, het letsel, de stress en het ongerief dat dieren wordt aangedaan, rechtvaardigt? Kan de staatssecretaris zeggen of hij van mening is dat het fokken van runderrassen die niet via natuurlijke weg kalveren op de wereld kunnen brengen, door mag gaan? Of is hij bereid, daar een verbod op in te stellen?

Het voorliggende wetsvoorstel is wat ons betreft onder de maat. Het is niet gebaseerd op een evaluatie van de huidige wetten. Het is geen duidelijk kader met goede randvoorwaarden voor de bescherming van dieren. Er is niets bekend over de invulling van de uitvoeringsregelgeving. Het is slechts een implementatievehikel voor EG-wetgeving. Weer verliezen de dieren het van de economie. En dat in een tijd waarin de roep om aandacht voor dierenwelzijn luider en duidelijker is dan ooit. Dierenwelzijn laat je niet over aan commercie en particulieren. Daar maak je heldere en handhaafbare regelgeving voor. Dieren hebben geen stem, ze hebben geen keuze. De overheid heeft de verantwoordelijkheid, en wij, als parlement, hebben de plicht om ervoor te zorgen dat zij deze verantwoordelijkheid ook serieus neemt.

In dit kader wil ik de staatssecretaris vragen hoe hij om wenst te gaan met het grote aantal diervriendelijke moties dat in de afgelopen tijd is aangenomen, en waarvan hij tot nu toe de uitvoering niet ter hand genomen heeft of zelfs geweigerd heeft ter hand te nemen. Is de staatssecretaris met mij van mening dat aangenomen moties in het parlement, hetzij hier, hetzij aan de overkant, in principe uitgevoerd dienen te worden? Of vindt de staatssecretaris dat als de politieke omstandigheden zo zijn, dat je de vrijheid kunt nemen als bewindspersoon om ze niet uit te voeren, je die vrijheid ook moet nemen? Ik verneem graag zijn reactie.

*N

De heer **Peters** (SP): Voorzitter. Wanneer een wetsvoorstel uit de Tweede Kamer hier arriveert, neemt de Eerste Kamer aan dat zo'n voorstel het resultaat is van een politiek van goede bedoelingen.

Zoals de titel al aangeeft is deze wet een kaderwet. Over de mate van integratie en de wijze waarop deze wet zal worden toegepast, kan nog steeds veel gezegd worden. Dat werd er ook aan de overkant. Het bewijs: zo'n 70 amendementen, met als kampioen voormalig dierbeschermer van het jaar Krista van Velzen. Vrijwel alle inhoudelijke opmerkingen, vragen, suggesties, en zelfs lofprijzingen en verbeteringen van haar maar ook anderen werden hard gepareerd en naar de prullenmand verwezen door de minister van LNV.

De wet bestaat uit het uitstrooien van een vijftal, eigenlijk zevental, wetten, rekeninghoudend met twee nota's over 62 pagina's en twaalf hoofdstukken. Sommige bestaande wetten worden uitgebreid overgenomen, zoals de Kaderwet diervoeders en de Wet op de uitoefening van de diergeneeskunde 1990, maar de meeste worden schetsmatig aangeduid en voorzien van soms limitatieve, nog aan te geven AMvB's. Overzicht wordt nergens geboden. Op verschillende plaatsen staan wat definities, maar er ontbreken er ook essentiële. In de derde regel komt de aap uit de mouw. Het wordt namelijk met deze samengeraapte wet makkelijker om bestaande en toekomstige EG-verplichtingen -- ik wijs op artikel 288, voorheen artikel 249 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie -- in te voeren.

Waartoe dient deze wet? De Gezondheids- en welzijnswet voor dieren vervalt na aanname van deze wet grotendeels, in elk geval hoofdstuk III over welzijn. De gezondheidspassages blijven in afwachting van de EU Animal Health Law nog even bestaan. Het is dus een dierenbeschermingswet.

Helaas valt de beoordeling van de Wet dieren op het gebied van het dierenwelzijn ten opzichte van de huidige situatie volledig negatief uit. De wet voldoet op dit gebied nergens aan. Zelfs de met fanfare ingehaalde kreet die moest aantonen hoe diervriendelijk deze wet wel is, namelijk dat dieren een intrinsieke waarde hebben, is door alle partijen aan de overkant becommentarieerd. Met name omdat er geen wezenlijke inhoud aan is gegeven en er geen consequenties aan worden verbonden. Na een aangenomen amendement is het resultaat een onduidelijke en slechte vertaling uit de tekst waar Europees iets over dieren is geschreven, namelijk artikel 13 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie. Dat gaat onder andere over het vervoer van dieren. In het Engels staat hier: "since animals are sentient beings". Dat is in de Wet dieren geworden: "Onder erkenning van de intrinsieke waarde als bedoeld in het eerste lid wordt verstaan erkenning van de eigenwaarde van dieren, zijnde wezens met gevoel." Dat wekt de vraag aan de staatssecretaris: is hier het woord "bewustzijn", eventueel aangevuld met gevoel, niet de enig betere en hanteerbare uitleg voor "intrinsieke waarde van het dier"? Gaarne duidelijkheid. De staatssecretaris moet er immers mee werken, wanneer de wet wordt aangenomen.

Overigens, het begrip "intrinsieke waarde" stamt uit de rechtenethiek en vereist dat eerst de vraag wordt gesteld: mogen we dieren met bewustzijn überhaupt gebruiken en zo ja, waarvoor en met welke legitimatie? Die vraag is eigenlijk nooit openlijk en duidelijk beantwoord. Er wordt ook bij de beantwoording van vragen in de Tweede Kamer teruggegrepen op belangenafweging, het utilisme, dat stamt uit een ander ethisch systeem. Daarbij worden alle betrokken belangen op een of andere niet geopenbaarde wijze tegen elkaar afgewogen. Het zou in de rede liggen om bij alle nog te verschijnen AMvB's een degelijke afweging te verwachten, juist om die intrinsieke waarde in te vullen.

Er wordt een algemene zorgplicht voor dieren opgelegd, maar voor welke dieren? Het gaat om de gehouden dieren maar op één uitzondering na ook om de andere dan gehouden dieren. Nu belanden we in de raadselen van de Wet dieren. Niet alleen ontbreken definities van wat een dier is, maar ook van wat wordt bedoeld met diersoorten en diercategorieën. Welke dieren te houden wordt niet aangegeven. Beloften waren er in het verleden voor een snel aan te bieden zogenaamde positieve lijst van dieren die gehouden mogen worden. Daar wordt al tientallen jaren op gewacht en naar gezocht. De toenmalige minister van LNV meldde dat de lijst in de zomer van 2010 in Wageningen gevonden zou worden.

In het artikel over het houden van dieren, waar niet emotionele betrokkenheid mee wordt bedoeld maar iets heel anders, duiken alle onderdelen van het wetsvoorstel achteloos maar ongeordend op: administratieve verplichtingen, zoötechniek, opslag van kadavers, diergezondheid, welzijn, infectieziekten, dierenartsen, diervoer en ook zoönosen. Het gebeurt achteloos en nog probleemloos omdat nadere AMvB's het een en ander beloven te preciseren.

Naar aanleiding van teksten als "het verbod om dieren ziek te maken of te selecteren voor de fok" worden opmerkingen over de problematiek van de onmogelijkheid van de natuurlijke verlossing van dikbilkalveren, die dan maar door een keizersnede geboren worden, afgedaan als een fenomeen dat binnenkort met 50% zal zijn gereduceerd. Een verzoek om snavelkappen en andere verminkingen te vermijden door alternatieven te gebruiken wordt geringschattend afgedaan. Het advies van de European Food Safety Authority (EFSA) om in Nederland een blanke kalfspier voor Frankrijk en Italië te produceren met een hemoglobinegehalte met een gemiddelde minimumwaarde van 6 mmol/L wordt niet gevolgd; het kan best 4 mmol/L blijven terwijl het verboden is de dieren ziek te maken.

Over ziek maken gesproken, opzettelijke besmetting is verboden. Toch zullen we nog wel eens, zoals onlangs, koepokvaccins moeten (laten) produceren. Of valt dat onder de Wet op de dierproeven? Pokkenvaccinproductie gebeurt namelijk op een perfect geschoren huid van kalveren, waarbij na enting van het virus de oogst uit de zweren wordt verkregen. Is dat nu ook verboden of kunnen we ook hier met een AMvB aan de slag?

Het was in de GWWD opgenomen dat doping bij wedstrijden verboden is. Het

transplantaat van de GWWD in de Wet dieren vertoont dit verbod niet meer. Waarom niet, zo vraag ik de staatssecretaris. Is zelfregulering een panacee voor de ruitersport gebleken? Als de staatssecretaris dat bevestigt, is dat groot nieuws voor de paardensportbladen en de gokkers op de renbaan.

Zoals eerder aangegeven, is de Diergeneesmiddelenwet goed geparachuteerd in de Wet dieren. Dat geldt ook voor de Wet op de uitoefening van de diergeneeskunde en redelijk voor de Kaderwet diervoeders. Bij dierlijke producten en bijproducten treft men niet aan dat foie gras ongeschikt is voor menselijke consumptie noch dat productie verboden hoort te worden. Er wordt gesproken over "werkgebieden", waarmee soms opslagplaatsen van kadavers van gezelschapsdieren worden aangeduid, en ook uitslachterijen en mogelijk slachthuizen. Geen nood, want behalve de gezelschapsdieren komen hier de EG-maatregelen aan bod over de productie van vlees na het doden van dieren. Mijn fractie is blij verrast dat de EG-richtlijnen hier orde gaan brengen.

Hoofdstuk 8 is gericht op de handhaving. Men zou verwachten dat hier de Veterinaire Inspectie van het Staatstoezicht op de Volksgezondheid gepast aanwezig zou zijn. Deze tak van de vroegere Keuringsdienst van Waren werd immers met de Hoofdinspectie voor de Levensmiddelen en andere eenheden trots uit VWS gelicht en door een manoeuvre die bij de insiders bekendstaat als de Derde Boerenoorlog, overgeheveld naar LNV (nu ELI) en in de VWA geïncorporeerd. Deze Veterinaire Hoofdinspectie van de Volksgezondheid, voortkomend uit de vooruitziende blik van Thorbecke, had namelijk als opdracht de minister gevraagd en ongevraagd te informeren en onafhankelijk toezicht te houden op de Veterinaire Dienst van LNV, maar is nu zo ongeveer verdwenen.

Vrijwel de gehele vaste commissie van LNV van de Eerste Kamer, namelijk de leden van CDA, PvdA, ChristenUnie, GroenLinks en PvdD, vond het van belang om op 1 juni 2010 over toezicht en handhaving pertinente vragen te stellen. AI deze vragen bleven in de memorie van antwoord en ook in de nadere memorie van antwoord onbeantwoord. Dat kan komen omdat het hier gaat om een samenwerking met het ministerie van VWS, omdat het gewoon vergeten is, of omdat het moeilijke vragen waren. Dat laatste kan ik me bij deze staatssecretaris niet voorstellen en dus vraag ik hem de vragen van de vaste commissie van LNV van de Eerste Kamer alsnog te beantwoorden.

Ik neem aan dat beantwoording voor de staatssecretaris interessant is, want volksgezondheid komt meermalen in de Wet dieren voor. Beantwoording van de vragen is dus meteen richtinggevend voor hem voor de wijze waarop omgegaan dient te worden met het VWS-preventiebeleid. Dat geldt temeer omdat bijvoorbeeld infectieziekten van mens op dier en omgekeerd leidend kunnen zijn bij bijzondere omstandigheden waarbij het Diergezondheidsfonds zal moeten worden aangesproken.

Dat in dit wetsvoorstel bestuurlijke boetes worden ingevoerd, is een voortzetting van een tendens die goed kan werken. Overigens dank ik de staatssecretaris voor de beantwoording op korte termijn van de vraag die de vaste commissie van LNV stelde over het alternatief voor het vangstverbod van met persisterende stoffen besmette paling. Het alternatief van vangstplicht en verplichte aanlanding waarna het voedingsmiddel van dierlijke oorsprong als chemisch afval zou moeten worden verwijderd, is om de redenen die werden aangegeven in de brief, voor ELI geen oplossing. Het had echter gesierd om bij de motivatie van de Tijdelijke wijzigingswet Visserijwet (32658) te laten zien dat deze oplossing met name via de Warenwet overwogen was.

Onze fractie concludeert dat deze Wet dieren een monstrum is en dus voor een teratoloog een aangename kluif. Voor een opgeleide dierenarts die zich na inwerkingtreding van dit wetsvoorstel niet meer als zodanig mag betitelen, is het een wereld van verwondering. Wat is het allemaal veel beter geworden. Geen Veewet, geen Vleeskeuringswet, geen slachthuizen maar werkplaatsen, geen Algemene dierenbeschermingswet meer, geen Kaderwet diervoeders maar een Wet dieren; geen staatstoezicht maar private control bodies die door onderling verweven stichtingen worden beheerd met ternauwernood opgeleide werkers, zoals slachters en keurmeesters; geen slagers meer maar rijen allochtonen die stukloon verdienen met uitsnijden waarbij de linkerhand met metaal is omgeven en in de rechterhand het mes ligt; geen slagersvakscholen meer, geen keuringsdierenartsen maar practitioners; geen VWS en geen LNV meer maar Landbouw te midden van Economische Zaken en Innovatie.

Geen reden om het judicium "onacceptabel" van Krista van Velzen over dit wetsvoorstel af te wijzen, noch om het uitstekende werk van de Coalitie DierenwelzijnsOrganisaties Nederland (CDON), een samenwerkingsverband van maar liefst 24 dierenwelzijnsorganisaties, ook maar enigszins te herkennen in dit wetsvoorstel. Hun principiële bezwaar onderschrijft mijn fractie. Er bestaat bezwaar tegen zowel het fundament, de inhoud en de wijze waarop het wetsvoorstel tot stand kwam. En ze gaan met mijn instemming verder; een beschaafde natie hoort een zelfstandige dierenbeschermingswet te hebben die effectief beschermt tegen louter commerciële exploitatie, willekeur, onverschilligheid en agressie van mensen; zeker in ons land met een zo hoge dierendichtheid.

Het resultaat van een politiek van goede bedoelingen was de premisse. Die is gekeerd in een resultaat van gemakzuchtige en verkeerde intenties, waarbij het dier tot ordinair handelsproduct is verworden met de bescherming van dieren als dekmantel. Of het label "intrinsieke waarde", met of zonder gevoel, enige waarde krijgt in de toekomstige AMvB's, kan alleen maar worden afgewacht.

*N

Mevrouw **Böhler** (GroenLinks): Voorzitter. Dit wetsvoorstel beoogt te komen tot een samenhangend stelsel van regels, waarbij de zorg om het dierenwelzijn voor de regering naar eigen zeggen leidend is geweest. Wij nemen dit uitgangspunt, de zorg om het dierenwelzijn, serieus, en zullen dit wetsvoorstel dan ook met name aan de hand van dit criterium beoordelen.

In het kader van deze beoordeling is een vergelijking tussen de bestaande wet- en regelgeving en de nieuwe situatie van belang. Ook andere sprekers hebben daar al op gewezen. De Wet dieren zal immers een groot aantal bestaande wetten vervangen, waaronder de GWWD, om een van de belangrijkste te noemen. Mijn fractie heeft vooralsnog een aantal fundamentele vraagtekens bij en bezwaren tegen het wetsvoorstel. Dit betreft 1. de kwaliteit van het wetsvoorstel, 2. de effectiviteit -- dan heb ik het met name over het effect op het dierenwelzijn -- en 3. de handhaving.

Ons eerste bezwaar betreft de kwaliteit. Laten wij even teruggaan naar de totstandkoming van het wetsvoorstel. Bij de indiening in 2007 werden reacties uit het veld gevraagd. Hoewel het een zeer omvangrijk wetsvoorstel betreft, waarbij de memorie van toelichting zonder de bijlagen alleen al 130 pagina's telt, hadden de organisaties die om advies is gevraagd, amper de tijd om te reageren. Dit wekt al niet de indruk dat de regering hecht aan het advies uit het veld, maar dat terzijde. Ondanks de korte reactietermijn hebben vrijwel alle organisaties advies uitgebracht. De regering schrijft hierover in de memorie van toelichting het volgende: "De hoofdlijn van het commentaar is kritisch." Dat mag gerust een understatement worden genoemd. De reacties waren ronduit negatief. Dat betrof overigens geenszins alleen de dierenwelzijnsorganisaties. De stevige kritiek uit het veld zegt niet alleen iets over het draagvlak of het ontbreken daarvan, maar ook over de kwaliteit, of beter: het gebrek daaraan.

De vraagtekens over de kwaliteit van het wetsvoorstel worden nog versterkt als wij kijken naar de gang van zaken in de Tweede Kamer bij de behandeling in oktober 2009. Er zijn meer dan 60 amendementen en moties ingediend en uiteindelijk zijn er zo'n 40 amendementen in stemming gebracht, plus nog eens 15 moties. Ook dat is niet echt een teken van kwalitatief goede wetgeving. Integendeel.

In het licht van de reacties uit het veld en de behandeling in de Tweede Kamer heb ik de volgende vragen aan de staatssecretaris. Hoe zal de staatssecretaris bij de nadere invulling van de kaderwet omgaan met de kritiek van de bij de totstandkoming geraadpleegde organisaties? Hoe kijkt de staatssecretaris terug op de behandeling in de Tweede Kamer? Hebben de amendementen en moties, ook al zijn ze niet allemaal aangenomen, tot nieuwe inzichten geleid? Ik vraag dit nog een keer zo expliciet aan deze staatssecretaris omdat het huidige kabinet, en dus ook de staatssecretaris, pas na de behandeling in de Tweede Kamer is aangetreden. Voortschrijdend inzicht is derhalve niet uitgesloten. Je moet blijven hopen.

Tot slot over de kwaliteit nog het volgende. Collega Koffeman heeft er al uitgebreid bij stilgestaan. Ondanks beloftes hiertoe was er geen deugdelijke evaluatie van de GWWD. Was dit niet een zinvolle eerste stap geweest alvorens met een nieuw wetsvoorstel te komen? Had deze evaluatie wellicht een deel van de kritiekpunten kunnen wegnemen?

Het tweede bezwaar betreft de effectiviteit van het wetsvoorstel. De vraag naar de effectiviteit van het wetsvoorstel houdt direct verband met de vaagheid en onduidelijkheid van een aantal kernbegrippen. De regels ter bescherming van het dier krijgen hun invulling in het concrete handelen van overheid en burgers, zo stelt de regering terecht in de memorie van toelichting. De regering hanteert als belangrijke criteria de vijf "vrijheden" van Brambell uit 1965. Dieren zijn vrij: a. van dorst, honger en onjuiste voeding; b. van fysiek en fysiologisch ongerief; c. van pijn, verwonding en ziektes; d. van angst en chronische stress; e. om natuurlijk gedrag te vertonen. De regering erkent in de memorie van toelichting meteen ook dat deze criteria niet altijd even eenduidig zijn. Dat is zeker juist, maar hoe moeten de bescherming van dieren en het dierenwelzijn in de praktijk vorm krijgen als de criteria die wij willen toepassen, onduidelijk zijn? De onduidelijke terminologie is met name bezwaarlijk omdat het gaat om een kaderwet, een wet dus met ruime delegatiebepalingen. De Raad van State heeft hierover een aantal kritische opmerkingen gemaakt en wijzigingen voorgesteld. Kan de regering uitleggen waarom zij denkt dat de bezwaren die door de Raad van State zijn geuit, zijn weggenomen door de wijzigingen naar aanleiding van het advies?

Een van de begrippen die onduidelijk is, is een kernbegrip uit dit wetsvoorstel, namelijk "de intrinsieke waarde van dieren". Alle voorgaande sprekers hebben daarover al gesproken. Natuurlijk zou je kunnen zeggen dat het positief is dat de erkenning van de intrinsieke waarde van dieren expliciet in het wetsvoorstel is vastgelegd. De vraag is echter wat de dieren hiermee opschieten. Wat betekent "intrinsieke waarde" volgens de regering? Hebben bijvoorbeeld alle dieren dezelfde intrinsieke waarde? Zitten eencellige dieren en apen wat dat betreft op hetzelfde niveau of moet er verschil naar soort worden gemaakt? Wat voor consequenties heeft de erkenning van de intrinsieke waarde van dieren voor het beleid? Graag hoor ik concrete voorbeelden die duidelijk maken hoe de erkenning van de intrinsieke waarde het beleid heeft beïnvloed of zal beïnvloeden. Ik vraag dit zo nadrukkelijk omdat het begrip "intrinsieke waarde" niets, maar dan ook werkelijk niets zegt over dieren als wezens met gevoel en bewustzijn. Het is misschien goed om in dit verband in herinnering te roepen dat het begrip uit de bedrijfseconomie komt: de intrinsieke waarde van vennootschappen, de waarde van bezittingen. Daar komt die term vandaan.

Met betrekking tot alle zojuist besproken begrippen moeten wij ons de vraag stellen: wie bepaalt eigenlijk de invulling ervan? Dieren zijn in

dit verband immers als het ware het lijdend voorwerp; de begrippen worden niet door hen, maar door ons, mensen, ingevuld. Hoe wil de regering dit probleem benaderen? Zijn er volgens de regering objectieve criteria aan de hand waarvan begrippen als "waarde", "stress", "angst" enzovoorts kunnen worden bepaald?

Dit brengt mij opnieuw naar de kernvraag waarmee ik mijn betoog ben begonnen: wordt het welzijn van dieren verbeterd door de nieuwe wet? Zoals gezegd hebben wij hier grote twijfels over, maar misschien kan de staatssecretaris ons nog overtuigen. Hiervoor moet hij echter wel concreet kunnen aangeven op welke punten het dierenwelzijn ten opzichte van de bestaande wet- en regelgeving is verbeterd. De algemene opmerking dat dierenwelzijn leidend is geweest voor het beleid is als antwoord niet genoeg. Graag hoor ik van de staatssecretaris concrete voorbeelden waarin het dierenwelzijn door de nieuwe wet zal worden verbeterd. Meer specifiek hoor ik graag hoe zit het met verbetering van dierenwelzijn in de landbouw. Hoe verhouden zich volgens de staatssecretaris de vrijheden van Brambell met de intensieve veehouderij?

Dan nog een andere vraag op dit punt. Het wetsvoorstel ziet, enkele uitzonderingen daargelaten, niet op in het wild levende dieren en ook niet op dierproeven zoals bedoeld in de Wet op de dierproeven. De uitzondering voor in het wild levende dieren kan ik nog begrijpen. De wet is immers van toepassing op "gehouden dieren". Maar dieren die voor dierproeven worden gebruikt, zijn toch ook gehouden dieren? Graag krijg ik een nadere toelichting op de vraag waarom de wet dieren niet geldt voor dieren die voor dierproeven worden gehouden.

Een volgend aspect dat doet twijfelen aan de effectiviteit van de wet hangt samen met de aard van de wet als kaderwet. Anders gezegd: de wet legt mooie uitgangspunten vast, maar het is de vraag wat hiervan in de praktijk terecht zal komen. In artikel 2.2 bijvoorbeeld wordt het verbod op het houden van dieren vastgelegd, maar op dit verbod zal voor veel diersoorten en categorieën dieren een uitzondering worden gemaakt. En er zijn meer van dit soort bepalingen, bijvoorbeeld artikel 2.3: het is verboden dieren te gebruiken met het oog op de productie van producten afkomstig van die dieren. Ook artikel 2.1 valt in deze categorie. Deze "nee, tenzij"-bepalingen vormen de kern van de dierenbeschermingsregels van het wetsvoorstel. Wij hebben helaas sterk de indruk dat de wet ons hierdoor een dierenbeschermings-Utopia voorspiegelt, maar dat de werkelijkheid er voor de dieren heel anders uit zal zien. Want als het "tenzij" door de lagere regelgeving heel ruim wordt ingevuld, blijft er aan het einde niet meer veel over van het "nee". Kan de staatssecretaris zo concreet mogelijk ingaan op de invulling van deze "nee, tenzij"-regels door de lagere regelgeving?

Tot slot ga ik in op ons derde bezwaar, dat de handhaving betreft. Door vrijwel alle fracties zijn in de schriftelijke ronde vragen gesteld over de handhaving van de wet. Ik verwijs kortheidshalve naar het voorlopig verslag. Andere sprekers hebben er al op gewezen dat deze vragen helaas onbeantwoord zijn gebleven. Graag hoor ik alsnog de visie van de regering op de handhaving van de nieuwe wet, waarbij ik de staatssecretaris nadrukkelijk verzoek, in te gaan op de vragen die in de schriftelijke ronde zijn gesteld.

Voorzitter, wij wachten de antwoorden van de staatssecretaris met belangstelling af, maar het zal u niet verbazen dat wij vooralsnog negatief denken over dit wetsvoorstel.

*N

De heer **Benedictus** (CDA): Voorzitter. Deze inbreng is mede namens de fracties van de SGP en de ChristenUnie.

De Wet dieren handelt over een integraal kader voor gehouden dieren. De leden van de genoemde fracties zijn van mening dat wij zorg hebben voor alle levende schepsels. Het goed zorgen voor het welzijn van gehouden dieren is nadrukkelijk een extra plicht voor de mens. Behalve het bijeenbrengen van vijf wetten, waardoor minder AMvB's nodig zijn, bevat deze kaderwet drie principiële wijzigingen: het wettelijk vastleggen van de plicht om rekening te houden met de intrinsieke waarde van een dier, de introductie van een algemene zorgplicht voor dieren voor een ieder en het juridisch vastleggen dat dieren geen zaken zijn. Onze fracties kunnen zich herkennen in de begrippen intrinsieke waarde en zorgplicht als algemene uitgangspunten voor de omgang met dieren. Bij de wettelijke verankering zijn echter nogal wat bedenkingen te maken.

Dit wetsvoorstel verplicht bij het stellen van regels ten volle rekening te houden met de gevolgen die dit kan hebben voor de intrinsieke waarde van een dier. De maatschappelijke opvattingen over de intrinsieke waarde van een dier zijn in onze maatschappij echter zeer divers. Dat varieert van verzakelijking tot vermenselijking, van nooit ingrijpen tot het dier nuttig maken voor de mens en van kwelling bij dierengevechten tot koestering als schoothond. De zogenaamde vijf vrijheden van Brambell moeten richting geven aan de invulling van de begrippen "intrinsieke waarde" en "zorgplicht". Deze vrijheden geven echter zo veel ruimte voor interpretatie dat dit de vaagheid eerder vergroot. Het is niet duidelijk of de intrinsieke waarde, zijnde de eigenwaarde van het dier, afhankelijk is van de wijze van houden, de leeftijd of bijvoorbeeld de aaibaarheid. Bij doorredeneren kan men voor kolderieke vraagstukken komen te staan. Zijn de vlooien van de huishond ook gehouden dieren? Zo ja, is een vlooienbehandeling dan wel toegestaan? Zo nee, gaat dat niet ten koste van de zorgplicht voor de hond? Onze fracties sluiten zich aan bij de constatering van de Raad van State dat dit wetsvoorstel onvoldoende sturing geeft aan de lagere wetgever. Als rechtstreeks werkend gebod en als normerend kader zal het door zijn vaagheid leiden tot rechtsonzekerheid en zal de noodzaak tot verheldering door middel van vele gerechtelijke procedures ontstaan.

Het niet nakomen van de algemene zorgplicht voor dieren is voor een ieder een misdrijf, niet alleen voor de houder of verzorger van een dier. De zorgplicht voor dieren als moreel rechtsbeginsel is aanvaardbaar, maar strafbaarstelling bij het zich geheel of gedeeltelijk onthouden daarvan moet dan wel zo duidelijk en zo objectief mogelijk worden geformuleerd door het vastleggen van concrete gedragsnormen. Die ontbreken in dit voorstel en zijn ook niet voorzien in AMvB's. De zorgplicht wordt daarom door sommige juristen omschreven als juridische albastine om gaten in de gedragsregulering met betrekking tot de omgang met dieren te kunnen dichten. Ook de omschrijving van de zorgplicht in combinatie met zaken als respect en duurzaam handelen geeft onduidelijkheid. Dit vraagt om een nader normenkader. De vrees van onze fracties is dat door het ontbreken hiervan de juridisering van het dierenwelzijn op de loer licht. De invulling van deze zaken zal via de rechter en de daarbij behorende jurisprudentie nader worden vormgegeven. Dat vinden wij een ongewenste maatschappelijke ontwikkeling die de tegenstellingen in onze samenleving gaat versterken. Dat hebben we eerder ook bij de milieuwetgeving gezien. Hoe denkt de staatssecretaris deze juridisering te voorkomen? Is het niet raadzaam alsnog met een normenkader te komen? Dit wetsvoorstel biedt de ruimte voor een gefaseerde invoering. Zo zou bijvoorbeeld artikel 1.4 waarin de zorgplicht gesteld wordt, pas ingevoerd kunnen worden nadat een normenkader is vastgesteld. Graag krijg ik daarop een reactie.

Dan kom ik op het voorstel om het Burgerlijk Wetboek aan te vullen met de bepaling dat dieren geen zaken zijn en dat bepalingen met betrekking tot zaken op dieren van toepassing zijn. Deze aanvullende bepalingen hebben echter betrekking op de wetsbepalingen en niet op zaken zoals bedingen in contracten en rechtshandelingen. Hoe moet na aanname van dit wetsvoorstel bijvoorbeeld gemeenschap van goederen worden uitgelegd: inclusief of exclusief dieren? Volgens vooraanstaande juristen gaat dit wetsvoorstel voor verwarring in de rechtspraak zorgen. Zou de staatssecretaris duidelijk willen maken welke gevolgen opname van dit artikel heeft voor andere wetten? In de tussentijd hoeft hij dat artikel dan nog niet in te voeren.

Dit wetsvoorstel hinkt tussen vermenselijking van het dier enerzijds en verzakelijking van het dier anderzijds. De wettelijke vastlegging van het begrip "intrinsieke waarde" in combinatie met de voorgestelde wijziging van het Burgerlijk Wetboek kan de opmaat zijn voor het vastleggen van dierenrechten. Dit botst met onze visie op de verhouding tussen mens en dier. Wij beschouwen het dier in juridische zin als een rechtsobject. Dieren kunnen niet de drager zijn van rechten in juridische zin, noch van plichten overigens. Uiteraard zijn dieren geen gewone rechtsobjecten, maar bijzondere die ook een bijzondere zorg vragen. Daarvoor echter is deze verwarrende, overbodige en symbolische wetsaanpassing niet nodig.

De heer **Koffeman** (PvdD): Waarom vindt de heer Benedictus dat dieren geen dragers van rechten kunnen zijn?

De heer **Benedictus** (CDA): Dat hangt samen met hoe wij de positie van het dier zien. Wij hebben de zorg voor dieren, maar dieren zijn niet nevengeschikt aan mensen. Als je dieren rechten geeft, moet je ze ook plichten geven. Daarmee kom je tussen mensen- en dierenrechten. We hebben wel nadrukkelijk een plicht tot goede zorg voor dieren.

De heer **Koffeman** (PvdD): Maar het is toch niet zo dat iedereen die rechten heeft ook plichten moet hebben? Zuigelingen of demente bejaarden hebben toch ook geen plichten?

De heer **Benedictus** (CDA): Als je rechten toekent aan mensen -- en mensen hebben rechten -- en aan dieren, komen die op een zeker moment met elkaar in botsing.

De heer **Koffeman** (PvdD): En waar die botsen, prevaleren op dit moment de rechten van de mens. De mens heeft altijd de doorslaggevende stem, maar dat pakt lang niet altijd goed uit.

De heer **Benedictus** (CDA): Ik hoop dat bij u de mensenrechten ook boven de dierenrechten gaan.

De heer **Koffeman** (PvdD): Absoluut, maar ik begrijp dat dieren in uw visie helemaal geen rechten hebben en afhankelijk zijn van de mens.

De heer **Benedictus** (CDA): We hebben een zorgplicht voor de dieren. Ik heb ook gezegd dat wij dat rechtsbeginsel onderschrijven. We hebben een extra zorgplicht voor dieren die onder ons staan en die gehouden worden. Zij hebben echter geen rechten.

De handhaving in Nederland van het Cites-verdrag moet volgens een rapport van het Wereld Natuurfonds beter. Cites is de organisatie die zich bezighoudt met de internationale handel in zeldzame en bedreigde dier- en plantensoorten. Er zou onvoldoende expertise zijn om de illegale handel in bedreigde planten en dieren en hun producten goed op te sporen. Goede coördinatie tussen de handhavende diensten schiet tekort evenals bijvoorbeeld het controleren van reptielen- en amfibiebeurzen en dierenwinkels met exotische dieren. Jaarlijks worden naar schatting meer dan 3 miljoen dieren illegaal de Europese Unie binnengesmokkeld. Hiervan zouden er volgens Cites ongeveer 100.000 via Nederland hun weg vinden. Zo werden in de periode 2000-2005 -- het zijn weliswaar wat oudere getallen, maar toch -- ruim 67.000 bedreigde dieren in beslag genomen. Het transport vindt vaak onder erbarmelijke omstandigheden plaats en gaat met hoge sterfte gepaard. Men moet dan bijvoorbeeld denken aan papegaaien die aan de binnenkant van een colbert worden gespeld. Deze illegale import vormt bovendien een bedreiging voor de gezondheid van dier en mens. Een sprekend voorbeeld is de vaak

voorkomende infectie met chlamydia bij binnengesmokkelde papegaaien. In het regeerakkoord wordt gesproken over de inzet van 500 animal cops. Het lijkt zinvol om althans een deel van deze menskracht in te zetten voor de bestrijding van deze ergerlijke misstanden. Graag krijgen we hierop een reactie van de staatssecretaris en eventueel komen we in tweede termijn met een motie hierover.

Biologen onderscheiden vijf grote groepen levende organismen: dieren, planten, schimmels, protoctisten en bacteriën. Dit worden koninkrijken genoemd. Sinds de jaren zeventig van de vorige eeuw vinden artsen bij mensen steeds vaker ziektekiemen die normaliter organismen uit een ander koninkrijk besmetten. Dit worden "cross kingdom jumpers" genoemd. Voorbeelden van cross kingdom jumpers komen voor bij sommige bacteriën en schimmels. Een bekend voorbeeld is de bacterie Burkholderia cepacia die knolrot bij uien veroorzaakt, maar ook met regelmaat wordt gevonden in de longen van mensen met taaislijmziekte en dan ten onrechte als opportunistisch wordt gekwalificeerd. Veel voorbeelden zijn pas het afgelopen decennium bekend geworden vanwege de van oudsher grote afstand tussen planten- en dierwetenschappen. Verder draagt ook de taxonomische verwarring bij aan het niet-herkennen van cross kingdom jumpers. Zo werd de bacterie Erwinia herbicola, die plantenziektenkundigen kennen als veroorzaker van rot, door medici ook bij menselijke infecties gevonden. Daar noemde men de bacterie echter Enterobacter agglomerans. De lijst van cross kingdom jumpers is met enige tientallen soorten dan ook onverwacht lang. Cross kingdom jumpers worden in de meeste gevallen gevonden bij mensen met een verzwakt immuunsysteem, bijvoorbeeld bij kankerpatiënten en dergelijke, zodat een aantal mogelijke barrières voor de ziekteverwekker zijn uitgeschakeld. Deze ziekteverwekkers maken bij gezonde mensen vaak minder of zelfs geen schijn van kans. Bij de evaluatie van de Q-koorts is gebleken dat de medische en de veterinaire kolommen op het terrein van zoönose onvoldoende samenwerken. Het "One Health"-concept gaat uit van de opvatting dat de basisprincipes van gezondheid, ziekteprocessen en zaken als vaccinatie voor mens en dier hetzelfde zijn. In dit verband zouden onze fracties daar ook het fenomeen cross kingdom jumpers aan willen toevoegen. Anders worden mogelijke fytonosen (ziekten die van plant op mens of dier kunnen overgaan) over het hoofd gezien, omdat geen enkele dienst of ministerie dit tot zijn verantwoordelijkheid rekent. Daarbij komt nog dat onderzoek op het gebied van fytonosen het gebruik van proefdieren mogelijk kan verminderen. Ik vraag de staatssecretaris om de mogelijke risico's van deze cross kingdom jumpers voor mens en dier in beeld te laten brengen, liefst samen met het ministerie van VWS, en ook de mogelijkheden van een earlywarningsysteem te laten onderzoeken. Wellicht kan dat bijdragen aan het ophelderen van sommige ziekteoorzaken.

In een beperkt aantal sectoren binnen de dierhouderij wordt relatief een groot deel van de antibiotica gebruikt: bij de vleeskalveren, de vleeskuikens en de vleesvarkens. Met name in de twee eerstgenoemde sectoren is het kenmerkend dat er maar een beperkt aantal praktiserende dierenartsen werkzaam is, de integraties van de veevoerindustrie een sterke positie hebben en er slechts enkele eigenaren zijn. Op welke wijze wordt de onafhankelijkheid van de dierenarts gegarandeerd bij het voorschrijven van antibiotica? Hoe kan hij gevrijwaard worden van druk? Ik vraag de staatssecretaris hierbij nadrukkelijk het apotheekrecht van de dierenarts te betrekken. En welke waarborgen zijn er dat de antibiotica op een goede wijze worden toegediend?

Mevrouw de voorzitter. Op de dag af is het vandaag precies tien jaar geleden dat het laatste geval van MKZ in ons land is geconstateerd. Tegen deze zeer besmettelijke ziekte hebben wij een probaat middel in huis, te weten: vaccinatie. In het kader van de zorgplicht voor dieren is toepassing van vaccinatie dan ook passend. De Europese regelgeving gaat echter boven de nationale regelgeving. In geval van besmettelijke dierziekten zijn de Europese richtlijnen dus leidend en worden zorgplicht en intrinsieke waarde terzijde geschoven. Na de epidemie van 2001 zijn allerlei bewegingen -- onder andere in de draaiboeken van het voormalige ministerie van LNV -- in gang gezet om vaccinatie eerder mogelijk te maken en om ervoor te zorgen dat de producten van gevaccineerde dieren vrijelijk konden worden verkocht binnen Nederland en ook binnen de Europese Unie. Een vaccinatie zou het nutteloos doden van dieren kunnen voorkomen c.q. inperken. Kan de staatssecretaris aangeven in hoeverre producten van dieren die gevaccineerd zijn tegen MKZ, vrijelijk binnen het hele grondgebied van de Europese Unie mogen worden verhandeld in het geval van een uitbraak? Is dit in Brussel afdoende geregeld?

Met belangstelling zien wij de reactie van de staatssecretaris en zijn antwoorden op onze vragen tegemoet.

*N

De heer **Schaap** (VVD): Mevrouw de voorzitter. Met de Wet dieren zetten we weer een stap naar integratie van wetgeving. Ik zeg dit maar om met het goede nieuws te beginnen. Dit voorstel van wet voldoet namelijk aan de doelstelling van integratie, dus samenhang van wettelijke regels. In deze zin is de VVD-fractie ingenomen met dit wetsvoorstel. Het biedt een integraal kader voor de regelgeving in deze sector en maakt een eind aan de versnipperde wetgeving in dit domein. Afstemming en samenhang zijn toe te juichen. Over de beoogde actualisatie ontstaat echter al vaagheid. Het gaat om een kaderwet die heel veel regels, normen en criteria overlaat aan nadere regelgeving. Wat gaat dit betekenen? Welke overwegingen worden bepalend voor de specifieke invulling? Dit zou een grote onbekende kunnen zijn, ware het niet dat de wetgever niet heeft kunnen nalaten dit wetsvoorstel

ook van een beschouwelijk en normerend kader te voorzien.

Deze moraliserende beschouwing roept bij mijn fractie veel vragen op. Ik ga daar bij deze gelegenheid met zorgelijke gevoelens graag dieper op in. Dit kader is namelijk niet alleen discutabel, maar kan ook veel verwarring meebrengen. Ik doel hierbij in het bijzonder op twee rechtsfilosofische en tegelijk ethische uitgangspunten die aan deze wet ten grondslag worden gelegd en veel kunnen betekenen voor het invullen van de nadere regels. Dit kan ingrijpende gevolgen hebben voor de dierhouderij zelf. Het gaat allereerst om de zogenaamde intrinsieke waarde van het dier en daarnaast bevat deze wet aanzetten tot de definiëring van het dier als rechtssubject. Dit is mijns inziens een heilloze en bovendien verwarring scheppende exercitie. Over beide kwesties kom ik te spreken. Ik verwacht van de staatssecretaris een nuchtere en praktische reactie en hoop dat daarmee duidelijk wordt dat deze wet werkbaar zal zijn, ondanks de moraliserende uitschieters.

Mevrouw de voorzitter. Ik wil beginnen met enkele opmerkingen over de nadere regels. Deze wet heeft, zoals blijkt uit de memorie van toelichting en de memorie van antwoord op het verslag, het karakter van een kaderwet. Dit houdt in dat deze wet concreet inhoud zal krijgen door nadere regels. Dat zij zo. Het is daarom beslist nodig dat de wet zelf helder, onderscheidend en richtinggevend is. Alleen dan vormt de wet een dwingend kader voor deze nadere regels. Het is echter de vraag of deze wet daaraan voldoet. Het is zeer wel mogelijk dat het genoemde beschouwelijke fundament daarop vertroebelend zal inwerken. In het wetsvoorstel en in de memorie van antwoord wordt herhaaldelijk gesteld dat de integratie van de regelgeving moet samengaan met transparantie, eenvoud, vermindering van de regeldruk en van de lasten voor burgers en bedrijven. Dit zo langzamerhand al gewoon geworden mantra roept vragen op vanwege het risico dat de concrete invulling van regels, criteria en normeringen wordt doorgeschoven. Tot zolang blijft de samenleving in onzekerheid over de exacte inhoud. Intussen heeft de nadere invulling grote invloed op de dierhouderij en alle daarbij betrokken belangen, zoals het gezondheids- en welzijnsdomein, de positie van het bedrijfsleven, de dierenartsen en anderen. Hoe denkt de staatssecretaris deze groeperingen te betrekken bij de concretisering van de uitwerking? Hoe zeker is het dat het uitgangspunt transparantie en vereenvoudiging van de regelgeving van kracht blijft?

Doorzichtigheid en eenvoud kunnen bijdragen aan de naleving van de regels. De regering denkt dit ook nog eens te kunnen bevorderen door wat zij noemt "een samenhangend handhavingsmechanisme". Dit klinkt mooi, maar wellicht te mooi om waar te zijn! De handhaving dreigt namelijk per ommegaande al ondoorzichtig te worden doordat het regeerprogramma voorziet in weer een nieuwe loot aan het handhavingsinstrumentarium: naast de al functionerende politiediensten, de AID en de LID, nu ook nog de toegezegde 500 dierenagenten. Wil de staatssecretaris uitleggen hoe volgehouden kan worden dat hier geen sprake is van versnippering en van dreigende ondoorzichtigheid? Waarom geen uitbreiding binnen de AID of het reguliere politiekorps en dus een integrale aanpak ten behoeve van alle dierhouders en dieren in ons land? Hoe stelt de staatssecretaris zich de taakverdeling binnen deze geledingen voor? Hoe moet voorkomen worden dat ze elkaar voor de voeten lopen? Wij willen hierop graag een helder en dus een eenvoudig en transparant antwoord.

Ik kom nu bij het beschouwelijke fundament dat deze wet meekrijgt en dat wellicht bepalend wordt voor de nadere regels. Een opmerkelijk moreel en rechtspositioneel credo dat dit wetsvoorstel wil uitstralen, is de zogenaamde intrinsieke waarde van het dier. Ik wil bij deze gelegenheid ingaan op de definiëring van dit opmerkelijke criterium, alsmede op de centrale plaats die dit begrip dreigt te gaan innemen in de dierwetgeving. Wat staat de wetgever voor ogen met deze intrinsieke waarde? In de memorie van toelichting en in de memorie van antwoord wordt herhaaldelijk gesproken over de eigen zelfstandige waarde van het dier. Het dier wordt dan weer gedefinieerd als een levend wezen met gevoel, los van de gebruikswaarde die de mens aan het dier toekent. Erg diep gaat dit niet. Je zou hier schouderophalend aan voorbij kunnen gaan, ware het niet dat de wetgever hier toch nog wat filosofische hoogstandjes toevoegt. En dan gaat het mis, temeer daar de woordenwolk die wordt losgelaten riskante juridische implicaties kan hebben. Wat wordt bedoeld met "intrinsieke waarde"? Bepalende elementen die daartoe wezenlijk zijn, worden verpakt in begrippen als "integriteit", "welzijn" en "gezondheid". Nu kan diergezondheid behoorlijk nauw worden omschreven. Betrokkenen weten waaraan zij toe zijn en dus kun je hiermee ook in de sfeer van uitvoering en handhaving wat doen. Met dierwelzijn wordt het al wat moeilijker, maar ook daar valt met enige inspanning nog wel uit te komen. De memorie van antwoord koppelt beide terecht aan huisvesting en verzorging; het gaat dan om objectief vast te leggen zorgbeginselen voor de dierhouder. Bleef het hierbij nu maar. Maar daarbij blijft het niet en de wettelijke teksten verdwijnen in een mistbank. Weg transparantie. Als belangrijkste criterium van de intrinsieke waarde van het dier noemt het wetsvoorstel integriteit. Wat moet hieronder worden verstaan? Bij de uitleg die de wet daarvan geeft, raak ik het spoor geheel bijster. Het begrip "integriteit" wordt omschreven met de woorden "eigenheid", "heelheid" en "gaafheid" van het dier. Hoe helder kun je zijn?

Ik beoefen als professionele hobby het vak filosofie. Dat is een prachtig en tegelijk pretentieus vak. Het is een nuttig vak als het eraan bijdraagt dat waar dan ook helder en onderscheidend wordt gedacht, geredeneerd en verwoord. Het is echter ook een vak met een grote valkuil, als met woorden namelijk een schemerwereld wordt binnengetrokken. Een ieder mag dan diep onder de indruk raken, maar niemand begrijpt wat er precies is gezegd. Als filosoof ben ik al heel wat vage

termen tegengekomen; termen die dramatische en indringende gevoelens oproepen, maar waarvan met geen mogelijkheid valt vast te leggen wat er precies wordt bedoeld. Laat ik met het oog op de terminologie die deze wet biedt maar even als docent filosofie met de deur in huis vallen. Als een student een tentamenvraag krijgt over een indringende existentiële kwestie en hij deze beantwoordt met kreten als "eigenheid", "heelheid" en "gaafheid", is hij bij mij onmiddellijk gezakt. En dit terwijl je filosofisch toch echt wel een beetje met het hoofd in de wolken mag lopen. Nu kun je dit in de filosofie op de korte termijn wellicht een tijdje ongestraft volhouden. Maar in de harde wetenschap, het zakelijke bedrijfsleven of de wetgeving is dit soort betekenisloze vaagheid gevaarlijk. En dan kan een mens nog vertwijfeld reageren, als hij belaagd wordt met dit soort mistige begrippen; met de moed der wanhoop kom je misschien nog ergens uit. Maar om vol te houden dat deze intrinsieke woordenbrij iets eigens van het dier tot uitdrukking brengt? Arme dieren. Hoe moeten zij duidelijk maken op welke wijze ze zich aangesproken voelen door de aan ze toegekende eigenheid, heelheid en gaafheid?

In dit licht is het niet vreemd dat de wetgever dit alvast impliciet erkent. De memorie van toelichting noemt de zin van dergelijke begrippen namelijk het geven van een signaal. Maar wat kan de betekenis zijn van zo'n vaag signaal? En wat beoogt de regering hiermee te bereiken? Zo'n signaal verdwijnt in een zwart gat. Op zijn best zaait dit soort begrippen alleen maar verwarring. Denkbaar is echter dat het daar niet bij blijft. Wellicht versterkt dit signaal de overtuiging van actie- of belangengroepen dat dierhouders het nooit goed zullen kunnen doen, zodat actie altijd weer gerechtvaardigd is. Erger zou zijn dat de suggestieve werking van deze begrippen ook de professionele dierhouder het gevoel geeft dat hij het nooit goed zal kunnen doen, omdat een dier altijd wel zal uitstralen intrinsiek tekort te zijn gedaan. Wat dan rest is een onoplosbare gewetenswroeging. Wat is de zin van zo'n vaag signaal in de Nederlandse wetgeving, waar dit begrip niet voorkomt in de Europese regelgeving? Wil de staatssecretaris zijn visie nog eens geven op de inhoud en het gebruik van dit begrippenstelsel rond de intrinsieke waarde van het dier? En wil hij de VVD-fractie de verzekering geven dat dit soort signalen niet bepalend zullen worden voor de nadere regels?

In het verslag hebben wij opgemerkt dat het begrip "intrinsieke waarde van het dier" een onoverbrugbaar dualisme kan oproepen bij de uitvoering van dit wetgevende principe. De heer Benedictus heeft al hierop gewezen. Enerzijds stelt de wet namelijk dat dieren vanuit het perspectief van welzijn en gezondheid toevertrouwd zijn aan menselijke zorg. Anderzijds heet het dat het dier ook zelf waarde inbrengt, hoe leeg dit begrip ook mag worden gepresenteerd. Wetswijzigingen zijn voor de Eerste Kamer niet mogelijk. Daarom hoop ik iets nuchters te kunnen meegeven voor de nadere uitwerking van deze wet en de hierop stoelende handhaving. Bij handhaving op heelheid en gaafheid raken dienstdoende functionarissen namelijk geheel van slag en ik vrees bij eventuele gerechtelijke procedures rechters al evenzeer. Dat moeten we hen niet aandoen. Dat moeten we ook onze wetgeving niet aandoen. In vervolg op onze opmerkingen in het verslag dringt de VVD-fractie erop aan, deze tweeslachtigheid weg te nemen en bij de uitvoering en handhaving van deze wet geheel uit te gaan van de helder te omschrijven criteria diergezondheid en dierwelzijn, alsmede de algemeen te aanvaarden menselijke verantwoordelijkheid daarvoor. Mocht de staatssecretaris hierover van mening verschillen en wel willen vasthouden aan de brede definitie van intrinsieke waarde, wil hij dan aangeven waarop precies moet worden gehandhaafd en hoe hieromtrent verwarring in het veld kan worden voorkomen?

In filosofische zin roept het begrip "intrinsieke waarde van het dier" overigens nog enkele fundamentele problemen op. Allereerst veronderstelt dit begrip een oorspronkelijke positie van het dier, dus onafhankelijk van en voorafgaand aan wat de mens aan diereigen waarden weet in te brengen. Het principiële probleem is dat het begrip "waarde" door en door menselijk is: het drukt alleen maar uit wat wij als mensen over het dier bedenken. Het dier zelf zwijgt in de zin van taalkundige articulaties. Het dier formuleert woordelijk niets, alleen wij mensen doen dit. En dus is de zogenaamde intrinsieke waarde niets anders dan een door de mens aan het dier toegedachte waarde. Het beste wat we dan ook kunnen doen, is dieren zo goed mogelijk bestuderen. Ook dan wordt het resultaat door de mens geformuleerd. Erken dit dan ook en praat het dier geen eigen subjectiviteit aan. Voor je het weet, vertegenwoordigen mensen op heimelijke en gemystificeerde wijze dit dier. Voor je het weet, wordt het dier ook nog belaagd met antropomorfismen en gemoraliseer. Je denkt dan met iets feitelijks aan de haal te gaan, maar intussen ben je normatief bezig.

En dan ten tweede. In het verslag hebben we al gevraagd over welke dieren het nu eigenlijk gaat bij de erkenning van de intrinsieke waarde als leidend beginsel. Tot onze verwondering stelt de memorie van antwoord dat het in beginsel om alle dieren gaat, zij het met voorrang om door de mens gehouden dieren. Alle dieren! Je moet er toch niet aan denken dat het vrij doorleven van de eigen intrinsieke waarde van welk dier dan ook en dit ook nog in volledige heelheid en gaafheid tot rechtsbeginsel wordt verheven. Dat zou dan inhouden dat parasieten en andere schadelijke dieren hun soorteigen waarde in heelheid en gaafheid moeten kunnen uitleven. Einde bestrijding schadelijke dieren. Dat verbiedt ook alle bedrijfsongevallen die dieren kunnen treffen door menselijk handelen, zoals ploegen en schoffelen. Einde landbouw dus, de biologische landbouw voorop. Hier kun je toch helemaal niets mee? Wil de staatssecretaris nog eens uitleggen hoe hij de uitdijing van dit wettelijke beginsel naar alle dieren precies interpreteert?

In dit licht spreekt de VVD-fractie haar bezorgdheid uit over de verwijzing in de wet naar

de vijfde vrijheid van Brambell. Dit beginsel stelt dat het de dieren vrij moet staan natuurlijk gedrag te vertonen. Dat klinkt zo lief, humaan en dus ook zo verlokkelijk. Ik wijs echter op de uiterst riskante implicaties van deze vrijheid. Hoe denkt de regering deze vrijheid te verbinden met schadelijke of gevaarlijke gevolgen van natuurlijk gedrag van dieren? Betekent dit een muilkorfverbod? Hoe ver mag een dier gaan in het uitleven van zijn instincten? Wat sta je schadelijke dieren nog toe? Wil de staatssecretaris hier nog eens op ingaan? Wat bedoelt de regering met de stelling in de memorie van toelichting dat de intrinsieke waarde van het dier ertoe kan leiden dat elke functie van het dier voor de mens ondergeschikt kan worden gemaakt aan het eigene van het dier zelf? De memorie van antwoord mag stellen dat hier belangenafwegingen aan de orde zijn, maar hoe bepaal je op harde, eenduidige en handhaafbare wijze wanneer een dier bovengeschikt is en wanneer de mens? Daarover bestaan alleen al onder mensen grote verschillen van mening, om over de inbreng van het dier in deze belangenafweging maar te zwijgen. Als de wetgever niet verder komt dan dit soort vaagheden, wordt de handhaving een puinhoop, volstrekte willekeur. Als het beginsel van natuurlijke vrijheid doorslaggevend wordt, welke dieren mogen we dan nog als huisdier houden, dat wil zeggen ondergeschikt gemaakt aan een menselijke leefomgeving en aan door de mens opgelegde gedragingen? Mogen wij dieren dan nog domesticeren?

Dan de rechtspositie van het dier. In het verslag heeft de VVD-fractie haar verbazing uitgesproken over het door de wetgever overgenomen amendement-Cramer/Waalkens. De wet stelt nu dat dieren wel mogen worden gezien als zaken, vergelijkbaar met andere roerende zaken, maar dat dieren hiervan ook weer moeten worden onderscheiden, als gevolg waarvan ze dus ook weer geen zaken zijn. Deze hybride formulering dwingt tot beperkingen in het omgaan met dieren. En waarom? Omdat het bij dieren, in onderscheid tot andere zaken, om levende wezens gaat met gevoel. Men moet dus beseffen dat dieren eigenlijk geen zaken zijn. Maar ja, de mens is nu eenmaal bovengeschikt aan het dier en behandelt het dus ook weer wel als zaak. Dan moet de mens daarbij wel beseffen dat een dier meerwaarde heeft in vergelijking met andere roerende zaken, ook met planten: die leven wel, maar zijn geen wezens met gevoel. Dit duistere begrip moet de meerwaarde van het dier onderbouwen en zou ook tegemoetkomen aan het natuurlijke rechtsgevoel van de mens jegens het dier.

Alweer totale vaagheid. Waarom eigenlijk? Waarom kun je dieren niet gewoon beschouwen als zaken, waarbij je de beschikkingsmacht over deze zaken aan banden legt door regels over diergezondheid, dierenwelzijn, huisvesting et cetera? Waarom ongrijpbare bepalingen die niet aansluiten op relevante artikelen in het Burgerlijk Wetboek? Wat is precies de meerwaarde van de "zaak, en toch niet geheel zaak"? Is dit een wanhopige uiting van gewetenswroeging, de vrees dieren altijd weer tekort te doen? Wil de staatssecretaris duidelijk maken hoe dit soort termen doorwerkt in bijvoorbeeld contracten, waarbij ook weer de inhoud van het Burgerlijk Wetboek van kracht is? Waarom wordt in de toelichting op deze artikelen niet gesproken van het dier als rechtsobject, maar domineren genoemde termen zoals "de eigen aard van het dier" en "een levend wezen met gevoel"? Wordt hier op heimelijke wijze een deur opengezet naar de herdefiniëring van het dier als rechtssubject?

Ik ben diep ingegaan op het rechtsfilosofische kader dat aan deze wet is meegegeven. Het mag de staatssecretaris duidelijk zijn dat de VVD-fractie grote problemen heeft met dit kader. Ik hoop dat hij hieraan in de beantwoording een nuchtere draai wil geven. Het gaat er mij vooral om dat deze wet een uitvoerbaar en handhaafbaar vervolg krijgt. Ik wacht de beantwoording gespannen af.

De beraadslaging wordt geschorst.

De **voorzitter**: Aangezien geen andere leden het woord willen voeren in eerste termijn, schors ik de beraadslaging tot ongeveer 16.30 uur.

Ik schors de vergadering enkele minuten in afwachting van de komst van mevrouw Dezentjé Hamming-Bluemink, de heer Groot en de staatssecretaris van Financiën.
**

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*B
!Fiscale rechtsbescherming!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- het voorstel van wet van de leden Dezentjé Hamming-Bluemink en Groot houdende wijziging van de Algemene wet inzake rijksbelastingen en enige andere wetten ten behoeve van de rechtsbescherming met betrekking tot de administratieplicht en controlehandelingen van de fiscus (30645).

De beraadslaging wordt hervat.

*N

Mevrouw **Dezentjé Hamming-Bluemink**: Voorzitter. Gisteren ontving ik een twitterbericht van Scarlett Kwekkeboom, ondernemer en ooit zakenvrouw van het jaar. Zij twitterde naar mij: dit wetsvoorstel komt geen dag te vroeg. Daarmee treft zij de kern. Niet alleen hebben de belastingpraktijk, belastingrechters, wetenschappers en zelfs eerdere kabinetten al heel lang geleden onderkend dat de wet tekortschiet op het gebied van de rechtsbescherming, maar ook bleek de totstandkoming moeizaam nadat ik met enthousiaste steun van de PvdA het initiatief nam om deze achterhaalde wet te verbeteren. Ik ben echter trots op het eindresultaat. Het mag er wezen

en het wordt breed gedragen. Het is namelijk geen studeerkamerproduct geworden en het komt tegemoet aan de relevante behoefte om een probleem dat in de praktijk wordt gevoeld, op te lossen. Ik voel mij zeer vereerd dit wetsvoorstel hier vandaag te kunnen verdedigen.

Mede namens Ed Groot en zijn voorgangers bedank ik degenen die zich ervoor hebben ingezet dit punt te bereiken. Dat waren er niet veel, maar zij waren er, op het juiste moment en met de juiste input. Het was een weg vol hobbels en kabinetswisselingen. Regelmatig moest de kar uit de modder worden getrokken. Een heel speciaal woord van dank wil ik uitspreken aan Martin Muller en zijn voorganger. Zonder hun inspiratie, doorzettingsvermogen, passie voor het recht en deskundigheid was dit voorstel er niet gekomen. Hartelijk dank voor de samenwerking! Ik bedank de senatoren voor hun loffelijke woorden en constructieve vragen. Fijn dat ik senator Biermans zelfs blij maak met het voorstel.

Ik kom nu toe aan de beantwoording van de gestelde vragen. Ik mag dat doen mede namens mijn collega Ed Groot.

De heer Leijnse vroeg naar de redengeving van dit voorstel. Dat stel ik op prijs want het is goed om ook bij de laatste loodjes stil te staan bij de achtergrond van een wetsvoorstel. Ik hecht eraan om te benadrukken dat de rechtsbescherming geenszins betrekking heeft op relatief onbelangrijke verplichtingen, zoals de heer Leijnse meende. Voor de Belastingdienst is de bevoegdheid om informatie te vorderen cruciaal voor de uitoefening van zijn taken. De inspecteur heeft zijn wettelijk recht op informatie echt nodig. Hij is ook in deze tijd van een vooraf ingevulde aangifte uiteindelijk soms toch afhankelijk van informatie waarover hij niet beschikt, maar de belastingplichtige juist wel. Ongeacht of het dan gaat om triviale zaken of niet, een verzoek om informatie kan voor een belastingplichtige zeer ingrijpend zijn. Nog even afgezien van de gevolgen voor de belastingheffing, zijn verzoeken van de Belastingdienst soms onredelijk of disproportioneel. Een vragenbrief vergt tijd van de belastingplichtige en dat kan belastend zijn als het de zoveelste vragenbrief is, als de inspecteur niet wil vertellen waarom hij de gevraagde informatie nou eigenlijk nodig heeft of als een verzoek om informatie onnodig inbreuk maakt op de privacy. Het komt voor dat de inspecteur vooraf niet afweegt of hij alles wat hij vraagt ook echt nodig heeft. En dat, zo antwoord ik de heer Leijnse, is een belangrijke, principiële achtergrond van het voorstel.

Een wettelijke bevoegdheid om verplichtingen aan burgers op te leggen zonder bijbehorende checks-and-balances is volgens ons niet meer van deze tijd. Dat moet de Belastingdienst ook niet willen. Het is namelijk een van de grootste irritaties bij ondernemers en equality of arms is van het grootste belang.

In dit opzicht herken ik mij ten volle in het voorstel dat na overleg met de regering tot stand is gekomen. In het uiterste geval kan een rechter namelijk een informatieverzoek toetsen. Misschien nog wel belangrijker is dat het voorstel de inspecteur dwingt om van tevoren een afweging te maken: wat heb ik echt nodig voor mijn taak, wat wil ik nou precies weten en kan het op een andere manier? De noodzaak om die manier van denken te introduceren in het informatieproces van de fiscus geldt zonder uitzondering voor alle belastingmiddelen en alle belastingplichtigen. Op grond van schattingen van de Belastingdienst worden jaarlijks bijna tussen de 400.000 en 500.000 informatieverzoeken gedaan, variërend van zeer simpele feitelijke vraagjes tot ingewikkelde en langdurige boekenonderzoeken. Problemen kunnen bij al die verzoeken optreden. Gelukkig gaat bij de overgrote meerderheid van die verzoeken alles goed. Vaak ook na tussentijds informeel overleg met de betrokkene. Exacte aantallen kunnen wij echter niet geven omdat de belastingplichtige nu de informatie moet geven die de belastinginspecteur vraagt. Ik kan dus niet zeggen hoe erg het in het verleden is geweest, omdat dit niet wordt bijgehouden. De belastingplichtige moest immers altijd geven wat werd gevraagd onder de dreiging van het zwaard van Damocles, de omkering van de bewijslast. In de toekomst is dat natuurlijk anders, maar ook dan geldt dat de belastinginspecteur initiatief kan nemen.

De regering verwacht dat de introductie van rechtsbescherming zal leiden tot slechts 3500 bezwaarprocedures en dat slechts een deel daarvan zal uitmonden in een beroepsprocedure. Ik verwacht zelf dat die getallen in de praktijk eerder lager dan hoger zullen zijn. Net als de regering verwacht ik namelijk veel van de zelfreinigende werking die het gevolg zal zijn van dit voorstel. De inspecteur zal vooraf een afweging moeten maken en zal meer afgemeten worden in zijn informatieverzoeken. Immers, als beweegredenen al een aantal keren voor de rechter zijn gestrand, zal hij weten dat hij dat niet hoeft te vragen omdat dit het toch niet haalt bij de rechter. De zogenaamde fishing expeditions zullen ook tot het verleden behoren.

Die grotere terughoudendheid komt zeer ten goede aan zowel de belastingplichtigen die zelf op een informatieverzoek moeten reageren, als partijen die worden bijgestaan door bijvoorbeeld een belastingadviseur. Problemen doen zich thans in beide situaties voor. Relatief veel problemen doen zich voor in gevallen waarin kleine ondernemers uitgebreide vragenbrieven krijgen. Veel van die ondernemers voelen er helemaal niets voor om een dure adviseur in te huren om voor hun belangen op te komen, zij zijn ook niet uitgerust om al die vragen zelf te beantwoorden, terwijl het ook in die situaties juist voorkomt dat de Belastingdienst overvraagt of zonder goede reden steeds maar weer doorvraagt. De SRA (Samenwerkende Registeraccountants) heeft hiernaar onderzoek gedaan en heeft dit aangetoond in zijn rapportage.

Juist dan is het goed dat de inspecteur dringend bij zichzelf te rade moet gaan als een belastingplichtige in eerste instantie niet of niet volledig aan zijn informatieverzoek tegemoetkomt. "Heb ik alles wat ik vraag wel echt nodig, begrijpt

de belastingplichtige wat ik wil en, vooral, waarom?" Escalatie ligt dan veel minder voor de hand dan nu het geval is. De inspecteur moet de keuze maken of hij de zaak, al dan niet in overleg met de belastingplichtige, laat rusten dan wel een informatiebeschikking neemt. Naar mijn inschatting zal de keuze vaak op de eerste mogelijkheid vallen, want verreweg de meeste belastingplichtigen willen best meewerken aan een verzoek van de inspecteur als maar duidelijk is wat de inspecteur wil en waarom. Ondernemers willen per slot van rekening ondernemen en zij willen geen gedoe met de Belastingdienst. Ik zei al dat een kwantitatieve schatting moeilijk te geven is, omdat veel zal afhangen van de instelling van de inspecteurs en natuurlijk ook van de instructies die zij van hogerhand meekrijgen.

Ik meen dat een informatiebeschikking bij uitstek geschikt is voor de op zichzelf vrij zeldzame situaties waarin aanstonds duidelijk is dat er een fundamenteel en inhoudelijk verschil van mening is. Van een dergelijk inhoudelijk geschil over informatieverplichtingen zal vaak geen sprake zijn met betrekking tot de categorie belastingplichtigen waarover de heer Doek sprak, namelijk zij die iets te verbergen hebben. Hij sprak de vrees uit dat het voorstel tot gevolg heeft dat die belastingplichtigen tijd kunnen rekken waardoor de Belastingdienst uiteindelijk achter het net vist. Hoewel ik altijd heb geweigerd om deze specifieke categorie die iets te verbergen heeft als uitgangspunt te nemen -- ik ga namelijk uit van het goede in de mens en ben overigens van mening dat de goeden niet onder de kwaden moeten lijden -- is hieraan toch vrij veel aandacht besteed in het voorstel. Het instellen van bezwaar en beroep met de enige bedoeling om tijd te rekken, is uitermate onaantrekkelijk gemaakt, sterker nog, het is geen loterij zonder nieten. Er zal sprake moeten zijn van een reëel inhoudelijk bezwaar tegen een informatieverzoek. Is dat niet het geval, dan riskeert de belastingplichtige de omkering en verzwaring van de bewijslast, een processuele maatregel waardoor juist deze categorie belastingplichtigen hard wordt getroffen.

Als er geen sprake is van een bezwaarschrift met goede inhoudelijke gronden zal de inspecteur er ook letterlijk snel mee klaar zijn. Als hij vermoedt dat tijdrekken het enige oogmerk is, hoeft een uitspraak op bezwaar natuurlijk weinig tijd te vergen. Hij kan die beslissing vrij snel nemen. Mocht de belastingplichtige toch doorgaan en ook nog beroep instellen, dan is de rechter erop bedacht dat het moet gaan om een reële inhoudelijke klacht die kans van slagen heeft. De rechtbank kan er bovendien, bijvoorbeeld op verzoek van de inspecteur, voor kiezen om het beroep versneld te behandelen. Het tijdverlies kan dus beperkt blijven, zeker in vergelijking met de huidige situatie. Nu kan de categorie belastingplichtigen die wat te verbergen heeft, gewoon niet meewerken en moet er eindeloos druk worden uitgeoefend door de inspecteurs of moet zelfs worden gedreigd met een civiele procedure, een rechtsgang die overigens veel langer pleegt te duren dan de voorgestelde fiscale rechtsgang.

De heer Leijnse vroeg nog naar een andere specifieke situatie, namelijk de situatie dat de inspecteur onbewust geen informatiebeschikking heeft genomen. Op de inspecteur rust het initiatief om zo'n beschikking te nemen, dat is de kern van het voorstel. Doet hij dat niet, om welke reden dan ook, dan is de zaak daarmee afgedaan. De belastingplichtige mag er dan van uitgaan dat er ofwel geen toereikende rechtsgrond bestond voor het verzoek, dat afdoende aan het verzoek tegemoet is gekomen of dat de inspecteur bij nader inzien de informatie toch niet echt nodig heeft. Het voorstel betekent dus wel dat de inspecteur attent moet zijn. Dat zijn inspecteurs doorgaans ook. Komt de inspecteur er later achter, bijvoorbeeld bij de aanslagregeling of tijdens bezwaar tegen de aanslag, dat hij bepaalde informatie in retroperspectief toch nodig heeft, dan kan hij zich niet meer op het standpunt stellen dat de omkering en verzwaring van de bewijslast aan de orde zijn. Dit geldt ook na de fase van de aanslagregeling, bijvoorbeeld als de inspecteur wil navorderen. Dat is terecht. Als de overheid gebruikmaakt van de bevoegdheid om verplichtingen aan burgers op te leggen, is het redelijk dat erop wordt toegezien dat de verplichtingen deugdelijk worden nagekomen. Laat de Belastingdienst het er zelf bij zitten, dan moet dat voor zijn rekening komen en moet dit niet de belastingplichtige voor de voeten worden geworpen.

Dit uitgangspunt, een overheid die zich eerlijk opstelt, geldt ook voor de derdenonderzoeken, de heer Doek vroeg daar ook naar. Het is juist dat een belastingplichtige die aan de Belastingdienst informatie moet verschaffen over een derde, alleen kan procederen met een kostenvergoeding als inzet. Het is echter niet juist dat in zo'n procedure geen uitspraak wordt gedaan over de rechtmatigheid van het verzoek om informatie. De rechter zal de onrechtmatigheid ervan natuurlijk moeten vaststellen voordat een kostenvergoeding kan worden toegekend. Idealiter zou, dat ben ik met de heer Doek eens, in dat geval het informatieverzoek ook teruggedraaid moeten kunnen worden. Van belang is wel dat de belastingplichtige die informatie over een derde heeft moeten aanleveren, in de meeste gevallen feitelijk geen belang heeft bij het terugdraaien van het informatieverzoek. Immers, als de informatie al is verstrekt, heeft terugdraaien geen zin meer. Het belang is dan gelegen in vergoeding van de kosten die ten onrechte zijn gemaakt.

De heer Doek antwoord ik verder dat van de Belastingdienst mag worden verwacht dat hij informatie die hij heeft verkregen op grond van een onrechtmatig informatieverzoek niet werkelijk jegens de derde gebruikt. De wettelijke bevoegdheden zijn dan volgens de rechter kennelijk overschreden en van een betrouwbare overheid mag worden verwacht dat zij daarvan geen misbruik maakt. Gebeurt dat toch dan kan de derde daarover uiteraard het oordeel van de rechter vragen.

De heer **Doek** (CDA): Mevrouw de voorzitter. Dit zijn belangrijke uitspraken. Hartelijk dank daarvoor.

Mag ik via u de staatssecretaris vragen om in zijn termijn hierbij aan te sluiten of er in ieder geval een reactie op te geven?

Mevrouw **Dezentjé Hamming-Bluemink**: Tot slot een paar woorden over de werkbelasting en de uitvoeringskosten, een facet van het voorstel waarover al veel is gezegd en geschreven, ook de heer Leijnse vroeg ernaar. Indachtig zijn woorden was ik niet erg geïmponeerd door de wel heel pessimistische voorspellingen die de regering aanvankelijk deed. De Raad voor de rechtspraak was trouwens evenmin onder de indruk. Ik zag en zie geen enkele reden om aan te nemen dat een vloedgolf van bezwaarschriften op de Belastingdienst afkomt. Een welles-nietesdiscussie hierover bij de parlementaire behandeling leek mij echter niet zinvol, gelet ook op de toenmalige verhoudingen in de Kamer, laat ik daarover eerlijk zijn.

Toen mij signalen bereikten dat de regering op zichzelf wel degelijk bereid was om naar aanleiding van de initiatiefwet iets te doen aan de gebrekkige rechtsbescherming, heb ik dan ook samen met het ministerie gezocht naar een volwaardig compromis. Liever iets dan niets. Ik ben in de politiek gegaan om dingen te regelen en dit is naar mijn mening een belangrijk punt om te regelen. Hierbij heeft voor mij voorop gestaan dat een goed werkbare regeling natuurlijk het uitgangspunt zou moeten zijn. De reacties uit de praktijk en het parlement sterken mij in de indruk dat wij daarin zijn geslaagd.

Tot slot de prikkelende vraag van de heer Biermans welk advies ik kan geven aan collega parlementariërs die een wetsvoorstel op hun naam willen krijgen dat het open stelsel zal regelen. Ik verwijs naar een mooi Chinees spreekwoord: een weg van duizend mijl begint met de eerste stap. Ik voeg daaraan toe: geef nooit op.

Voorzitter. Ik hoop dat hiermee alle vragen voldoende zijn beantwoord.

*N

Staatssecretaris **Weekers**: Voorzitter. In de eerste plaats dank ik de geachte afgevaardigden Leijnse, Doek en Biermans voor hun inbreng. De heer Leijnse sprak overigens niet alleen namens zijn fractie, zo heb ik begrepen, maar mede namens de heer Reuten en diens fractie. Dat was ook al een bijzonder moment.

Het initiatiefwetsvoorstel dat voorligt, is ingrijpend gewijzigd ten opzichte van het oorspronkelijke initiatiefwetsvoorstel, maar dat maakt het wetsvoorstel zoals het thans ter tafel ligt, niet minder belangwekkend. Het betreft een verbetering van de rechtsbescherming van de burger. Ik zou dan ook vanaf deze plek mijn complimenten willen overbrengen aan de initiatiefnemers, in de eerste plaats aan mevrouw Dezentjé Hamming, geboren Bluemink. Verder aan de heer Groot en diens voorgangers in vorige fracties van de Partij van de Arbeid, de afgevaardigden Crone en Tang. Zij hebben vasthoudendheid getoond. Dat is van belang om deze stap te kunnen zetten. Minstens van even groot belang is, dat zij een houding van constructiviteit en flexibiliteit hebben getoond. Zij hebben eigenlijk vrij creatief ingespeeld op de bezwaren die vorige kabinetten hebben ingebracht. Uiteindelijk ligt er nu een product op tafel waarvan wij gezamenlijk kunnen zeggen dat er een goede balans is gevonden tussen, enerzijds, het belang van de fiscaal rechtzoekende burger en, anderzijds, het belang van de Belastingdienst dat het massale heffingsproces niet wordt verstoord. Om die reden had het vorige kabinet grote bezwaren tegen het oorspronkelijke voorstel, maar het gewijzigde voorstel neemt deze bezwaren weg, zozeer zelfs dat ik in antwoord op de geachte afgevaardigde Doek kan zeggen en expliciet wil maken dat ik mij ook in het wetsvoorstel kan vinden zoals het thans op tafel ligt.

Ik zeg er wel bij dat het van belang is om de vinger aan de pols te houden, zodat geen misbruik van de regeling wordt gemaakt. De regeling is natuurlijk wel zodanig ingestoken, dat de kans op misbruik niet groot lijkt. De heer Doek heeft heel specifiek gevraagd naar het risico van vertragingstactieken van kwaadwillende belastingplichtigen. Mevrouw Dezentjé Hamming is daarop zojuist al even ingegaan. Ik voeg eraan toe dat de Belastingdienst mogelijke vertragingstactieken, die bij specifieke belastingplichtigen misschien wel te verwachten zijn, kan meewegen op het moment waarop de dienst de informatiebeschikking de deur uit doet. In het geval waarin er helemaal geen rekening behoeft te worden gehouden met kwaadwillendheid zal de burger gewoon om informatie worden gevraagd, via de kanalen die wij altijd al kenden. Als de Belastingdienst het gevoel heeft, lang aan het lijntje te worden gehouden, kan een informatieverzoek sneller de deur uit worden gedaan, zoals dat in het wetsvoorstel wordt geregeld, met uiteindelijk de omkering van de bewijslast als er niet aan wordt voldaan.

De heer **Doek** (CDA): Overweegt de staatssecretaris dan ook om in die gevallen over te gaan tot versnelde invordering? Ik zou mij dat zeer goed kunnen voorstellen en ik zou hem dat zelfs aanraden. Ik heb het over gevallen waarin te duchten valt dat de belastingplichtige kwaadwillend is of dreigt te vertrekken. Dat zou aanleiding kunnen zijn, versneld invorderingsmaatregelen te nemen. Daar zou ik voorstander van zijn.

Staatssecretaris **Weekers**: Ik wil daar twee dingen over zeggen. Het voorstel voorziet expliciet in een termijnverlenging voor de duur van de procedure. Met andere woorden, deze procedure kost tijd. Die tijd krijgt de Belastingdienst erbij om uiteindelijk de aanslag te kunnen opleggen. De heer Doek voegt daar nog een element aan toe, namelijk dat in de tussentijd de vogel gevlogen kan zijn of dat middelen aan het zicht van de fiscus en dus van de schatkist kunnen zijn onttrokken. De ontvanger kan tijdig zijn conserverende maatregelen treffen als dat nodig is. Dat zal ook zeker gebeuren. Ik hoop daarmee die ongerustheid te kunnen wegnemen.

Het is mijn overtuiging dat met het uiteindelijke voorstel en met de middelen die de ontvanger ter beschikking staan, het risico is geminimaliseerd. Desalniettemin is het van belang om gedurende de rit de vinger aan de pols te houden. Als ik signalen krijg dat zaken niet goed zijn, zal ik onmiddellijk ingrijpen en met beide Kamers der Staten-Generaal de tussenstand bespreken. Over vier jaar hebben wij een evaluatiemoment voorzien.

Het evenwicht tussen rechtsbescherming en controle is en blijft broos, dat blijkt ook uit de interventie van de heer Doek. Dat zeg ik ook tegen de geachte afgevaardigde Biermans. Hij vroeg mij naar een visie op een open stelsel van rechtsbescherming. Ik zeg tegen de heer Biermans dat ik bevreesd ben dat een zuiver open stelsel een zware wissel zal trekken op de uitvoeringslast van de Belastingdienst. Daarom was het oorspronkelijke voorstel niet aanvaardbaar voor de regering. Ik wil nu juist het verkeer tussen de belastingplichtige en de Belastingdienst versoepelen. Daarom zal ik in de fiscale agenda, die ik nog deze week naar beide Kamers der Staten-Generaal hoop te sturen, ingaan op de relatie tussen de belastingplichtige en de Belastingdienst. Ik denk dat er veel winst te behalen valt door een aantal zaken de deformaliseren, zeker gelet op de discussie die hier plaatsvindt over dit initiatiefwetsvoorstel, maar zonder enige afbreuk te doen aan de rechtsbescherming van de belastingplichtige. Ik vind het namelijk onwenselijk om zaken op scherp te stellen als dat niet noodzakelijk is. Uiteindelijk verloopt het verkeer tussen belastingplichtige en Belastingdienst in de meeste gevallen soepel. Daar is ook door de heer Biermans op gewezen. Ik nodig de heer Biermans uit om de discussie over het open stelsel verder met mij te voeren naar aanleiding van de fiscale agenda en daarbij te bezien of het nog nodig is om naar verdere zaken te kijken. Los daarvan ben ik altijd ten volle bereid om naar specifieke knelpunten in het bestaande stelsel van rechtsbescherming te kijken, maar ik meen dat dit initiatief het thans bekende knelpunt in elk geval wegneemt.

Dit initiatiefwetsvoorstel biedt belastingplichtigen in die gevallen waarin het niet soepel loopt een stuk rechtsbescherming tegen "al te ijverige" inspecteurs. De evaluatiebepaling zal, zoals gezegd, de effecten in de praktijk duidelijk maken. Die zien wij over een jaar of vier. Mochten er tussentijds knelpunten zijn, dan houd ik daar altijd mijn ogen en oren voor open, ook als er in deze Kamer signalen bekend zijn. Ik herhaal dat ik het doel en de strekking van het huidige initiatiefwetsvoorstel steun. Uiteindelijk is het aan de ministerraad om met de bekrachtiging in te stemmen, maar als het wetsvoorstel door de Eerste Kamer wordt aanvaard -- als ik vanochtend goed naar de geluiden heb geluisterd, zit dat er wel in -- zal ik het met een positief advies aan mijn collega's in de ministerraad voorleggen. Ik zeg erbij dat het mijn ambitie is om het op 1 juli aanstaande in werking te laten treden.

De heer Doek heeft enkele specifieke vragen gesteld over een onrechtmatig informatieverzoek bij derden. Hij vroeg waarom er bij een onrechtmatig informatieverzoek een kostenvergoeding wordt gegeven en waarom niet het verzoek wordt teruggedraaid. Zouden inlichtingen die niet op rechtmatige wijze zijn verkregen, om die reden niet buiten beschouwing behoren te blijven? Welnu, het voorstel voorziet in rechtsbescherming achteraf bij informatieverzoeken aan derden. Bij derden kan er geen sprake zijn van omkering en verzwaring van de bewijslast, want de aanslag wordt aan iemand anders opgelegd. Wel maakt de derde kosten en doet hij moeite om te voldoen aan het verzoek van de inspecteur. Daarom kan de derde de inspecteur verzoeken om vergoeding van kosten die rechtstreeks verband houden met de nakoming van het verzoek, indien hij van mening is dat het informatieverzoek onrechtmatig is. Het gaat hierbij om een integrale vergoeding van de gemaakte kosten. Hierbij valt bijvoorbeeld te denken aan vertaalkosten of personeelskosten.

De heer **Doek** (CDA): Ik heb het wetsvoorstel maar kort gelezen en de staatssecretaris misschien nog korter. Volgens mij gaat het niet over kostenvergoeding voor de derden, maar om degene van wie die informatie is verzocht over derden. Wellicht kan de staatssecretaris hierop na deze termijn nog kort terugkomen.

Staatssecretaris **Weekers**: Mocht er nog een lacune in mijn antwoord zitten, dan kom ik daar nog op terug. Over de uitspraak van de inspecteur over de kosten bij een voor bezwaar vatbare beschikking en over de vraag wat onrechtmatige informatieverzoeken zijn, zal te zijner tijd jurisprudentie ontstaan.

De andere vraag is of er ook gevolgen zouden moeten zijn voor informatie waarvan komt vast te staan dat deze is verkregen als gevolg van een onrechtmatig informatieverzoek. Het wetsvoorstel treft hiervoor geen regeling omdat deze informatie niet die derde betreft, maar degene over wie de informatie wordt opgevraagd. Indien dit zou geschieden in het kader van een aanslagoplegging, zal de persoon op wie de informatie betrekking heeft -- volgens mij duidde de heer Doek daar zo-even op -- de eventuele onrechtmatige verkrijgingen van deze informatie aan de orde kunnen stellen in een bezwaar tegen zijn aanslag. De rechter bepaalt uiteindelijk of de ten onrechte van derden verkregen informatie mag worden gebruikt bij het opleggen van die aanslag. Het leerstuk van onrechtmatig verkregen informatie is op zichzelf niet nieuw. Ik verwacht op dit punt geen nieuwe rechtsontwikkeling. In elk geval beoogt dit wetsvoorstel in die rechtsontwikkeling geen verandering aan te brengen.

Dan heeft de heer Leijnse nog de vraag gesteld aan de indieners over de uitvoering van dit wetsvoorstel, waarbij het met name ging om de uitvoeringskosten. Een enkele opmerking daarover. Aan het oorspronkelijke voorstel waren naar de mening van het kabinet te veel lasten en kosten verbonden. De oorzaak daarvan was dat het initiatief voor het vragen van een informatiebeschikking bij de belastingplichtige lag.

Daarmee achtte de regering de uitvoering onvoldoende beheersbaar. In het thans voorliggende wetsvoorstel lijkt de uitvoering goed beheersbaar te zijn omdat het initiatief nu bij de inspecteur ligt. Belangrijk hierbij is, zoals al eerder is aangegeven, dat de regeling wordt geëvalueerd.

Dit waren de antwoorden op de vragen die nog aan mij gesteld waren. Ik meen dat ik hierbij ook het puntje van de heer Doek voldoende heb toegelicht.

De **voorzitter**: Ik dank de staatssecretaris. Hiermee zijn wij toegekomen aan de tweede termijn van de kant van de Kamer.
**
*N

De heer **Leijnse** (PvdA): Voorzitter. Ik dank de indieners en de staatssecretaris zeer voor hun duidelijke antwoorden op onze vragen. Als u mij permitteert, dan merk ik op dat van de gebruikelijke wijdlopigheid en detailzucht die aan de andere kant van dit Binnenhof wel eens willen heersen in deze beantwoording in het geheel geen sprake was. Je vraagt je af of de ambiance hier niet veel toe doet.

Ik heb op mijn vragen zeer heldere antwoorden gekregen. Ze zijn voor het grootste gedeelte geruststellend voor wat betreft de uitvoering van dit wetsvoorstel en de wijze waarop het in de praktijk zal werken. Mij rest nog één ding: laat mij de in eerste termijn gehanteerde uitdrukking "relatief onbelangrijke verplichtingen" ter plekke terugnemen.

*N

De heer **Doek** (CDA): Voorzitter. Ook ik begin met de initiatiefneemster en de staatssecretaris te danken voor de aan deze Kamer gegeven antwoorden die toch een en ander verduidelijken. Mijns inziens hebben wij aan de kwaadwillende belastingplichtige meer dan voldoende woorden vuil gemaakt. We behoren daaraan niet zo veel woorden vuil te maken, hoewel het wel onze zorg is dat die categorie elke mogelijkheid die er in de wet extra wordt geschapen direct zal aangrijpen om verder te traineren. Ik ben blij dat de staatssecretaris mijn oproep ondersteunt om alle middelen in te zetten om dat tegen te gaan.

Dan denk ik dat er nog enig licht zit tussen de reactie van de initiatiefneemster met betrekking tot de informatie die onrechtmatig verkregen is over derden en de woorden van de staatssecretaris. De initiatiefneemster zegt dat die informatie niet gebruikt zou mogen worden en de staatssecretaris zegt over dat zelfde geval dat die waarschijnlijk wel gebruikt wordt. In dat geval zal de derde waarschijnlijk bij de aanslagregeling bezwaar maken en wordt het een rechterlijke toetsing. Daar zit wat licht tussen. De initiatiefneemster heeft ook in de memorie van antwoord over de opgelegde administratieverplichting gezegd dat die informatie verder uiteraard niet moet worden gebruikt. Wellicht kan voor de wetsgeschiedenis die duisternis enigszins worden opgehelderd.

*N

De heer **Biermans** (VVD): Voorzitter. Mijn fractie is tevreden met de reactie van de initiatiefnemers en de staatssecretaris. Dat is overigens ook niet zo vreemd als je zo veel wijze mensen tegenover je hebt zitten. De heer Groot vindt mijn fractie heel wijs: hij houdt gewoon zijn mond. Hij heeft goed gedelegeerd en liet mensen die ook wijs zijn, het woord voeren.

Ook de staatssecretaris is wijs. Hij is wijs omdat hij zich achter dit wetsvoorstel stelt. Ik prijs hem ook voor het feit dat hij in de startnotitie, de notitie over het fiscale stelsel, ingaat op het open stelsel. Ik dacht dat vandaag mijn laatste plenaire debat zou zijn, maar als ik in mei nog de kans krijg om met hem te debatteren over die startnotitie, neem ik die uitnodiging heel graag aan. Het wordt ongetwijfeld een leuk debat.

In dit verband wil ik nog toevoegen dat het horizontale toezicht ervoor zorgt dat de risico's zoals die door deze en gene geschetst zijn bij dit wetsvoorstel geringer worden. Bij het horizontale toezicht vindt er immers vanaf het vroege begin een discussie plaats tussen de Belastingdienst en de belastingplichtige. Dat werkt heel verhelderend, kan ik inmiddels melden.

Dan de initiatiefneemster Ineke Dezentjé. Ik heb in de eerste termijn al veel lovende woorden gesproken. Ik ga die niet herhalen, want anders overdrijf ik. Ik zei bijvoorbeeld dat zij gedreven was, vasthoudend en creatief. Zij is ook pragmatisch, want ze heeft de haalbaarheid van het wetsvoorstel goed ingeschat. Ik wil het niet nog erger maken, maar toch wil ik ook haar toevoegen dat zij wijs is; ze heeft zelfs Chinese wijsheid in zich. Haar beantwoording is degelijk, net als de beantwoording van de staatssecretaris. Ik wil iedereen aan die kant van de tafel namens mijn fractie veel succes toewensen met de verdere werkzaamheden. Ga zo door en zorg dat we steeds dichter bij het open stelsel komen!

De **voorzitter**: Dank u wel, mijnheer Biermans. Dan zijn wij nu toe aan de dupliek.
**
*N

Mevrouw **Dezentjé Hamming-Bluemink**: Voorzitter. Ik ben blij en gelukkig met de reactie van de senatoren die op deze wet gereflecteerd hebben. Tenslotte is dit de chambre de réflexion. Het is een gewichtig moment omdat deze Kamer juist kijkt of de wet doet wat hij moet doen en of de wet deugt. Ik ben blij en dankbaar voor alle instemmende geluiden die ik hier heb mogen ervaren, maar ook voor de constructieve vragen. Ik denk dat onze belastingwetgeving op dit punt erg gebaat is bij kwaliteit van wetgeving. Dat wil ik in zijn algemeenheid nog wel toevoegen. Ik denk dat dit voorstel daar zeker iets aan toevoegt, vanwege de noodzakelijke rechtsbescherming.

Gehoord alle positieve geluiden, zal als alles meezit misschien per 1 juni de ongecontroleerde feitelijke macht van de Belastingdienst in elk geval meer in evenwicht zijn. De belastingplichtigen

zullen dan wapens in handen hebben, op een positieve manier equality of arms, om in hun processen op een heel evenwichtige manier met de Belastingdienst om te gaan. De Belastingdienst zou dit graag moeten willen. Volgens mij is de Belastingdienst er ook bij gebaat dat de verhouding met de belastingplichtigen goed is en goed blijft. Ik denk dat dit voorstel daar een bijdrage aan kan leveren.

Volgens mij zijn er verder geen vragen aan mij gesteld, dus ik denk dat ik het bij deze afrondende woorden laat. Voor zover de heer Doek nog licht heeft gezien tussen de beantwoording van de staatssecretaris en die van mij, verwijs ik hem naar het beleid van de Belastingdienst, en dus het ministerie, op dit terrein. Het lijkt mij overigens een vraag die meer op het terrein van de staatssecretaris ligt en die bovendien niet binnen de behandeling van dit wetsvoorstel past.

De **voorzitter**: Dank u wel, mevrouw Dezentjé Hamming. Dan heeft de staatssecretaris van Financiën nu het laatste woord.
**
*
*N

Staatssecretaris **Weekers**: Voorzitter. Er staat volgens mij nog maar één vraag aan mijn adres open. De heer Leijnse heeft geen nadere vraag aan mij gesteld.

De heer Doek is nog teruggekomen op het punt van onrechtmatig verkregen informatie van derden. Allereerst is de vraag wat het karakter van die onrechtmatigheid is. Is het karakter van die onrechtmatigheid dat de derde er niet mee had moeten worden lastiggevallen of heeft dat een andere duiding? Wat ik beoogd heb te zeggen, is dat ik ervan uitga dat dit wetsvoorstel geen verandering aanbrengt in het leerstuk hoe mag worden omgegaan met onrechtmatig verkregen bewijs in fiscale aangelegenheden. Daar bestaan uitspraken over van rechters. Deze uitspraken worden met het wetsvoorstel zoals dat op dit moment op tafel ligt niet terzijde geschoven. Dat is ook niet de bedoeling. Het is ook niet de bedoeling om middels een route via derden allerlei informatie boven tafel te krijgen op een onrechtmatige wijze en die te pas en te onpas te gaan gebruiken. Het lijkt mij niet de bedoeling -- dat is hier volgens mij totaal niet aan de orde -- om in de uitvoeringspraktijk anders om te gaan met dit leerstuk. Uiteindelijk is de vraag wat er mag worden gedaan met informatie die niet rechtmatig is verkregen. Als de inspecteur meent dat er goede gronden zijn om die informatie te gebruiken, is het uiteindelijk aan de rechter om een afweging te maken. Hier zou ik deze discussie bij willen laten op dit moment.

De heer Biermans heeft mij geen nadere vragen gesteld. Hij heeft zich verheugd op een debat over de startnotitie, de fiscale agenda. Ik zal er alles aan doen om ervoor te zorgen dat deze Kamer de stukken tijdig krijgt, in de hoop en het vertrouwen dat zij mij snel zal uitnodigen voor een gesprek daarover. Ik verheug mij op dat debat, zo zeg ik tegen de heer Biermans.

De **voorzitter**: Ik dank de staatssecretaris.
**
De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

De **voorzitter**: Ik neem de vrijheid om namens de Kamer de initiatiefnemers van dit wetsvoorstel en hun ondersteunende team van harte geluk te wensen. Het is toch bijzonder om een wetsvoorstel door twee Kamers heen geloodst te krijgen. Dat is gelukt, zoals wij hebben kunnen vaststellen, waarvoor onze hartelijke gelukwensen.
**

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*B
!Wet dieren!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- het wetsvoorstel Een integraal kader voor regels over gehouden dieren en daaraan gerelateerde onderwerpen (Wet dieren) (31389).

De beraadslaging wordt hervat.
*N

Staatssecretaris **Bleker**: Voorzitter. Meerdere leden van uw Kamer hebben de mogelijkheid onderstreept die dit wetsvoorstel biedt om, uitgaande van een kaderwet, uiteindelijk te komen tot een beperkt aantal AMvB's waarin de heel concrete, praktische normstelling vertaald gaat worden, en dat dit geïntegreerde wettelijke kader op zichzelf ook kan leiden tot vereenvoudiging, verduidelijking, minder regeldruk en administratieve lasten enzovoorts. Het is goed om dat te markeren. Mevrouw Sylvester en anderen hebben gezegd dat dit oorspronkelijk een primair uitgangspunt was van het hele wetgevingstraject. Met dit wetsvoorstel kan gevolg worden gegeven aan dat doel: een beperkt aantal AMvB's, vanuit een algemeen kader, uiteindelijk leidend tot minder regeldruk, overzichtelijkheid enzovoorts.

Vervolgens zijn door meerdere leden vraagtekens geplaatst bij de follow-up; hoe gaat het dan daarna? Ik zeg de Kamer toe ik binnen afzienbare tijd een werkschema stuur waarin ik schets welke AMvB's wanneer en in welke volgorde zullen worden gepresenteerd, evenals hoe, in die concrete gevallen, de betrokkenheid van de Kamer, meestal via de voorhangprocedure, is gewaarborgd.

In de AMvB's gaat het om heel concrete gedragsvoorschriften die met name betrekking hebben op huisvesting, verzorging en behandeling. Niet iedereen kon enthousiast worden over mooie begrippen als "heelheid" en "gaafheid". Die termen zullen niet voorkomen in de AMvB's. Het gaat

daarin om heel concrete, toegespitste en effectief handhaafbare gedragsvoorschriften voor verzorging, huisvesting enzovoorts.

De heer **Koffeman** (PvdD): De staatssecretaris zegt toe dat hij met een schema komt van wanneer de AMvB's komen en hoe we daarmee omgaan. Door zijn ambtsvoorganger en door hemzelf is toegezegd dat er ook een ethisch toetsings- en afwegingskader komt. Komt dat tegelijkertijd?

Staatssecretaris **Bleker**: Dat past bij het volgende punt dat ik wilde schetsen: hoe gaan we om met een aantal algemene uitgangspunten en definities dat in de Wet dieren is vermeld? Het gaat dan bijvoorbeeld om de intrinsieke waarde en de zorgplicht.

Voorzitter. Ik begin met het punt van de intrinsieke waarde. Tijdens de discussie hier maar ook in de voorbereiding op de ontmoeting met uw Kamer, dacht ik, en ik zeg het maar een beetje plat: hoe ingewikkeld kun je opschrijven wat 99% van de mensen in Nederland ervaart? Ik geef het voorbeeld van de markt. Ik denk dat voor iedere Nederlander geldt dat de markt voor tweedehands auto's iets anders is dan de paardenmarkt in Hedel. Waarom? Omdat iedereen vindt dat handel en omgang met dieren aan extra normen en aan meer bescherming onderworpen moeten worden dan de handel in een auto, een mobiel telefoontje of tweedehands goederen. Iedereen weet dat je handel in dieren op een andere wijze hoort te doen. Het dier heeft dan misschien geen recht an sich, maar heeft in ieder geval recht op bescherming. Dat geldt dus in alle situaties, of het nu het houden van dieren is, bedrijfsmatig, productiegericht, gezelschapsdieren, de handel in dieren, het transport van dieren. Vanwege het feit dat het om dieren gaat -- sommigen zullen zeggen: een onderdeel van de schepping; anderen zullen daar weer andere achtergronden voor formuleren -- ben je gehouden aan een aantal extra beschermingsregels. Tegen iemand die de beschermende regels die voor dieren gelden, overtreedt, hoort de overheid effectief te kunnen optreden.

Daarmee zeg je heel concreet, of je het nu intrinsieke waarde of het beschermwaardige van levende wezens en van dieren noemt, wat je bedoelt met intrinsieke waarde. Intrinsieke waarde is geen norm an sich, maar een aspect dat bij concrete normstelling, in concrete regelgeving expliciet en uitdrukkelijk afgewogen moet worden. Het kan niet zo zijn dat je ten aanzien van dieren een regel stelt, zonder je rekenschap te hebben gegeven van het feit dat een dier iets anders is dan een auto of een mobiel telefoontje. Dat is het karakter en ook de betekenis van het begrip "intrinsieke waarde" in deze Wet dieren: een expliciete verplichting om je in alle gevallen zorgvuldig rekenschap te geven bij het formuleren van regels over omgang met dieren, op welke manier dan ook, dat het om dieren gaat waar wij hoe dan ook een bepaalde beschermende verantwoordelijkheid voor hebben. Dat is niet in een algemene norm te verwoorden. Het is een aspect waarbij elke afweging concreet moet worden gemaakt. Dat gebeurt niet door de definitie te concretiseren, maar door het gedrag te concretiseren dat wel en niet toelaatbaar is. Dat gedrag heeft betrekking op huisvesting, verzorging, voeding enzovoorts.

De heer **Schaap** (VVD): De staatssecretaris zei dat een dier "recht heeft op". Ik raak dan al wat gespitster, want voor je het weet zit je dan in de sfeer van dierenrechten. Maar in het vervolg van zijn betoog zei de staatssecretaris toch dat het dan om plichten voor de mens gaat om deze zaak, dieren, voor mijn part met gevoel, met bewustzijn, bijzonder te behandelen, namelijk met meer zorg, met grotere zorgvuldigheid et cetera. Het gaat dus vooral om de plichten voor de mens voor hoe om te gaan met dieren.

Staatssecretaris **Bleker**: Ik zei dat het dier geen rechten an sich heeft, maar dat een dier wel, vanuit de mens geredeneerd, recht heeft op bescherming, gelet op het feit dat het om een levend wezen gaat dat in zekere zin aan ons is toevertrouwd en waar we op een fatsoenlijke manier mee om moeten gaan. Ik voel niet voor een discussie over het verder definiëren van intrinsieke waarde. Het gaat erom hoe je aan de hand van voorschriften voor gedrag, voeding en huisvesting, in concrete gevallen die bescherming inhoud geeft.

Mevrouw **Böhler** (GroenLinks): Herkent de staatssecretaris het volgende probleem? In de wet staat dat "alle" dieren intrinsieke waarden hebben. Vervolgens komt er gedelegeerde regelgeving met concrete regels voor de huisvesting en verzorging van bepaalde dieren. Dat neemt echter niet weg dat er een algemene bepaling staat in de wet. Daarmee kom je qua handhaving, effectiviteit en duidelijkheid in de problemen. Dat is de kern. Het probleem is niet dat je voor bepaalde diersoorten iets concreet regelt in AMvB's, maar dat er nog 100 of 1000 andere dingen zijn die je niet regelt maar waar wel de wet op van toepassing is.

Staatssecretaris **Bleker**: Dat klopt. Welke beschermende gedragsvoorschriften je als mens aan jezelf oplegt jegens die dieren, omdat het om levende wezens gaat, is dan ook een reële afweging. Dat is voor een deel situatiegebonden en voor een deel afhankelijk van de aard en soort van het dier. Er zijn voorbeelden genoemd als de bestrijding van ongedierte. Het woord "ongedierte" is overigens maatschappelijk gangbaar en mogen wij gewoon gebruiken. Het woord "ongediertebestrijding" duidt erop dat er soorten zijn waarvan wij weliswaar erkennen dat ze onderdeel uitmaken van het levende gezelschap, maar waarvan wij niet de overtuiging hebben dat er bijzondere beschermende regels op moeten worden toegepast. Dat vind ik ook een reële afweging.

Mevrouw **Böhler** (GroenLinks): Het blijft onduidelijk. Wat betekent de uitdrukking dat alle dieren intrinsieke waarde hebben in het

wetsvoorstel voor die dieren waarvoor niets wordt geregeld in een AMvB?

Staatssecretaris **Bleker**: Voor mij betekent dat dat het menselijk handelen er niet toe mag leiden dat de soort bij voorbaat van de aardbodem wordt verdreven.

De heer **Schaap** (VVD): Toch zijn wij bezig bepaalde epidemische soorten als het even kan van de aardbodem te laten verdwijnen. Ik kan een paar veeziekten noemen waarbij wij daar ver in zijn gevorderd.

Staatssecretaris **Bleker**: Dan hebben wij het over bacteriën, levende wezens en virussen. Enkele senatoren stellen dat dat ook dieren zijn, maar misschien moeten wij het gewoon simpel houden. Het is grote winst wanneer wij voor dieren, waarbij wij steeds zeer expliciet moeten afwegen welke beschermende maatregelen zijn geboden, op basis van dit wetsvoorstel per AMvB die maatregelen treffen. Dan ben ik ervan overtuigd dat wij dieren nog "onrecht" doen, maar wij maken wel een stap voorwaarts als wij op basis van dit wetsvoorstel en die vijf, zes AMvB's op deze wijze omgaan met het begrip "intrinsieke waarde". Maar daarmee heb ik het dilemma niet opgelost, zo zeg ik mede tegen mevrouw Böhler.

De heer **Koffeman** (PvdD): De staatssecretaris zegt: ik zal het heel simpel zeggen. Hij maakt het echter veel ingewikkelder en holt het begrip meteen heel erg uit. Hij zegt immers dat het helemaal niet de intrinsieke waarde van een individueel dier betreft. Hij heeft het er nu over dat voor hem het al dan niet overleven van de soort centraal staat. Dat is binnen het begrip "intrinsieke waarde" van geen betekenis. Hij maakt onderscheid tussen schadelijke en niet-schadelijke diersoorten, maar ook binnen niet-schadelijke diersoorten vallen nog wel een paar onderscheidingen te maken. Kan hij eens uitleggen in termen van intrinsieke waarde wat het verschil is tussen de beschermwaardigheid van een hond en die van een varken? Die zou vanuit het perspectief van intrinsieke waarde op bepaalde criteria gestoeld moeten zijn. Welk van die twee dieren is intelligenter? Welke verdient meer bescherming? Of is het: welke smaakt beter? Daar moet je helderheid over geven, anders blijft het een hol begrip, waar iedereen mee aan de loop kan gaan. Daar heeft de heer Schaap volledig gelijk in.

Staatssecretaris **Bleker**: Dat doe ik niet. Door het lidwoord "de" is het alsof er voor alle dieren en soorten op enig moment eenduidig is te bepalen: dat is dé intrinsieke waarde. Hierbij is trouwens sprake van een traditie van 30 jaar van discussiëren binnen de Dierenbescherming maar ook breed in de Kamer. Belangrijk is dat met dit wetsvoorstel wordt aangegeven en erkend dat er bij dieren sprake is van intrinsieke waarde omdat het dieren zijn en ze aan ons zijn toevertrouwd. Dat hoor je, bij hoe je omgaat met dieren in termen van huisvesting en verzorging, expliciet mee te wegen bij het bepalen van gedragsvoorschriften voor mensen die ter bescherming van het dier dienen. De gedachte is illusoir dat je voor alle dieren afzonderlijk een soort specifieke definitie kunt geven in de zin van: de intrinsieke waarde van de hond is zus en van de kat is zo.

De heer **Koffeman** (PvdD): Wil de staatssecretaris de invulling van de intrinsieke waarde koppelen aan de vrijheden van Brambell? Zegt hij bijvoorbeeld dat elk dier een eigen positie heeft op deze planeet, of het nou een schadelijk, onschadelijk, nuttig of nutteloos dier is vanuit menselijk perspectief? Probeert hij met de intrinsieke waarde in het wetsvoorstel te erkennen dat mensen de plicht hebben om dieren naar hun aard te laten leven? Klopt dat?

Staatssecretaris **Bleker**: Het is zoals de heer Koffeman het formuleert, namelijk dat je de plicht hebt om een afweging te maken om, als je dieren gaat houden, dieren zo veel als redelijkerwijs mogelijk is naar hun aard te laten leven. Dat staat nu overigens ook in de tekst. Ook bij het intensief, voor de productie houden van dieren moet je proberen om elementen van het natuurlijk gedrag, redelijkerwijs gesproken, zo veel mogelijk in de huisvestingsvoorwaarden te honoreren.

De heer **Koffeman** (PvdD): Betekent dat dan dat de staatssecretaris daar in de huisvestingsvoorwaarden invulling aan wil geven? Daar ontbreekt het op dit moment namelijk aan. Er is op geen enkele manier richting gegeven aan de wijze waarop wij het doel gaan bereiken van de huisvesting zoals die ons in 2023 voor ogen staat. Dat wil de staatssecretaris in een nadere invulling gaan bieden, begrijp ik.

Staatssecretaris **Bleker**: Wij zullen in de AMvB's een heel concrete, praktische vertaling moeten geven inzake huisvesting en de wijze van houden en verzorgen, bijvoorbeeld over hoe je mogelijkheden creëert voor vormen van natuurlijk gedrag van dieren, ook als ze massaal worden gehouden. Zelfs bij wat sommigen "megastallen" noemen, zul je je moeten inspannen om dieren zo te huisvesten dat ze mogelijkheden hebben om natuurlijk gedrag te vertonen. Er zijn heel mooie voorbeelden van hoe je dat met succes voor varkens kunt doen in boxen. De dieren zijn dan net een stukje relaxter en zitten dan beter in hun vel dan normaal gesproken. Maar nu treed ik in details. Dat is de manier waarop wij met dat punt willen omgaan.

Dan het punt van "de zaak". In het Burgerlijk Wetboek kan een dier in formeel juridische termen een zaak zijn tussen rechtspersonen -- daar verandert de Wet dieren niets aan -- of het nou gaat om een omgangsregeling bij een scheiding, waarbij mensen ook soms tot aan de rechter gaan om te pleiten voor het toedelen van een dier aan de een of de ander, dan wel om een zakelijk conflict. Dat blijft zo, maar veel belangrijker is dat wij het begrip "intrinsieke waarde" hanteren in de huisvestings-

en verzorgingsvoorschriften, zoals ik zonet heb gezegd. Door dat zo te doen is ook gevoelsmatig in procedures in de sfeer van het Burgerlijk Wetboek geen sprake meer van een zaak, maar van een zaak met een bijzonder karakter, namelijk een zaak met een eigen waarde. Ik heb het voorbeeld genoemd van de markt van auto's en paarden. Die moeten anders worden gereguleerd. Ook in het Burgerlijk Wetboek wordt trouwens specifiek invulling gegeven aan het feit dat het om een dier gaat en niet om een auto.

De heer **Benedictus** (CDA): Ik geloof dat ik de weg een beetje kwijtraak. Hoeven wij alleen rekening te houden met de intrinsieke waarde als er een AMvB is over huisvesting enzovoorts, en anders niet? Zegt de staatssecretaris nu eigenlijk dat het anders een loos begrip is?

Staatssecretaris **Bleker**: Het begrip krijgt gestalte in concrete uitwerking in de AMvB's.

De heer **Benedictus** (CDA): Ja. Dus als er geen AMvB is, heeft een dier wel intrinsieke waarde, maar dan heeft dat geen concrete gevolgen voor wat voor dingen dan ook.

Staatssecretaris **Bleker**: Op zichzelf krijgt het inderdaad zijn uitwerking in de AMvB's. Dat klopt. In die zin is artikel 1.4 niet direct normstellend. Het geeft aan -- dat is ook te zien in de tekst -- dat de wetgever is gehouden om de intrinsieke waarde zo veel als mogelijk is mee te laten wegen bij het stellen van nadere voorschriften rond het welzijn van het dier. Zo is het daar geformuleerd. Ik vind het belangrijk om het zo te doen, omdat het voortvloeit uit een geschiedenis van 30 jaar waarin er vanuit diverse politieke partijen voor is gepleit om dat eens vast te leggen, zonder dat dit vastleggen an sich direct de inhoud van de norm bepaalt. Je dient het zorgvuldig af te wegen, gelet op de omstandigheden en wat redelijkerwijs mogelijk is, maar je mag er nimmer aan voorbijgaan. Je hebt altijd de plicht om het aspect van de intrinsieke waarde van een dier mee te laten wegen bij het concreet formuleren van de huisvestingsvoorschriften en van de gedragsvoorschriften voor mensen.

Mevrouw **Böhler** (GroenLinks): Ik heb een vraag over de afweging. De staatssecretaris begon zijn betoog met te zeggen dat iedereen eigenlijk toch al weet hoe het zit: auto's en paarden zijn twee verschillende dingen. Als dat zo is, wordt er in de afweging toch sowieso een onderscheid gemaakt bij het reguleren van de markt voor auto's en de markt voor paarden? Waarom heb ik nog de intrinsieke waarde in de wet nodig als we toch allemaal al weten dat paarden geen auto's zijn?

Staatssecretaris **Bleker**: Dat is op zichzelf een reële vraag. Ik vind het echter moeilijk om de vraag te beantwoorden aan het eind van een wetgevingstraject waarin drie of vier jaar lang inhoudelijk is gediscussieerd over de toegevoegde waarde van het aspect van de intrinsieke waarde in de wet. Ik heb me laten informeren over de voorgeschiedenis en ik zie het als een resultante van een langlopende discussie van meer dan tien jaar dat het goed zou zijn om dit punt eens formeel in de wet te bekrachtigen. Zo zie ik het. Ik ben niet in de verwachting dat het bekrachtigen an sich direct leidt tot verbetering op het punt van bescherming, maar ik zie het als een procedurele zorgvuldigheidseis die bij de concrete uitwerking kan leiden tot goede beschermingsmaatregelen op het punt van huisvesting en verzorging. Als ik het echter aan mijn buurman uitleg, zal hij dezelfde retorische vraag stellen als mevrouw Böhler: waarom? En toch vind ik het in het licht van de geschiedenis heel goed verdedigbaar om dit in deze wet op deze manier te doen, zonder daar overigens allerlei vage connotaties aan te verbinden. Het zal uiteindelijk, willen dieren er beter van worden en wil de sector van de dierhouderij er ook qua imago beter van worden, zijn praktische vertaling moeten krijgen in heel concrete zaken als oppervlakte per dier, natuurlijke gedragsmogelijkheden, transport enzovoorts. Heelheid en gaafheid zijn mooi, maar als er geen goede regels en goede handhaving zijn en geen toezicht op diertransport, dan wordt er geen dier beter van.

De heer **Peters** (SP): Hier heb ik grote moeite mee. Ik begrijp dat er een evolutie heeft plaatsgevonden. De begrippen waar wij het over hebben zijn erbij gekomen en in de wet geflanst. Hier wreekt zich echter dat van het begin af aan geen duidelijk beeld is geschapen. Natuurlijk heeft die evolutie plaatsgevonden, maar nu ik de staatssecretaris het verschil tussen een dier en een auto op de markt hoor aangeven, zit daar een verschil tussen dat hij probeert vorm te geven. De staatssecretaris zegt: bij elke AMvB kan eventueel een toevoeging komen om te beschrijven wat in dat specifieke geval de waarde is van een dier op het gebied van huisvesting, voeding, verzorging en dergelijke. Ik vind dat nog te vrijblijvend. Wil de staatssecretaris nu zeggen dat er bij elke AMvB, net zoals er moet staan wat de kosten zijn, ook permanent een hoofdstukje komt over de intrinsieke waarde die we in dat geval bij de AMvB invullen?

Staatssecretaris **Bleker**: Als dit wetsvoorstel wet is geworden zijn wij gehouden om bij elke vervolgregelgeving, verwijzend naar dit artikel, expliciet te beargumenteren op welke wijze wij het bestaan van intrinsieke waarde van het desbetreffende dier hebben verdisconteerd in de gedragsvoorschriften ten aanzien van voeding, huisvesting enzovoorts. Dat zullen we moeten doen. We hebben een motiveringsplicht op ons genomen met deze algemene kaderwet.

De heer **Peters** (SP): Dat is een goede verduidelijking, maar zojuist zei de staatssecretaris nog: in zoverre mogelijk.

Staatssecretaris **Bleker**: Ja, want ook dat staat letterlijk in de wet. Ik kan het voorlezen, maar dat is waarschijnlijk niet nodig. In de desbetreffende

wetstekst staat precies aangegeven hoe die afweging moet plaatsvinden. Die is situationeel gebonden en daarin staat ook de passage: voor zover redelijkerwijs gesproken mogelijk. Er zit dus altijd een redelijkheidstoets in. Dit stond al in de tekst vanaf den beginne. Dat is de intrinsieke waarde van de tekst!

De heer **Peters** (SP): De staatssecretaris zegt dus: in elke AMvB moet dat regeltje staan, en dan staat er soms bij "niet van toepassing" en wordt het in andere gevallen helemaal uitgelegd.

Staatssecretaris **Bleker**: Voor de AMvB's waar we nu aan denken, zullen we altijd op de een of andere manier niet alleen de afweging duidelijk moeten maken, maar ook een vorm van vertaling moeten geven van de "intrinsieke waarde van het dier" in het concrete geval. Het gaat namelijk om de gehouden dieren en niet om de vlooien van de hond van de heer Schaap.

De heer **Schaap** (VVD): Ik begin er nu iets van te begrijpen hoe de staatssecretaris dit als een soort basisprincipe wil hanteren. En dan gelukkig voor een beperkt aantal dieren, namelijk de dieren waarover wij beschikkingsmacht hebben. De rest valt gewoon weg. Is het echter niet veel beter om dan te spreken van "de natuurlijke geaardheid van het dier", of "de bijzondere geaardheid van dit dier" en het rare begrip "intrinsieke waarde" voortaan weg te laten? Dat begrip is ook nog totaal paradoxaal, omdat het een door de mens toegekende waarde is. Het is nog veel objectiverender dan het begrip "geaardheid".

Staatssecretaris **Bleker**: Volgens mij gaan we het gebruiken, en wat mij betreft op de manier die de heer Schaap heeft aangegeven. Daar zijn trouwens ook aanknopingspunten voor in de tekst onder artikel 1.3. Daar wordt bijvoorbeeld het punt van het natuurlijke gedrag genoemd.

Mevrouw **Sylvester** (PvdA): Ik moet zeggen dat ik de start van de staatssecretaris intrigerend vind, want de inbreng van de PvdA-fractie is er met name op gericht geweest om te bekijken wat de doorwerking van deze wet is en hoe de wet uitpakt voor bijvoorbeeld de megastallen, waarover door de heer Alders het debat over wordt georganiseerd. Hoe werkt het begrip "intrinsieke waarde van het dier" uit, niet alleen in de AMvB's die onder dit wetsvoorstel hangen, maar ook in bredere zin? Hoe werkt het uit in de discussie over de megastallen of in andere wet- en regelgeving voor de ruimtelijke ordening? Hoe had de staatssecretaris gedacht om die te gaan handhaven? Ik vind het heel belangrijk dat de staatssecretaris iets zegt over de zaken die hij hier benoemt in relatie tot andere wet- en regelgeving en het maatschappelijke debat over dieren zoals we dat voeren op dit moment.
Staatssecretaris **Bleker**: Ik denk dat het voor het voeren van het maatschappelijk debat heel belangrijk is dat de samenleving erop kan vertrouwen dat de wetgever een wet heeft vastgesteld waarin van de politiek en de overheid mag worden verwacht dat ze bij het nemen van concrete maatregelen de eigen geaardheid van het dier of de eigen waarde van het dier -- hoe je het ook wilt noemen -- expliciet meenemen. Dat is al heel goed. De tweestrijd tussen de gedachten dat dieren voor achter in de schuur zijn waaraan we verder geen boodschap hebben en dat de mens een totaal andere soort is, zijn we voorbij. Het zijn echter nog wel twee verschillende soorten en er is een duidelijke hiërarchie, ook in mijn optiek.

Wat betreft de megastallen moet de discussie gevoerd worden -- en de heer Alders zal daaraan namens ons als het ware leiding geven -- over de vraag hoe bij het houden van dieren op zeer grote schaal met het oog op het individuele dier nog steeds recht wordt gedaan aan bijvoorbeeld de mogelijkheid om natuurlijk gedrag te vertonen. Die vraag zal beantwoord moeten worden. Dan kom je misschien wel in een lastige situatie terecht. Het kan heel goed mogelijk zijn om voor individuele dieren prima te voldoen aan specifieke huisvestingscondities met het oog op natuurlijk gedrag, terwijl ze vanuit het perspectief van de mensen op een schaal worden gehouden die als onaantrekkelijk wordt gezien. Dat kan terwijl de individuele huisvesting van de dieren op orde is. Ik denk dat dit een maatschappelijk discussiepunt wordt. Daarom is het goed dat we dit nu zo formuleren.

Mevrouw **Sylvester** (PvdA): Het is uiteraard goed dat wij het op deze manier formuleren, maar de kwintessens van mijn vraag is deze: hoe gaat de staatssecretaris ervoor zorgen dat anderen zich daar net zo bewust van worden als hij? Hij geeft in feite het uitgangspunt weer, maar het gaat om een gedragsverandering. Het is niet vanzelfsprekend dat anderen dat ook in wet- of regelgeving of in andere zaken als uitgangspunt nemen. Hoe had de staatssecretaris gedacht te handhaven of ervoor te zorgen dat zij bijvoorbeeld de intrinsieke waarde als vertrekpunt nemen? Ik probeer aan te geven dat het heel mooi is dat wij het hier met elkaar formuleren, maar dat het daarmee in de wereld hierbuiten nog geen gelopen race is dat men dit ook gaat doen. Hoe verhoudt de staatssecretaris zich daartoe?

Staatssecretaris **Bleker**: In de AMvB's kunnen we op een goede wijze deze wet vertalen. Ook komt het tot uiting in de prioriteit die we toekennen binnen het totaal van de nVWA, de inspectie, het toezicht en de handhaving. Een wet is één, een plan is twee en een discussie is drie, maar als je geen mensen op de weg hebt om te controleren, zijn er nog steeds veel dieren de sigaar. Aan de Tweede Kamer heb ik toegezegd dat ik in de loop van dit jaar met een plan kom voor het vormgeven van het toezicht en de handhaving inzake bijvoorbeeld diertransporten, het houden van dieren en de commerciële dierenhandel. Dat moet gerichter, specifieker, slimmer en met een betere pakkans. Dat hoort er wel bij. Het belang van die inspectie en controles heeft vaak niet de aandacht in de publiciteit en de politiek. Dat betreur ik wel eens. Zo probeer ik het te doen.

De heer **Benedictus** (CDA): Ik heb een aanvulling op de vraag van collega Sylvester. In het wetsvoorstel staat volgens mij dat de toepassing van de intrinsieke waarde zich beperkt tot de Wet dieren en dus geen betrekking heeft op de Wet ruimtelijke ordening. Klopt dat?

Mevrouw **Sylvester** (PvdA): Daar wil ik toch iets aan toevoegen, want dan weet ik niet meer waarover we het hebben. We zeggen in feite dat we te maken hebben met een maatschappelijke beweging. We zien een maatschappelijke trend dat mensen anders zijn gaan kijken naar dieren. We hebben het over de intrinsieke waarde van het dier. Het kan dan natuurlijk niet alleen om de Wet dieren gaan, want het heeft ook een doorwerking naar allerlei andere zaken. Anders zijn we wel heel vreemd bezig.

Staatssecretaris **Bleker**: Volgens mij hoeven we het hierover niet echt oneens te zijn. We vertalen de Wet dieren in een aantal AMvB's. Daar vloeien huisvestingseisen en dergelijke uit voort. Die huisvestingseisen kunnen wel gevolgen hebben voor ruimtelijke voorwaarden. Die link wordt terecht gelegd.

De **voorzitter**: Mag ik de leden vragen zich een beetje te beperken? We blijven nu in eenzelfde domein spreken. Er komt nog een tweede termijn. Dat wil niet zeggen dat ik mevrouw Böhler die daar staat, het woord niet wil geven, maar misschien moeten we de staatssecretaris daarna even de kans geven om door te praten.
**

Mevrouw **Böhler** (GroenLinks): Betekent wat de staatssecretaris zegt dat dieren intrinsieke waarde hebben in de Wet dieren en anders niet?

Staatssecretaris **Bleker**: De wetgever legt vast dat dieren intrinsieke waarde hebben die moet worden meegewogen en afgewogen in alle redelijkheid bij het bepalen van voorschriften ten aanzien van het welzijn van dieren die betrekking hebben op huisvesting, gedrag, verzorging et cetera. Dat staat in het wetsvoorstel.

De **voorzitter**: Mag ik de staatssecretaris verzoeken zijn betoog voort te zetten?
**

Staatssecretaris **Bleker**: Door deze interventies heb ik het primaire punt over de intrinsieke waarde en de werking ervan in de praktijk afgerond. Ik heb ook aangegeven dat er een schema komt met daarin welke AMvB's wanneer zullen komen en hoe dan de voorhangprocedures werken.

Dan kom ik op de zorgplicht. De heer Benedictus vroeg of die leidt tot een ongewenste juridisering. Als we de AMvB's voor elkaar hebben, bevatten die heel concrete gedragsvoorschriften voor huisvesting, verzorging et cetera. Daarnaast is er in het strafrecht ook het een en ander bepaald over mishandeling en verwaarlozing. Dat is voor 99% van de gevallen voldoende dekkend om de noodzakelijke bescherming te bieden voor dieren in de verschillende categorieën zoals productiedieren, gezelschapsdieren et cetera. Waarom hebben we die zorgplicht opgenomen? Niet om voor die domeinen nog eens extra regels te stellen. We willen voor gevallen die niet in concrete termen te vatten zijn toch een aanknopingspunt hebben voor de handhaver, de strafrechter of het Openbaar Ministerie om op te treden? Ik zal een voorbeeld geven. Achterin een royale Volvo stationcar met zo'n hekje hebben de eigenaars een rottweiler laten zitten, terwijl het buiten 30 °C is. Dat is niet best, niet voor de auto, maar zeker niet voor de hond. Zo'n situatie kun je niet in regels vatten. Bij paardenhouders heb je soms ook het gevoel dat er iets niet in orde is, terwijl zij zich toch aan de formele regels houden. Je ziet dat niet aan de basiszorgplicht wordt voldaan. Het gaat er niet om een juridiseringsslag te initiëren maar om op te kunnen treden als de formele voorschriften onvoldoende aanknopingspunten bieden. Het zal altijd een uitzonderingssituatie zijn waarin die kapstok wordt gebruikt. Zo moet het werken. Het is geen algemene instructie voor de dierenpolitie of de nVWA in de zin van: ga eens even onderzoeken hoe het bij die en die bedrijven in die en die sectoren zit met de zorgplicht. Het gaat om zaken die zich openbaren, die niet precies vallen onder A, B, C, of D en toch niet oké zijn. Wij zijn daarom ook niet bang voor een juridisering.

Mevrouw de voorzitter. Wij zijn voornemens de uitvoeringsregelingen per doelgroep vorm te geven. Wij zijn bezig met de voorbereiding van zes AMvB's. Een heleboel nu nog vigerende regelgeving komt daarmee te vervallen. Het betreft onder andere een besluit inzake de diergeneeskunde, een besluit over dierlijke producten, een besluit over diergeneesmiddelen, een besluit over diervoeders en een besluit over handhaving toezicht en bestuurlijke boetes. Zoals enkelen van de geachte afgevaardigden hebben aangegeven, worden de bestuurlijke boetes nu als het ware generiek toepasbaar. In de Tweede Kamer hangt er soms een zweem van "slappe hap" om die bestuurlijke boetes heen, maar die kunnen vaak heel effectief zijn om concrete afspraken te maken. Wij kunnen nu zeggen: u dient het over drie weken op deze manier voor elkaar te hebben; zo niet, dan gebeurt er dit. Dit is een manier om een en ander voor de dieren sneller voor elkaar te krijgen dan nu mogelijk is. Verder is er nog een besluit voor het houden van dieren. Daarbij gaat het met name om voorschriften voor verzorging, huisvesting en dergelijke.

Er is ook gesproken over de preventieve toets van huisvestingssystemen. Wij menen dat het beter is om de sector zelf huisvestingssystemen te laten ontwikkelen en implementeren en daarna te beoordelen of zij werken. Een preventieve toets past ook niet in de manier waarop de regering wil omgaan met initiatieven vanuit de sector en van de ondernemers. Stel duidelijke regels, beoordeel een en ander na afloop, maar bouw geen preventieve toetsen in.

Ik ben al ingegaan op de planning. De inwerkingtreding van dit wetsvoorstel is voorzien op

1 januari 2013. Er moet nog veel gebeuren. Wij doen u binnenkort een planning van de AMvB's toekomen. Die gaan ook voor advies naar de Raad van State.

Er is gevraagd hoe het door de Raad van State in het oorspronkelijke ontwerp geconstateerde probleem dat er onvoldoende sturing zou zijn op de lagere regelgeving, getackeld is. Wij hebben de desbetreffende adviezen van de Raad van State verdisconteerd in het nu voorliggende voorstel. Wij hebben ook aangegeven dat bij de voorhangprocedure die bijna altijd geldt bij AMvB's, de Staten-Generaal de gelegenheid krijgen te toetsen of de algemene principes op een correcte wijze vertaald worden.

Er is gesproken over handhaving in relatie met de dierenpolitie. Over de dierenpolitie wordt zeer verschillend gesproken en gedacht. Er komt zeer binnenkort een brief van de minister van Veiligheid en Justitie over de manier waarop een en ander zal worden uitgevoerd en over de samenwerking met bestaande controle- en inspectiediensten.

Bij de bedrijfsmatig gehouden dieren moeten wij ervan uitgaan dat handhaving de komende jaren moet gebeuren met de bestaande capaciteit bij de nVWA en de inspectiediensten. Daar moeten wij vooral zoeken naar een slimmere en effectieve manier die de pakkans vergroot. De dierenpolitie zal zich primair richten op signalen die zij krijgt. Die gaan in overwegende mate over het houden van gezelschapsdieren en in veel mindere mate over de bedrijfsmatig gehouden dieren. Die laatste sector is immers veel minder toegankelijk en minder zichtbaar voor het publiek.

De heer **Peters** (SP): Voorzitter. Kan de staatssecretaris de relatie aangeven tussen de dierenpolitie en de LID? Het lijkt mij goed als hij aangeeft of er een contact blijft bestaan. Ik heb begrepen dat de LID meer contact heeft met het ministerie van ELI en de dierenpolitie meer gebonden is aan het ministerie van Veiligheid en Justitie. Het lijkt mij nuttig als de staatssecretaris daar iets over zegt.

Staatssecretaris **Bleker**: Voorzitter. Ik wil mij op dat punt graag beperken. Er is een brief in voorbereiding over hoe wij de dierenpolitie goed willen laten aansluiten op de LID en op de nVWA-inspecteurs. Ik moet het antwoord op die vraag schuldig blijven. Het luistert nauw en daarom is het verstandig daarop nu niet op te diep in te gaan.

Toen ik de heer Benedictus hoorde spreken over de cross kingdom jumpers dacht ik aan een succesvolle groep militarypaarden, maar het gaat over ernstige fenomenen en het probleem wordt terecht aangekaart. Er is een onderzoeksprogramma gestart: Emerging zoönoses (Emzoo). Dat programma moet advies geven over de inrichting van een snel detectie- en surveillancesysteem van ziekten bij dieren die de volksgezondheid kunnen bedreigen. Recent is het Dutch Wildlife Health Centre opgericht en het Centrum voor monitoring van vectoren. Dit is een eerste essentiële stap naar een betere signaleringsinfrastructuur voor het fenomeen waarover de heer Benedictus spreekt. Op die manier willen wij daarmee omgaan. Ik hoopte dat de heer Benedictus hiermee tevreden zou zijn. Ik ben al bezorgd over het antwoord op de volgende vraag.

De heer **Benedictus** (CDA): Dit gaat voorbij aan de essentie, want u hebt het over hetzelfde kingdom. Het gaat mij om de fytonosen, heel plat gezegd bacteriën die van een plant op een mens of een dier kunnen overgaan. In het gebied waar u woont, komen bij aardappels bepaalde ziekten voor. Diezelfde bacterie wordt nu ook bij de mens gevonden. Spelen daar meer zaken waardoor wij misschien bepaalde onverklaarbare ziekteoorzaken bij mensen kunnen verklaren? U hebt het nu over hetzelfde kingdom, dezelfde vectorziekte. In de schriftelijke vragenronde zijn die vragen al voorbijgekomen. Het is duidelijk: van een plant naar een mens of een dier.

Staatssecretaris **Bleker**: Voorzitter. Als u het mij toestaat, zou ik deze vraag graag schriftelijk beantwoorden. Als ik nu iets zeg, als het al overtuigend klinkt, vraag ik mij af of het in werkelijkheid ook zo zal zijn.

Ik kom bij het punt van de heer Benedictus over de importen. Illegale import van bepaalde soorten kan een bedreiging vormen voor de gezondheid van mens en dier. Het ging ook over de eventuele inzet van de dierenpolitie op dat punt. Ik verwijs naar de brief daarover van de heer Opstelten en van mij. De heer Opstelten en ik zullen in de loop van dit jaar samen met het OM prioriteiten moeten formuleren waarop wij de inzet van onze opsporingsdiensten, of dat nu de dierenpolitie of de nVWA is, in meerdere of mindere mate gaan richten. Ik denk dat daar nog wat winst is te boeken door keuzes te maken: waar wil je de pakkans vergroten, gelet op de risico's enzovoorts. Dat komt later terug bij die brief.

De heer Koffeman heeft een vraag gesteld over de antibiotica. Een dezer dagen is hierover een debat in de Tweede Kamer, ook naar aanleiding van een recent artikel in de NRC. De Wet dieren is niet bedoeld en is volgens mij ook niet het geschikte middel om mogelijke belangenverstrengeling in deze wereld aan te pakken. Dat moeten wij op een andere manier doen, niet via de Wet dieren.

Het wetsvoorstel kent nu al een evaluatiebepaling in artikel 10.11. Binnen vijf jaar na de inwerkingtreding worden de effecten van de wet in beeld gebracht voor beide Kamers.

Waarom is de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren niet geëvalueerd? Er is op enig moment een keuze gemaakt om een kaderwet te maken en daaronder een beperkt aantal AMvB's te hangen. Aan die keuze is niet een evaluatie van de werking van de afzonderlijke wetten voorafgegaan. Het is als het ware een principekeuze, een vormkeuze geweest die hiertoe heeft geleid.

Mevrouw **Böhler** (GroenLinks): De staatssecretaris bedoelt: wij gaan de wetten die wij nu hebben, samenvoegen, maar daarvoor hoeven wij niet te

kijken of de wetten die wij samenvoegen, hebben gewerkt.

Staatssecretaris **Bleker**: Zo is het inderdaad tot nu toe gelopen, zij het dat bijvoorbeeld de commissie-Hoekstra uitdrukkelijk heeft gekeken naar een aantal wetten en ook heeft geadviseerd het fenomeen van de bestuurlijke boetes te introduceren. Het is meer een algemene wetgevingsvraag. Ik begrijp dat mevrouw Böhler zegt: het is niet altijd waar dat, als acht specifieke wetten worden vervangen door een kaderwet met vier uitvoerings-AMvB's, het daarmee qua systeem beter wordt. Dat ben ik op zichzelf met haar eens. Onder het mom van integratie wordt ook wel eens iets verkocht waarbij je een paar vraagtekens moet plaatsen. Een geïntegreerd wettelijk kader klinkt altijd goed, maar hoeft niet per definitie beter te zijn. In dit geval is het naar mijn overtuiging wel beter, ook omdat de regeldruk is afgenomen en de transparantie enzovoorts is toegenomen.

Ik heb mijn uiterste best gedaan om de algemene punten en ook de concrete punten zo veel mogelijk van een reactie te voorzien. Ik heb geprobeerd duidelijk te maken dat ik de toegevoegde waarde van deze wet, met name op het punt van de intrinsieke waarde, de zorgplicht, één systeem, de introductie van de bestuurlijke boetes en de beperking tot een aantal AMvB's zoals verwoord door mevrouw Sylvester, op een praktische en nuchtere manier wil implementeren in die AMvB's. Ik sta zelf volop achter het positieve aspect van de Wet dieren en het formuleren van de betekenis van intrinsieke waarde in de afwegingen die je daarna moet plegen. Ik vind het goed dat wij onszelf die zorgvuldigheid, die motiveringseis opleggen. Het gaat op een heel praktische manier gebeuren in die AMvB's, in praktische gedragsvoorschriften voor mensen ter bescherming van dieren. Je kunt een heel ingewikkelde discussie voeren: hebben dieren rechten? Een ding hebben ze wel: omdat het levende wezens zijn, hebben ze recht op bescherming, anders dan een gewone zaak zoals een auto of een mobiel telefoontje. Dat probeer ik op deze manier te verwoorden. Ik denk dat de wet aan de ene kant idealisme en aan de andere kant nuchtere uitvoering mogelijk maakt.

Voorzitter. Daar wil ik mij toe beperken.

De heer **Peters** (SP): Mevrouw Böhler en ik hebben allebei gevraagd om eindelijk een bijna Kamerbrede, althans commissiebrede vraag over de handhaving beantwoord te krijgen die in juni vorig jaar is gesteld. Ik kan het wel weer in tweede termijn verwoorden, maar het was zo'n duidelijke vraag namens de hele commissie dat ik het toch op prijs stel als de staatssecretaris er iets over zegt.

Mevrouw **Sylvester** (PvdA): Ik wil mij graag hierbij aansluiten en de staatssecretaris in herinnering roepen dat ik twee heel concrete vragen heb gesteld over vleeskuikens en over het doden van vissen. Ik zou het toch op prijs stellen, als deze vragen in eerste termijn kunnen worden beantwoord. Dan kan ik er in tweede termijn op doorgaan. Anders begin ik in de tweede termijn opnieuw en kom ik wellicht niet zo diep in de discussie als ik met de staatssecretaris zou willen gaan.

De heer **Koffeman** (PvdD): Wil de staatssecretaris nog ingaan op het feit dat de vorige wet niet geëvalueerd is? Op welke manier wil het kabinet daarmee omgaan? Gaat de evaluatie van de nieuwe wet plaatsvinden en zo ja, op welke wijze?

Staatssecretaris **Bleker**: De handhaving en ook de mate waarin die effectief en efficiënt mogelijk is, wordt uiteindelijk bepaald door de aard van de voorschriften die in de AMvB's voortvloeiende uit deze wet worden opgetekend. Wij moeten de handhavingstoets met name daarop laten plaatsvinden: zijn dit goed handhaafbare regels en voorschriften? Deze wet voegt op twee punten iets toe. In de eerste plaats is dat de zorgplicht. Dat is als het ware een paardenmiddel. Is alles voorgeschreven en heb je toch het idee dat er iets niet goed zit, dan kan bij de handhaving een beroep worden gedaan op de zorgplicht. In de tweede plaats wordt in deze wet de bestuurlijke boete integraal ingevoerd.

Is het de vraag of er voldoende capaciteit is? Ik heb de vraag niet begrepen. Dat kan een keer gebeuren.

De **voorzitter**: De heer Peters zal het toelichten.
**

De heer **Peters** (SP): Ik licht het niet toe. Ik vraag de staatssecretaris om nog een keer te kijken in het voorlopig verslag van de vaste commissie voor Landbouw van 1 juni 2010 en die vraag dan maar schriftelijk te beantwoorden. Dat is veel duidelijker.

Staatssecretaris **Bleker**: Oké.

De heer Koffeman vroeg naar de evaluatie. Ik heb zopas gezegd dat in deze wet een evaluatiebepaling is opgenomen, waarin staat dat deze wet uiterlijk vijf jaar na inwerkingtreding wordt geëvalueerd. De evaluatie zal aan beide Kamers worden toegezonden.

Dan het doden van de vleeskuikens. Het wordt misschien een beetje cru, maar nu gaan de vleeskuikens met hun kop en hals door een waterbak. Vervolgens worden stroomstoten gegeven waardoor de kuikens aan hun eind komen. Dan zijn ze althans verdoofd of dood. Daarna kunnen zij het slachtproces in. Het blijkt echter dat dit niet accuraat is. Je zou er meer stroom op kunnen zetten, maar dat heeft tot gevolg dat het vlees, dat je ook raakt, als het ware al een beetje in de magnetron heeft gezeten. Dat is dus niet meer te gebruiken. Men is nu methodes aan het ontwikkelen waarbij die stroomstootjes gerichter op de koppies van die kippen worden gericht. Men dacht daarmee gevorderd te zijn in januari of februari, maar dat valt technisch gezien tegen. Ik heb tegen de sector gezegd dat wij wel die kant op moeten, want er zijn nu te veel dieren die levend het slachtproces in gaan terwijl het de bedoeling is dat eerst wordt gedood en dan wordt geslacht.

Mevrouw **Sylvester** (PvdA): Het spijt me, voorzitter, dat ik weer moet interrumperen, maar ik wil toch echt graag met de staatssecretaris hierover van gedachten wisselen. Wat hij nu zegt, is wat ik hem in mijn inbreng heb gevraagd. Ik wil graag dat hij een concreet antwoord geeft op de vraag wat hij daaraan gaat doen. Hij stelt een wet voor waarbij hij in feite zegt te gaan voor het welzijn van dieren. Wij hebben al gesproken over de intrinsieke waarde. De staatssecretaris omarmt het amendement et cetera. Dat vind ik zeer plezierig, maar de staatssecretaris laat de afspraken die al met de sector zijn gemaakt, toch een steekje vallen. Wat gaat de staatssecretaris nu doen? Aan de ene kant begrijp ik dat het ingewikkeld is en dat het iets meer tijd nodig heeft, maar aan de andere kant was al afgesproken dat er alternatieven zouden komen. Wat gaat de staatssecretaris nu concreet doen om ervoor te zorgen dat de sector zo snel mogelijk overgaat op de alternatieve systemen?

Staatssecretaris **Bleker**: Ik oefen al maximaal druk op de sector uit. Als de techniek er niet is, niet werkt of nog niet werkt, dan is het verdraaid lastig om een bedrijfstak iets te verwijten.

Mevrouw **Sylvester** (PvdA): Er zouden alternatieven ontwikkeld worden. Een van mijn vragen was welke alternatieven er nu zijn. De staatssecretaris kan nu toch niet aankomen met het verhaal dat er nog geen alternatieven zijn? De toezegging dat er dit jaar een ander systeem zou komen, is al tijden geleden gedaan. Ik ga er dus van uit dat alternatieven zijn ontwikkeld. Welke alternatieven zijn ontwikkeld en wanneer zorgt de staatssecretaris ervoor dat de afspraak die is gemaakt, gestand wordt gedaan?

Staatssecretaris **Bleker**: Voor zover ik weet, wordt er nog steeds gewerkt aan een perfectere methode voor het toedienen van de stroomstoot via het water die niet het genoemde negatieve neveneffect heeft. Daarop zijn de ontwikkelingen nu nog gericht.

Mevrouw **Sylvester** (PvdA): Wanneer is de maat dan vol?

Staatssecretaris **Bleker**: Eind van het jaar moet het voor elkaar zijn.

Mevrouw **Sylvester** (PvdA): En dan staan wij niet weer zo tegenover elkaar? Zegt de staatssecretaris dan niet weer dat het allemaal toch zo ingewikkeld is?

Staatssecretaris **Bleker**: Nee.

Mevrouw **Sylvester** (PvdA): Ik vind dat de staatssecretaris boter bij de vis moet doen. Hij is voor een wet waarin het dierenwelzijn heel centraal staat. Ik heb hem daarvoor gecomplimenteerd. De fractie van de Partij van de Arbeid juicht dat zeer toe. Als het echter allemaal loze woorden blijken te zijn, dan hebben wij daar niks aan. Ik vind echt dat de staatssecretaris daar werk van moet maken, zodat er in die sector bij de vleeskuikens zo snel mogelijk iets verandert.

Staatssecretaris **Bleker**: Het zijn absoluut geen loze woorden, want ook voor de Wet dieren in deze Kamer aan de orde was, heb ik al een verhoogde inzet gepleegd, met name vanuit de nVWA op het punt van diertransporten. Dat daarbij nog steeds cowboys rondlopen die de boel voor de rest verpesten, is een van de dingen die mij een doorn in het oog zijn. Reken maar dat wij daar stevig doorpakken, wat voor wet er ook komt. Ik heb gezegd hoe wij het bij de vleeskuikens doen.

Dan de paling. Ik zal niet de details weergeven, maar er is een nieuwe methode voor het doden van paling. Die vergt een behoorlijke investering. Voor de grote en middelgrote bedrijven is dat te doen, maar voor de kleine bedrijven is dat kennelijk niet te doen, laat staan voor de particulieren. Wij richten ons erop, die methode breed ingang te doen vinden bij de grote en middelgrote bedrijven. In de sector is daar veel steun voor. Iedereen is blij dat de nieuwe dodingsmethode beschikbaar is. Het was immers een redelijk ellendige situatie zoals het op grote schaal ging. Het gaat echter wel om een investering van ongeveer €150.000. Een klein bedrijfje kan die dus niet een-twee-drie voor elkaar krijgen. Wij zetten ons daarom in om dit bij de grote bedrijven voor elkaar te krijgen.

De **voorzitter**: Dan zijn wij toe aan de tweede termijn van de Kamer, waarvoor een spreektijd van in totaal 40 minuten is aangevraagd. Mevrouw Sylvester vraagt om een korte schorsing.
**

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De **voorzitter**: Wij zijn toe aan de tweede termijn van de Kamer, maar ik geef eerst het woord aan mevrouw Sylvester, die namens alle woordvoerders zal spreken.
**

Mevrouw **Sylvester** (PvdA): Voorzitter. Ik spreek inderdaad namens alle woordvoerders van de fracties die hier aanwezig zijn. Wij danken de staatssecretaris voor de beantwoording in eerste termijn. Wij zijn echter tot de conclusie gekomen dat veel vragen helaas niet zijn beantwoord. Wij hechten aan een adequaat en effectief debat. Daarom stellen wij voor dat de staatssecretaris de vragen die nog openstaan eerst schriftelijk beantwoordt. Het gaat dan met name om de vragen over Europa, de rol van de overheid, het gps-systeem, en zo kan ik nog wel even doorgaan. Het verzoek is of deze vragen eerst schriftelijk kunnen worden beantwoord opdat wij dan op basis van die schriftelijke antwoorden kunnen overgaan tot de tweede en eventueel derde termijn in dit debat.

De **voorzitter**: Hebben de leden daarbij een termijn in gedachten?

**
Mevrouw **Sylvester** (PvdA): Ik heb begrepen dat een aantal leden heeft gevraagd om dat niet volgende week te doen, omdat enkele woordvoerders van de kleinere fracties bij andere plenaire debatten moeten zijn. Het vervolg zou dan zo kort mogelijk na volgende week moeten zijn. Wij wachten echter eerst het schriftelijk antwoord van de staatssecretaris af, want wij kunnen wel zeggen dat wij het binnen twee weken plenair willen behandelen, maar als het antwoord er niet is, is dat niet mogelijk. Het is echt daarvan afhankelijk.

Staatssecretaris **Bleker**: Mevrouw de voorzitter. De vragen kunnen allemaal deze week worden beantwoord, in feite morgen al. Ik heb het antwoord op alle vragen beschikbaar, maar ik heb mij inderdaad beperkt tot een paar cruciale punten die ik in het debat ontwaarde. De reeks van concrete vragen heb ik niet afgehandeld, maar ik heb in beginsel het antwoord op alle vragen beschikbaar. De antwoorden zijn bijna per ommegaande te leveren.

Mevrouw **Sylvester** (PvdA): Ik dank de staatssecretaris voor deze reactie. Het is verheugend om dat te horen. Hij merkt dat wij hechten aan een serieus debat. Wij zien de antwoorden tegemoet en zullen dan overgaan tot de tweede termijn.

De **voorzitter**: Ik schors de beraadslaging tot nader order, tot na het verschijnen van de antwoorden op de vragen.
**

De beraadslaging wordt geschorst.

Sluiting 17.40 uur.

!Lijst van besluiten en ingekomen stukken!

*N

Lijst van besluiten:

De Voorzitter heeft na overleg met het College van Senioren besloten om:

a. de stemmingen over het volgende wetsvoorstel en de volgende moties te doen plaatsvinden op 12 april 2011:

Wijziging van de titels 6, 7 en 8 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek (aanpassing wettelijke gemeenschap van goederen) (28867);

Motie van het lid Eigeman c.s. over de voorgenomen verlaging van het Nederlandse budget voor ontwikkelingssamenwerking (32500-V, J);

Motie van het lid Eigeman c.s. over het ontwerpen van een beleidskader voor het stimuleren van bedrijvigheid in ontwikkelingslanden (32500-V, K);

Motie van het lid Willems c.s. over het samenvoegen en inrichten van resultaatmetingen van het Nederlandse ontwikkelingsbeleid (32500-V, L);

Motie van het lid Willems c.s. over herziening van het Europese ontwikkelingsbeleid (32500-V, M);

Motie van het lid Smaling over een samenhangende ontwikkelingsaanpak voor West-Afrika (32500-V, N);

Motie van het lid Smaling over bezuinigen op studiebeurzen en overige capaciteitsopbouw in ontwikkelingslanden (32500-V, O);

Gewijzigde motie van het lid Thissen c.s. over het betrekken van Nederlandse gemeentelijke expertise bij de economische ontwikkeling in ontwikkelingslanden (32500-V, P);

Motie van het lid Kuiper c.s. over het ongedaan maken van de extra korting in het medefinancieringskanaal voor Nederlandse ontwikkelingsorganisaties (32500-V, Q);

b. het voorbereidend onderzoek van het volgende wetsvoorstel door de vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid te doen plaatsvinden op 19 april 2011:

Wijziging van de Ziektewet om een andere vorm van verrekening van inkomsten te introduceren en enige andere wijzigingen van de Ziektewet en de Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen (Wet wijziging verrekening inkomsten met ziekengeld) (32464);

c. de plenaire behandeling van het volgende wetsvoorstel te doen plaatsvinden op 10 mei 2011:

Wijziging van de Wet op het financieel toezicht en enige andere wetten (Wijzigingswet financiële markten 2010) (32036);

d. het voorbereidend onderzoek van het volgende wetsvoorstel door de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschapsbeleid te doen plaatsvinden op 10 mei 2011:

Wijziging van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek in verband met het uitbreiden van de mogelijkheden van selectie van studenten en van verhoging van het collegegeld alsmede in verband met het aanscherpen van de toelatingsvereisten voor aansluitende masteropleidingen in het wetenschappelijk onderwijs (ruim baan voor talent) (32253);

e. het voorbereidend onderzoek van de volgende wetsvoorstellen door de vaste commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport/Jeugd en Gezin te doen plaatsvinden op 10 mei 2011:

Wijziging van de Geneesmiddelenwet in verband met de noodzaak enige technische verbeteringen aan te brengen in die wet, alsmede houdende wijziging van de Wet op de beroepen in de individuele gezondheidszorg in verband met de registratie in het BIG-register van verpleegkundigen die bevoegd zijn UR-geneesmiddelen voor te schrijven (32196);

Wijziging van de Wet op de beroepen in de individuele gezondheidszorg onder andere in

verband met de opneming van de mogelijkheid tot taakherschikking (32261).

Lijst van ingekomen stukken, **met de door de Voorzitter ter zake gedane voorstellen**:

1. de volgende door de Tweede Kamer der Staten-Generaal aangenomen wetsvoorstellen:

Wijziging van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek en van de Wet rechten burgerlijke stand in verband met de goedkeuring van de op 10 september 1998 te Parijs tot stand gekomen Overeenkomst betreffende de afgifte van een attestatie de vita met bijlagen (Trb. 2004, 283) (31962);

Goedkeuring van de op 10 september 1998 te Parijs tot stand gekomen Overeenkomst betreffende de afgifte van een attestatie de vita, met bijlagen (Trb. 2004, 283) (32028, R1889);

Wijziging van het Wetboek van Strafrecht in verband met het beperken van de mogelijkheden om een taakstraf op te leggen voor ernstige zeden- en geweldsmisdrijven en bij recidive van misdrijven (32169);

Wijziging van de Geneesmiddelenwet in verband met de noodzaak enige technische verbeteringen aan te brengen in die wet, alsmede houdende wijziging van de Wet op de beroepen in de individuele gezondheidszorg in verband met de registratie in het BIG-register van verpleegkundigen die bevoegd zijn UR-geneesmiddelen voor te schrijven (32196);

Wijziging van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek in verband met het uitbreiden van de mogelijkheden van selectie van studenten en van verhoging van het collegegeld alsmede in verband met het aanscherpen van de toelatingsvereisten voor aansluitende masteropleidingen in het wetenschappelijk onderwijs (ruim baan voor talent) (32253);

Wijziging van de Wet op de beroepen in de individuele gezondheidszorg onder andere in verband met de opneming van de mogelijkheid tot taakherschikking (32261);

Aanpassing van de Wet schadefonds geweldsmisdrijven in verband met uitbreiding van de categorieën van personen die recht hebben op een uitkering uit het fonds en verruiming van de gevallen waarin men aanspraak kan maken op een dergelijke uitkering, aanpassing aan de Kaderwet zelfstandige bestuursorganen en enkele andere aanpassingen (32363);

Aanpassing van de Wet handhaving consumentenbescherming en de Luchtvaartwet ter implementatie van Verordening (EG) nr. 1008/2008 inzake gemeenschappelijke regels voor de exploitatie van luchtdiensten in de Gemeenschap (PbEU L 293) (32481);

Wijziging van de Wet op het primair onderwijs en de Wet op de expertisecentra teneinde het Vervangingsfonds en het Participatiefonds onder de werking van de Kaderwet zelfstandige bestuursorganen te brengen (32540).

Deze wetsvoorstellen zullen in handen worden gesteld van de desbetreffende commissies;

2. de volgende regeringsmissives:

een, van de minister van Buitenlandse Zaken, ten geleide van de geannoteerde agenda bijeenkomst NAVO-ministers van Buitenlandse Zaken, Berlijn, 14-15 april 2011 (griffienr. 148248);

een, van alsvoren, ten geleide van de kabinetsappreciatie rapport van de Commissie inzake onderhandelingshoofdstuk 23 over Kroatië (griffienr. 148226);

een, van alsvoren, houdende goedkeuring van het op 10 september 2009 te Parijs totstandgekomen Verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden, ten behoeve van Aruba, en het Koninkrijk Zweden ter bevordering van de economische betrekkingen (Trb. 2009, 176 en Trb. 2010, 106), alsmede een toelichtende nota bij dit verdrag (griffienr. 148251);

een, van alsvoren, houdende goedkeuring van het op 10 september 2009 te Parijs totstandgekomen Protocol tussen het Koninkrijk der Nederlanden, ten behoeve van de Nederlandse Antillen, en het Koninkrijk Noorwegen tot wijziging van het Verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden, met betrekking tot de Nederlandse Antillen, en het Koninkrijk Noorwegen tot het vermijden van dubbele belasting en het voorkomen van het ontgaan van belasting met betrekking tot belastingen naar het inkomen en naar het vermogen ondertekend te Willemstad op 13 november 1989 (Trb. 2009, 162 en Trb. 2010, 74), alsmede een toelichtende nota bij dit Protocol (griffienr. 148195);

een, van de staatssecretaris van Buitenlandse Zaken, ten geleide van een fiche dat werd opgesteld door de werkgroep Beoordeling Nieuwe Commissievoorstellen inzake Mededeling ontwikkeling Europese dimensie van sport (griffienr. 148192);

een, van alsvoren, ten geleide van drie fiches die werden opgesteld door de werkgroep Beoordeling Nieuwe Commissievoorstellen inzake o.a. Mededeling Rechten van het kind (griffienr. 148261);

een, van de minister en de staatssecretaris van Buitenlandse Zaken, ten geleide van het verslag van de Raad Algemene Zaken van 21 maart 2011 (griffienr. 148161.01);

een, van alsvoren, ten geleide van het verslag van de Raad Buitenlandse Zaken van 21 maart 2011 (griffienr. 148160.01);

een, van alsvoren, ten geleide van de geannoteerde agenda van de Europese Raad van 24 en 25 maart 2011 te Brussel (griffienr. 148191);

een, van alsvoren, inzake kennisgevingsbrief over uitvoering Veiligheidsraad resolutie 1973 inzake Libië (griffienr. 148194);

een, van alsvoren, ten geleide van het verslag van de Europese Raad van 24 en 25 maart 2011 te Brussel (griffienr. 148191.01);

een, van de minister en de staatssecretaris van Buitenlandse Zaken en de minister van Financiën, inzake Meerjarig Financieel Kader van de EU vanaf 2014 (griffienr. 148259);

een, van de minister van Veiligheid en Justitie, inzake voorhangprocedure ontwerpbesluit

uitzonderingen positieve beschikking Dienstenwet (griffienr. 148193);

een, van de minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, inzake ontwerpbesluit houdende regels over op afstand uitleesbare meetinrichtingen (griffienr. 148256);

een, van de staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, ten geleide van het EK ontwerpbesluit gewasbescherming (griffienr. 148254).

De Voorzitter stelt voor, deze missives voor kennisgeving aan te nemen. De bijlagen zijn neergelegd op de afdeling inhoudelijke ondersteuning ter inzage voor de leden;

3. de volgende missives:

een, van de Algemene Rekenkamer, ten geleide van het rapport Monitoring vervanging F-16, Stand van zaken december 2010; onder andere ontwikkelingen Joint Strike Fighter (griffienr. 148198);

een, van alsvoren, ten geleide van het rapport Cultuurkaart in het voortgezet onderwijs (griffienr. 148262);

een, van de directeur-generaal voor fiscale zaken van het ministerie van Financiën, ten geleide van de Fiscale Kengetallen 2011 (griffienr. 148260).

De Voorzitter stelt voor, deze missives voor kennisgeving aan te nemen. De bijlagen zijn neergelegd op de afdeling inhoudelijke ondersteuning ter inzage voor de leden;

4. de volgende geschriften:

een, van fam. P., inzake vingerafdruk in het paspoort (griffienr. 143395.45).
Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden van de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken en de Hoge Colleges van Staat/Algemene Zaken en Huis der Koningin;

een, van G.J.G. te Z., inzake wetsvoorstel 32366 (Wet vergunning onrechtmatige bewoning recreatiewoningen) (griffienr. 148188);

een, van C.W. te N., inzake huurbrief maart 2011 minister Donner (griffienr. 148267);

een, van E.v.B., inzake huurverhoging van €120 (griffienr. 148234).
Deze geschriften worden van belang geacht voor de leden van de vaste commissie voor Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu/Wonen, Wijken en Integratie;

een, van J.v.S., inzake financiële planning voor de oude dag (griffienr. 148233.01);

een, van L.W. te T., inzake AOW aanpassing (griffienr. 148233);

een, van D.V. te H.A. (B), inzake wetsvoorstel 32521 (griffienr. 147837.39);

een, van I.M.B. te O.V., inzake brief aan minister Kamp inzake de AOW (griffienr. 148230);

een, van J.J.M., inzake vergelijking netto pensioen in Europa (griffienr. 148202).
Deze geschriften worden van belang geacht voor de leden van de vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid;

een, van P.v.B. te G., inzake epd (31466) (griffienr. 141709.107);

een, van S.v.G. te H., inzake alsvoren (griffienr. 141709.112);

een, van M.H.M.K. te V., inzake alsvoren (griffienr. 141709.111);

een, van D.G., inzake geen huisartsenzorg, geen tweedelijnszorg in verband met ontbreken huisarts (griffienr. 148126.01).
Deze geschriften worden van belang geacht voor de leden van de vaste commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport/Jeugd en Gezin.

De Voorzitter stelt voor, deze geschriften voor kennisgeving aan te nemen.